

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

**ОЛИЙ ТАЪЛИМ ТИЗИМИ ПЕДАГОГ ВА РАЎБАР КАДРЛАРИНИ
ҚАЙТА ТАЙЁРЛАШ ВА УЛАРНИНГ МАЛАКАСИНИ ОШИРИШНИ
ТАШКИЛ ЭТИШ БОШ ИЛМИЙ - МЕТОДИК МАРКАЗИ**

**«ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ ЖАРАЁНЛАРИНИ
ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ ҚОНУНЧИЛИК
НОРМАЛАРИ»**

модули бўйича

Ў Қ У В – У С Л У Б И Й М А Ж М У А

Тошкент – 2016

Мазкур ўқув-услубий мажмуа Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2016 йил 6 апрелидаги 137-сонли буйруғи билан тасдиқланган ўқув режа ва дастур асосида тайёрланди.

Тузувчи:

**ЎзМУ доценти:
В.Р.Топилдиев**

Тақризчи:

**ТДЮУ профессори:
Р.Ж.Рўзиев**

МУНДАРИЖА

МУНДАРИЖА.....	3
I. ИШЧИ ДАСТУР.....	4
II. МОДУЛНИ ЎҚИТИШДА ФОЙДАЛАНИЛАДИГАН ТАЪЛИМ МЕТОДЛАРИ	12
III. НАЗАРИЙ МАШҒУЛОТ МАТЕРИАЛЛАРИ	17
IV. АМАЛИЙ МАШҒУЛОТ МАТЕРИАЛЛАРИ.....	127
V. КЕЙСЛАР.....	129
VI. МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМ МАВЗУЛАРИ	132
VII. ГЛОССАРИЙ	134
VIII. АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ	142

I. ИШЧИ ДАСТУР

Кириш

Маълумки, мамлакатимиз мустақиллиги миллий таълим соҳасида туб ислохотларни амалга ошириш учун замин яратди. Замонавий талаблар инобатга олинган ҳолда, олий ўқув юртларининг педагог кадрларини қайта тайёрлаш йўналишлари бўйича қайта тайёрлаш ва малака оширишнинг ўқув дастурларини мунтазам такомиллаштириб бориш ишларини ташкил этиш бугунги куннинг долзарб вазифаларидан бири ҳисобланади.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг ташаббуси билан МДХ давлатларида биринчи бўлиб Ўзбекистон Республикаси таълим соҳасида қатъий ислохотлар амалга оширила бошланди. Айниқса “Таълим тўғрисида”ги қонун ва “Кадрлар тайёрлаш Миллий дастури”нинг амалга киритилиши янги босқични бошлаб берди. Натижада таълим тизими ва мазмун - моҳияти бозор муносабатлари шароитидан келиб чиқиб такомиллаштирилди.

Ҳозирги вақтда мамлакатимизнинг барча соҳаларида ислохотларни амалга ошириш, одамларнинг дунёқарашини ўзгартириш, етук ва замон талабига жавоб берадиган мутахассис кадрларни тайёрлашни ҳаётнинг ўзи тақозо этмоқда. Республикада таълим тизимини мустаҳкамлаш, уни замон талаблари билан уйғунлаштиришга катта аҳамият берилмоқда. Бунда мутахассис кадрларни тайёрлаш, таълим ва тарбия бериш тизими ислохотлар талаблари билан чамбарчас боғланган бўлиши муҳим аҳамият касб этади. Замон талабларига жавоб бера оладиган мутахассис кадрларни тайёрлаш, Давлат талаблари асосида таълим ва унинг барча таркибий тузилмаларини такомиллаштириб бориш олдимизда турган долзарб масалалардан биридир.

Ўзбекистонда олиб борилаётган ислохотлардан асосий мақсад, юртимизда соғлом ва баркамол, билимли, юксак маънавий-ахлоқий фазилатларга эга бўлган авлодни шакллантиришдан иборат. Айнан ана шу мақсадга эришиш учун Президентимиз раҳнамолигида янги даврда яшайдиган, янгича фикрлайдиган, янги ишлаб чиқариш, ижтимоий шароитларда фаолият кўрсатадиган, замонавий касбий маҳоратга эга бўлган мутахассис кадрлар тайёрлашнинг “Ўзбек модели” ҳаётга тадбиқ этилмоқда.

Ҳозирги кунда олий таълим муасасаларини бошқариш соҳасида ҳар бир раҳбар ходимлар ва профессор-ўқитувчилар норматив-ҳуқуқий ҳужжатларда назарда тутилган ўз ҳуқуқлари, мажбуриятлари ва жавобгарлигини билиши лозим.

Ушбу дастурда олий таълимнинг норматив-ҳуқуқий асослари жумладан: Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги Қонуни, Кадрлар тайёрлаш Миллий дастури, Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонлари, қарорлари ва фармойишлари, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари ҳамда олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг буйруқлари баён этилган.

Бугунги кунда олий таълим муассасалари томонидан таълим ва тарбия жараёнларини ташкил этишда: Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси, Таълим тўғрисидаги қонун, Кадрлар таёрлаш Миллий дастури, фармонлар, қарорлар ва буйруқлар каби норматив ҳужжатлар қўлланилмоқда. Лекин шу кунга қадар таълим ва тарбия жараёнларини субъектлари томонидан ушбу ҳужжатларни амалда қўлланилишининг назарий ва амалий жихатлари деярли ўрганилмаган. Бу ҳолатлар олий таълим муассасаларида қўлланиладиган олий таълимнинг норматив-ҳуқуқий асосларини хар томонлама назарий ва амалий жихатдан ўрганиш ва таҳлил этишни долзарблигидан далолат беради.

Модулнинг мақсади ва вазифалари

Модулнинг мақсади: педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва малака ошириш курси тингловчиларини олий таълимнинг норматив-ҳуқуқий асослари ҳақидаги билимларини такомиллаштириш, норматив ҳужжатларни қўллашдаги муаммоларни аниқлаш, таҳлил этиш, шунингдек, уларда олий таълимнинг норматив-ҳуқуқий асослари тўғрисида кўникма ва малакаларини таркиб топтириш.

Модулнинг вазифалари:

- олий таълимнинг норматив-ҳуқуқий ҳужжати сифатида қонун ҳужжатларини таҳлил этиш;
- олий таълимнинг норматив-ҳуқуқий ҳужжати сифатида қонун ости ҳужжатларини таҳлил этиш;
- тингловчиларда норматив - ҳуқуқий ҳужжатларни амалда қўллаш кўникмаси ва малакаларини шакллантириш;
- олий таълимга тегишли бўлган норматив -ҳуқуқий ҳужжатларни ишлаб чиқиш ва амалиётга татбиқ этишга ўргатиш;
- норматив - ҳуқуқий ҳужжатларга амал қилиш ва уларни ижросини таъминлаш;
- тингловчиларда ҳуқуқий маданиятни шакллантириш.

Модул бўйича тингловчиларнинг билими, кўникмаси, малакаси ва компетенцияларига қўйиладиган талаблар

“Таълим ва тарбия жараёнларининг қонунчилик нормалари” курсини ўзлаштириш жараёнида амалга ошириладиган масалалар доирасида:

Тингловчи:

- норматив -ҳуқуқий ҳужжатлар тушунчаси;
- норматив ҳуқуқий ҳужжатларнинг турлари;
- норматив -ҳуқуқий ҳужжатларни ишлаб чиқилиши;
- норматив -ҳуқуқий ҳужжатларни амалга киритилиши;
- норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни ижросини таъминлаш тўғрисида билимларга эга бўлиши;

Тингловчи:

- ўз касбий фаолият соҳаларида норматив - ҳуқуқий ҳужжатлар бўйича хизмат кўрсатиш;

- норматив -ҳуқуқий ҳужжатларни таҳлил қилиш;
- норматив -ҳуқуқий ҳужжатларни тарғиб қилиш;
- норматив ҳуқуқий ҳужжатларни амалиётда қўллаш **кўникмаларини** эгаллаши;

Тингловчи:

- норматив -ҳуқуқий ҳужжатларни ишлаб чиқиш;
- норматив -ҳуқуқий ҳужжатларни амалда тўғри қўллаш;
- норматив -ҳуқуқий ҳужжатларни таҳлил этиш;
- норматив -ҳуқуқий ҳужжатларни такомиллаштириш бўйича таклифлар бериш;
- норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни баҳолаш ва умумлаштириш **малакаларини** эгаллаши;

Тингловчи:

- норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар асосида ўқув жараёнини ташкил этиш;
- норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар асосида таълим ва тарбия жараёнларини бошқариш;
- норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар асосида маслаҳатлар бериш;
- норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар асосида қарорлар қабул қилиш;
- тизимли - фаолият тавсифидаги **компетенцияларни** эгаллаши лозим.

Модулни ташкил этиш ва ўтказиш бўйича тавсиялар

“Таълим-тарбия жараёнларини ташкил этишнинг қонунчилик нормалари” курси маъруза ва амалий машғулотлар шаклида олиб борилади.

Курсни ўқитиш жараёнида таълимнинг замонавий методлари, ахборот-коммуникация технологиялари қўлланилиши назарда тутилган:

- маъруза дарсларида замонавий компьютер технологиялари ёрдамида презентацион ва электрон-дидактик технологиялардан;
- ўтказиладиган амалий машғулотларда техник воситалардан, экспресс-сўровлар, тест сўровлари, ақлий ҳужум, гуруҳли фикрлаш, кичик гуруҳлар билан ишлаш, коллоквиум ўтказиш, ва бошқа интерактив таълим усулларини қўллаш назарда тутилади.

Модулнинг ўқув режадаги бошқа модуллар билан боғлиқлиги ва узвийлиги

“Таълим-тарбия жараёнларини ташкил этишнинг қонунчилик нормалари” модули мазмуни ўқув режадаги “Олий таълимда замонавий ёндашувлар” ўқув модули билан узвий боғланган ҳолда педагогларнинг меъёрий - ҳуқуқий ҳужжатлар бўйича касбий педагогик тайёргарлик даражасини орттиришга хизмат қилади.

Модулнинг олий таълимдаги ўрни

Модулни ўзлаштириш орқали тингловчилар таълим ва тарбия жараёнларини норматив-ҳуқуқий асосларини ўрганиш, уларни таҳлил этиш, амалда қўллаш ва баҳолашга доир касбий компетентликка эга бўладилар.

Модул бўйича соатлар тақсимоти

№	Модул мавзулари	Тингловчининг ўқув юкلامаси, соат				
		Ҳаммаси	Аудитория ўқув юкلامаси			Мустақил таълим
			Жами	жумладан		
			Назарий	Амалий машғулот		
1.	Олий таълимнинг норматив - ҳуқуқий асоси сифатида қонун ҳужжатлари.	2	2	2	-	-
2.	Олий таълимнинг норматив - ҳуқуқий асоси сифатида қонун ости ҳужжатлари.	2	2	2	-	-
3.	Олий таълимнинг норматив - ҳуқуқий асоси сифатида Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг буйруқлари.	6	4	2	2	2
	Жами:	10	8	6	2	2

НАЗАРИЙ МАШҒУЛОТЛАР МАЗМУНИ

1-мавзу. Олий таълимнинг норматив - ҳуқуқий асоси сифатида қонун ҳужжатлари.

Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлари тушунчаси. Норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг турлари. Норматив - ҳуқуқий ҳужжатларнинг ишлаб чиқиш ва амалга киритиш тартиби. Олий таълимнинг норматив -ҳуқуқий асослари тушунчаси. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги Қонуни. Таълим соҳасида давлат сиёсатининг асосий принциплари. Таълим муасасаларининг ҳуқуқий мақоми. Таълим тизими ва таълимнинг турлари. Таълим жараёни иштирокчиларининг ижтимоий ҳимоя қилиш масалалари. Олий таълимни бошқаришда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг ваколатлари. Махсус ваколатли давлат органларининг ваколатлари. Маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг ваколатлари. Таълим тўғрисидаги қонун ҳужжатларини бузганлик учун жавобгарлик. Ўзбекистон Республикасининг Кадрлар тайёрлаш миллий дастури. Кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг босқичлари. Кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг асосий йўналишлари.

Ўзбекистон Республикасининг “Ўзбекистон Республикасида ёшларга оид давлат сиёсатининг асослари тўғрисида”ги Қонуни. Ёшларнинг таълим соҳасидаги ҳуқуқлари. Ўзбекистон Республикасида истеъдодли ёшларни қўллаб-қувватлашда давлатнинг тутган ўрни.

2-мавзу. Олий таълимнинг норматив -ҳуқуқий асоси сифатида қонуности ҳужжатлари.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Таълим - тарбия ва кадрлар тайёрлаш тизимини тубдан ислох қилиш, баркамол авлодни вояга етказиш тўғрисида”ги 1997 йил 6 октябрдаги №1869-сонли Фармони, “Таълим муассасаларининг битирувчиларини тадбиркорлик фаолиятига жалб этиш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги 2010 йил 28 июлдаги №4232-сонли Фармони, “Олий малакали илмий ва илмий-педагог кадрлар тайёрлаш ва аттестациядан ўтказиш тизимини янада такомиллаштириш тўғрисида”ги 2012 йил 24 июлдаги №4456-сонли Фармони, Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Олий таълим муассасаларининг раҳбар ва педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 2015 йил 12 июндаги № 4732-сонли Фармони. “Олий таълим муассасаларининг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш ва юқори малакали мутахассислар тайёрлаш сифатини тубдан яхшилаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 2011 йил 20 майдаги № 1533-сонли Қарори.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Узлуксиз таълим тизими учун давлат таълим стандартларини ишлаб чиқиш ва жорий этиш тўғрисида”ги 1998 йил 5 январдаги № 5-сонли Қарори, “Узлуксиз таълим тизимини дарсликлар ва ўқув адабиётлари билан таъминлашни такомиллаштириш тўғрисида”ги 1998 йил 5 январдаги №4-сонли Қарори, “Олий таълимнинг давлат таълим стандартларини тасдиқлаш тўғрисида”ги 2001 йил 16 августдаги №343 - сонли Қарори, “Олий ўқув юртлари талабаларига стипендиялар тўлаш тартиби ва миқдорлари тўғрисида”ги 2001 йил 17 августдаги №344 - сонли Қарори, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2004 йил 1 мартдаги “Нодавлат таълим муассасалари фаолиятини лицензиялаш тартиби тўғрисида”ги Низомни тасдиқлаш тўғрисидаги №100-сонли Қарори, “Олий таълим муассасасига педагогларни танлов асосида ишга қабул қилиш тартиби тўғрисида”ги Низоми 2006 йил 10 февралдаги №20-сонли Қарори, “Педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини оширишга қўйиладиган давлат талабларини тасдиқлаш тўғрисида”ги 2006 йил 16 февралдаги №25-сонли Қарори, “Олий таълим муассасалари талабалари ўқишини кўчириш, қайта тиклаш ва ўқишдан четлаштириш тартиби тўғрисида”ги Низом тасдиқлаш хусусидаги 2010 йил 18 июндаги №118-сонли Қарори, “Олий таълим муассасалари педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 2012 йил 26 сентябрдаги №278-сонли Қарори, 2012 йил 18 октябрдаги “Ўриндошлик асосида ҳамда бир неча касбда ва лавозимда ишлаш тартиби тўғрисидаги

Низом” ҳақидаги №297-сонли Қарори, “Олий ўқув юртидан кейинги таълим ҳамда олий малакали илмий ва илмий педагогик кадрларни тайёрлаш аттестациядан ўтказиш тизимини такомиллаштириш чора тадбирлари тўғрисида”ги 2012 йил 28 декабрдаги №365-сонли Қарори, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2015 йил 10 январдаги “Вазирлар Маҳкамасининг “Олий таълимнинг Давлат таълим стандартларини тасдиқлаш тўғрисида” 2001 йил 16 августдаги 343-сон қарорига ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш ҳақида”ги №3-сонли Қарори, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2015 йил 2 мартдаги “Магистратура тўғрисида”ги Низомни тасдиқлаш тўғрисидаги № 36-сонли Қарори. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2015 йил 20 августдаги “Олий таълим муассасалари раҳбар ва педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва малакасини оширишни ташкил этиш чора тадбирлари тўғрисида”ги № 242-сонли Қарори.

3-Мавзу: Олий таълимнинг норматив - ҳуқуқий асоси сифатида олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг буйруқлари.

Давлат таълим стандартлари, ўқув режалар ва фан дастурлари тушунчаси ва уларга қўйиладиган талаблар. “Олий таълим муассасаларида талабалар билимини назорат қилиш ва баҳолашнинг рейтинг тизими тўғрисида”ги Низом, олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2009 йил 11 июндаги №204-сонли буйруғи, “Ўзбекистон Республикаси олий таълим муассасалари талабаларининг малакавий амалиёти тўғрисида” ги Низом. Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 1998 йилдаги №305–сонли буйруғи. “Ўзбекистон Республикаси олий таълим муассасалари битирувчиларининг якуний давлат аттестацияси тўғрисида”ги Низом, 2009 йил 22 майдаги № 160-сонли буйруқ, Олий таълим муассасаларида мустақил таълимни ташкил этиш тартиби тўғрисида”ги Низом; 2005 йил 21 февралдаги №34-сонли буйруқ, “Иқтидорли талабаларни излаш, аниқлаш ва уларни мақсадли тайёрлаш тўғрисида”ги Низом, 1998 йил 10 августдаги №185-сонли буйруқ, Олий таълим муассасасининг “Илмий кенгаши тўғрисида”ги намунавий Низом, “Олий таълим муассасалари факультетлари тўғрисида”ги Низом, “Олий таълим муассасаси кафедралари тўғрисида”ги Низом, 2011 йил 3 декабрдаги №487-сонли буйруқ, “Очиқ лекцияларни ташкил этиш ва ўтказиш тартиби тўғрисида” ги Низом, олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2004 йил 26 мартдаги №79 - сонли буйруғи, Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг “Олий таълим муассасаси профессор-ўқитувчилар таркибининг ўқув, илмий-методик, илмий-тадқиқот, ташкилий-методик, маънавий-ахлоқий ва тарбиявий ишлар юклагасини аниқлаш қоидалари” 2015 йил 9 сентябрдаги №5-2015-сонли буйруғи. Ўзбекистон Республикаси олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг “Таълим муассасаларини Намунавий ички тартиб қоидалари ҳамда Уставини тасдиқлаш ҳақида”ги 2010 йил 1 июндаги №257-сонли буйруғи. “Олий таълим йўналишлари ва мутахасисликларининг Давлат таълим стандартларини ва ўқув режаларини тасдиқлаш тўғрисида”ги 2014

йил 10 мартдаги №84-сонли буйруғи. “Олий таълим тўғрисидаги Низом” Ўзбекистон Республикаси олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2003 йил 9 февралдаги №9-сонли буйруғи. Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг “Олий таълим муассасалари талабаларини меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар билан таъминлаш тўғрисида”ги 2014 йил 31 мартдаги № 114-сонли буйруғи.

АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР

Амалий машғулотлар замонавий дидактик таъминот ва лаборатория жиҳозларига эга бўлган аудиторияларда ҳамда Интернет тармоғига уланган компьютер синфларида, таянч олий таълим муассасаларининг кафедраларида ташкил этилади.

Амалий машғулотларда таълим ва тарбия жараёнларини ташкил этишга оид норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни амалда қўлланилиши ва улар асосида ишлаб чиқиладиган бошқа ташкилий характерга эга бўлган ҳужжатларни ишлаб чиқиш ва амалга киритиш масалалари ўрганилади.

Амалий машғулот мавзулари!

1.Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги Қонунини такомиллаштириш истиқболлари.

2. Кадрлар тайёрлаш Миллий тизимини ривожлантиришнинг асосий йўналишларини такомиллаштириш истиқболлари.

3.Ўзбекистон Республикаси Президентининг олий таълимга оид фармонлари ва қарорлари таҳлили.

4.Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг олий таълимга оид қарорлари ва уларни ижросини таъминлаш масалалари.

5. Таълим соҳалари бўйича Давлат таълим стандартлари ва уларни ишлаб чиқиш тартиби.

6. Малака талаблари ва уларни ишлаб чиқиш тартиби.

7.Ўқув режалар ва уларни шакллантириш тартиби.

8.Ўқув фан дастурлари ва уларни тузиш тартиби.

МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМ

Мустақил ишни ташкил этишнинг шакли ва мазмуни:

Тингловчи мустақил ишни муайян модулни хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда қуйидаги шакллардан фойдаланиб тайёрлаши тавсия этилади:

- меъёрий ҳужжатлардан, ўқув ва илмий адабиётлардан фойдаланиш асосида модул мавзуларини ўрганиш;

- тарқатма материаллар бўйича маърузалар қисмини ўзлаштириш;

- автоматлаштирилган ўргатувчи ва назорат қилувчи дастурлар билан ишлаш;

- махсус адабиётлар бўйича модул бўлимлари ёки мавзулари устида ишлаш;

- тингловчининг касбий фаолияти билан боғлиқ бўлган модуль бўлимлари ва мавзуларни чуқур ўрганиш.

Тингловчининг модуль бўйича ўзлаштириш даражасини назорат қилишда қуйидаги намунавий мезонлар тавсия этилади:

Юқори даража қуйидагиларга жавоб бериши лозим:

- норматив - ҳуқуқий ҳужжатлар бўйича қарорлар қабул қилиш;
- норматив - ҳуқуқий ҳужжатларни шарҳлай олиш;
- норматив - ҳуқуқий ҳужжатлар бўйича мустақил фикрлай олиш;
- норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни амалда қўллай олиш;
- норматив - ҳуқуқий ҳужжатларни моҳиятини тушуниш;
- норматив - ҳуқуқий ҳужжатларни билиш, тушинтириб бериш;
- норматив - ҳуқуқий ҳужжатларни қиёслаш;
- норматив - ҳуқуқий ҳужжатларни ижросини таъминлаш;
- норматив - ҳуқуқий ҳужжатлар тўғрисида тасаввурга эга бўлиш.

Ўрта даража қуйидагиларга жавоб бериши лозим:

- норматив - ҳуқуқий ҳужжатлар бўйича мустақил фикр юрита олиш;
- норматив - ҳуқуқий ҳужжатларни амалда қўллай олиш;
- норматив - ҳуқуқий ҳужжатларни моҳиятини тушуниш;
- норматив - ҳуқуқий ҳужжатларни билиш, тушинтириб бериш;
- норматив - ҳуқуқий ҳужжатларни ижросини таъминлаш;
- норматив - ҳуқуқий ҳужжатлар тўғрисида тасаввурга эга бўлиш.

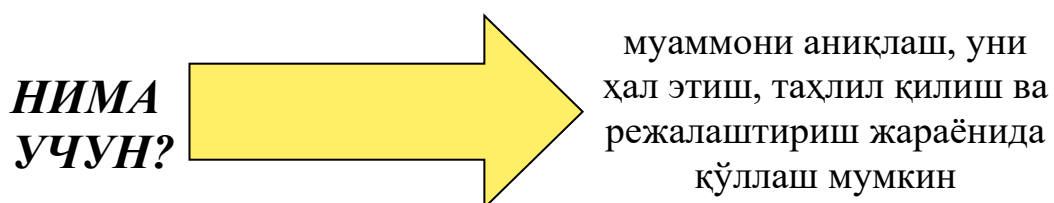
Паст даража қуйидагиларга жавоб бериши лозим:

- норматив - ҳуқуқий ҳужжатларни моҳиятини тушуниш;
- норматив - ҳуқуқий ҳужжатларни билиш, тушинтириб бериш;
- норматив - ҳуқуқий ҳужжатларни ижросини таъминлаш;
- норматив - ҳуқуқий ҳужжатлар тўғрисида тасаввурга эга бўлиш.

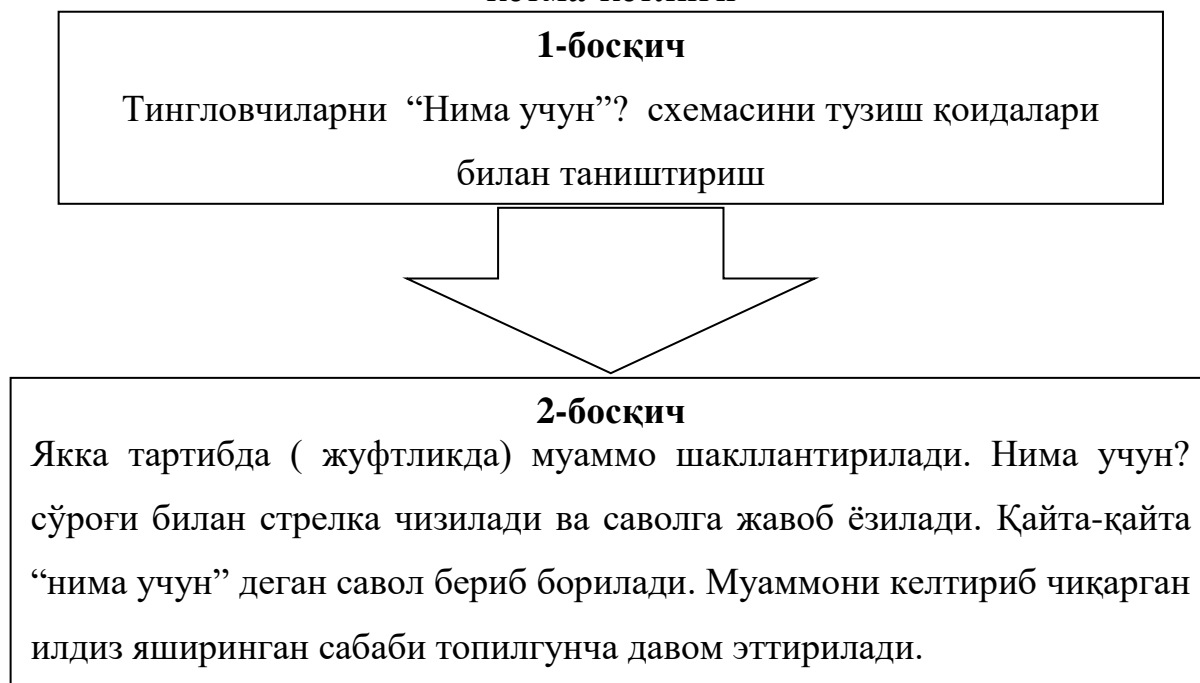
II. МОДУЛНИ ЎҚИТИШДА ФЙДАЛАНИЛАДИГАН ТАЪЛИМ МЕТОДЛАРИ

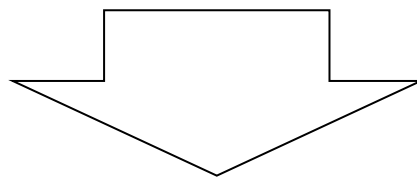
“Нима учун?” технологияси.

Нима учун схемаси мавжуд муаммони келтириб чиқарган сабабларини аниқлашга ёрдам берувчи схемадир. Сабаб-оқибат қонунига асосан муаммони келтириб чиқарувчи сабабларни аниқламай туриб муаммони ҳал этиш қийин. Муаммони ечимини топиш учун уни келтириб чиқарган сабабларни аниқлаш ва йўқотиш талаб этилади. Тингловчиларда сабаб-оқибат қонунияти асосида фикр юритишни тарбиялаш муҳим. Ушбу схема тингловчиларда айнан ана шу хусусиятни ривожлантиради. Тингловчиларда тизимли, ижодий, таҳлилий мушоҳада қилиш кўникмаларини ривожлантиради.

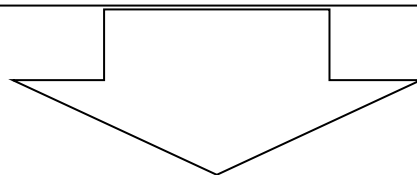
“Нима учун”? схемасига асосан тингловчилар фаолиятини ташкил этиш кетма-кетлиги

3-босқич

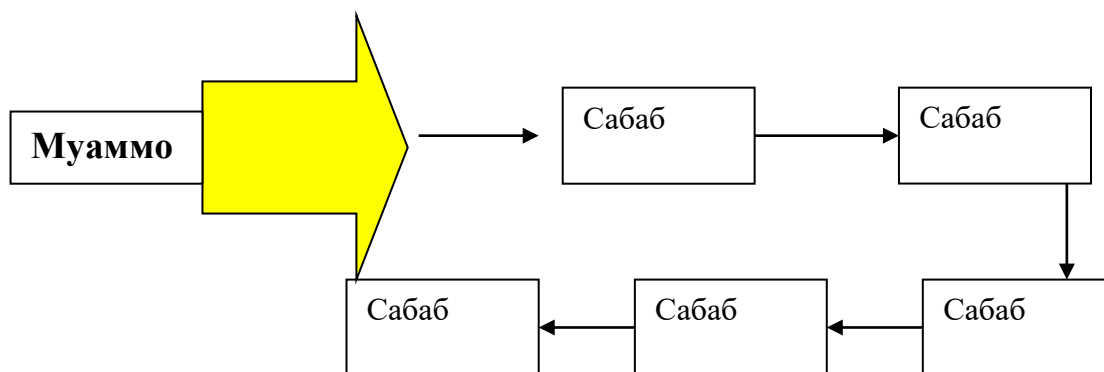
Тингловчилар мини гуруҳларга бирлаштирилади, ўз схемаларини таққослашга ва қўшимча киритишга имкон яратилади. Умумий схема жамланади.

4-босқич

Натижалар тақдимоти уюштирилади. Фаолият натижалари баҳоланади.

«Нима учун?» технологиясининг схемадаги кўриниши

«Нима учун»? схемасини тузиш қоидалари

1. Қандай пиктограммадан фойдаланишни ўзингиз ҳал этасиз.
2. Мулоҳазаларнинг схематик кўриниши қандай бўлишини ўзингиз ҳал этасиз.
3. Ҳар бир стрелка фикр йўналишини кўрсатиши лозим

«БЕЕР» технологияси.

Бу технология мураккаб, кўп тармоқли, мумкин қадар, муаммо характеридаги мавзуларни ўрганишга қаратилган.

Технологиянинг моҳияти шундан иборатки, бунда мавзунинг турли тармоқлари бўйича бир йўла ахборот берилади. Айти пайтда, уларнинг ҳар

бири алоҳида нуқталардан муҳокама этилади. Масалан, ижобий ва салбий томонлари, афзаллик, фазилат ва камчиликлари, фойда ва зарарлари белгиланади.

Бу интерактив технология танқидий, таҳлилий, аниқ мантиқий фикрлашни муваффақиятли ривожлантиришга ҳамда ўз ғоялари, фикрларини ёзма ва оғзаки шаклда ихчам баён этиш, ҳимоя қилишга имконият яратади.

“ВЕЕР” технологияси умумий мавзунини айрим тармоқларини муҳокама қилувчи кичик гуруҳларнинг ҳар бир қатнашувчининг, гуруҳнинг фаол ишлашига қаратилган.

“ВЕЕР” технологияси мавзунини ўрганишнинг турли босқичларида қўлланилиши мумкин:

- бошида: ўз билимларини эркин фаоллаштириш;
- мавзунини ўрганиш жараёнида; унинг асосийларини англаб етиш;
- яқунлаш босқичида; олинган билимларни тартибга солиш.

Асосий тушунчалар қуйидагилар:

Аспект (нуқтаи назар) билан предмет, ҳодиса, тушунча текширилади.

Афзаллик - бирор нарса билан қиёслангандаги устунлик, имтиёз.

Фазилат-ижобий сифат.

Нуқсон-нотуқатлик, қоидаларга, мезонларга нотуқатлик.

Хулоса-муайян бир фикрга, мантиқий, қоидалар бўйича далилдан натажага келиш.

ФСМУ технологияси.

(Ф) - фикрингизни баён этиш.

(С) - сабабини кўрсатиш.

(М) - мисол (далил) келтириш.

(У) - умумлаштириш.

Ушбу технология мунозарали масалаларни ҳал этишда, бахс-мунозаралар ўтказишда ёки ўқув-семинар якунида (талабаларнинг ўқув семинари ҳақидаги фикрларини билиш мақсадида) ёки ўқув режаси асосида бирон бўлим ўрганиб бўлингач қўлланилиши мумкин, чунки бу технология талабаларни ўз фикрини ҳимоя қилишга, эркин фикрлаш ва ўз фикрини бошқаларга ўтказишга, очиқ ҳолда баҳслашишга, шу билан бир қаторда талабаларнинг, ўқув жараёнида эгаллаган билимларини таҳлил этишга, қай даражада эгаллаганликларини баҳолашга ҳамда талабаларни баҳслашиш маданиятини ўргатади.

Ушбу технологиянинг асосий мақсади талабаларга тарқатилган оддий қоғозга ўз фикрларини аниқ ва қисқа ифода этиб, тасдиқловчи далиллар ёки инкор этувчи фикрларни баён этишга ёрдам беради.

Ушбу технология бир неча босқичда ўтказилади:

1-босқич.

Ўқитувчи талабалар билан бирга бахс мавзусини ёки муҳокама этилиши керак бўлган муаммони, ёки ўрганилган бўлимни белгилаб олади;

-ўқитувчи ўқув машғулотида аввал ҳар бир талаба якка тартибда ишлаши, кейин эса кичик гуруҳларда иш олиб борилиши ва ниҳоят дарс охирида жамоа бўлиб ишланиши ҳақида талабаларга маълумот беради:

-машғулот давомида ҳар бир талаба ўз фикрини эркин ҳолда тўлиқ баён этиши мумкин эканлиги эслатиб ўтилади.

2- босқич.

Ҳар бир тингловчига ФСМУ технологиясининг 4 босқичи ёзилган қоғозлар тарқатилади:

Ф- фикрингизни баён этинг.

С - фикрингизни баён этишга сабаб кўрсатинг.

М - кўрсатинг сабабингизни исботлаб мисол (далил) келтиринг.

У - фикрингизни умумлаштиринг.

Ҳар бир талаба якка тартибда тарқатилган қозоздаги ФСМУ нинг 4 босқичини ўз фикрларини ёзма баён этган ҳолда тўлатади.

3 - босқич.

-Ҳар бир талаба ўз қоғозларини тўлатиб бўлгач, Ўқитувчи уларни кичик гуруҳларга бўлинишларини илтимос қилади ёки ўзи турли гуруҳларга бўлиш усулларидадан фойдаланган ҳолда талабаларни кичик гуруҳларга бўлиб юборади:

-ўқитувчи ҳар бир гуруҳда ФСМУ технологиясининг 4 босқич ёзилган катта форматдаги қоғозларни тарқатади:

-ўқитувчи кичик гуруҳларга ҳар бирлари ёзган қоғозлардан фикр ва далилларни катта форматдаги умумлаштирган ҳолда 4 босқич бўйича ёзишларини таклиф этади.

4 - босқич.

-Кичик гуруҳларда аввал ҳар бир талаба ўзи ёзган ҳар бир босқичдаги фикрлари билан гуруҳ аъзоларини таништириб ўтади. Гуруҳ аъзоларининг барча фикрлари ўрганилгач, кичик гуруҳ аъзолари уларни умумлаштиришга киришади:

-гуруҳ аъзолари ФСМУ нинг 4 босқичини ҳар бири бўйича умумлаштириб, уни ҳимоя қилишга тайёргарлик кўрадилар:

-фикрларни умумлаштириш вақтида ҳар бир талаба ўз фикрларини ҳимоя этиши, исботлаши мумкин.

5- босқич.

-Кичик гуруҳларда умумлаштирилган фикрларини ҳимоя қиладилар: Гуруҳ вакили ҳар бир босқични алоҳида ўқийди иложи борича изоҳ бермаган ҳолда. Баъзи бўлимларни исботлаш яъни гуруҳнинг айнан нима учун шу фикрга келганини айтиб ўтиши мумкин.

6 - босқич.

-ўқитувчи машғулотга яқун ясайди, билдирилган фикрларга ўз муносабатини билдиради;

-қуйидаги саволлар билан талабаларга мувожабат қилади:

-ушбу технологиядан нималарни билиб олдингиз ва нималарга ўргандингиз?

-ушбу технологияни ўқув жараёнида қўлланилиши қандай самара берди?

-ушбу технологияни қўлланилиши ўқув талабаларда қандай ҳислатларни тарбиялайди, нималарни шакллантиради, уларнинг қандай фазилатларини ривожлантиради?

-ушбу технологиянинг ўқув жараёнининг қайси босқичида қўлланилгани маъқул ва нима учун?

-ушбу технологияни дарс жараёнида қўлланилиши талабаларга нима беради ва нимага ўргатади?

-ушбу технологияни яна қандай тартибда ёки қандай шаклда ўтказиш мумкин?

-ушбу тренингда асосий вазифа нимадан иборат ва хоказолар.

III. НАЗАРИЙ МАШҒУЛОТ МАТЕРИАЛЛАРИ

1-мавзу: Таълим ва тарбия жараёнларини ташкил этишнинг қонун ҳужжатлари.

Режа:

- 1.1. Меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар тушунчаси ва турлари.
- 1.2. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси таълим ва тарбия жараёнларининг асосий қонун ҳужжати сифатида.
- 1.3. Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги Қонуни.
- 1.4. Кадрлар тайёрлаш Миллий дастури.

Таянч иборалар: Қонун, фармон, фармойиш, қарор, норматив ҳужжат, Олий Мажлис, Миллий дастур, Вазирлар Маҳкамаси, вазирликлар, давлат қўмиталари, идоралар, маҳаллий давлат ҳокимияти органлари.

1.1. Меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар тушунчаси ва турлари.

Меъёрий-ҳуқуқий ҳужжат¹ деб норматив ҳужжатлар тўғрисидаги Қонунга мувофиқ қабул қилинган, умум мажбурий давлат кўрсатмалари сифатида ҳуқуқий нормаларни белгилашга, ўзгартиришга ёки бекор қилишга қаратилган расмий ҳужжатга айтилади.

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг палаталари, Ўзбекистон Республикасининг Президенти, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси, вазирликлар, давлат қўмиталари ва идоралар, маҳаллий давлат ҳокимияти органлари норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилиш ҳуқуқига эга бўлган органлар ёки мансабдор шахслар ҳисобланади.

Меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларнинг турларига қуйидагилар киради:

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси;
2. Ўзбекистон Республикасининг қонунлари;
3. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг қарорлари;
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонлари, қарорлари ва фармойишлари;
5. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари;
6. Вазирликлар, давлат қўмиталари ва идораларнинг буйруқлари ҳамда қарорлари;
7. Маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг қарорлари.

Меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар қонун ҳужжатларидир ва улар Ўзбекистон Республикасининг қонун ҳужжатлари мажмуини ташкил қилади.

¹ Норматив – ҳуқуқий ҳужжат

Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ва қонунлари, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг қарорлари қонунлардир.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонлари, қарорлари ва фармойишлари, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари, вазирликлар, давлат қўмиталари ва идораларнинг буйруқлари ҳамда қарорлари, маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг қарорлари қонуности ҳужжатларидир.

Ўзбекистон Республикасида Ўзбекистон Республикаси Конституцияси ва қонунларининг устуворлиги сўзсиз тан олинади.

Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси олий юридик кучга эга ва Ўзбекистон Республикасининг бутун ҳудудида қўлланилади.

Ўзбекистон Республикасининг қонунлари ва бошқа меъерий-ҳуқуқий ҳужжатлар Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси асосида ва уни ижро этиш учун қабул қилинади ҳамда унинг нормалари ва принципларига зид келиши мумкин эмас.

Ўзбекистон Республикасининг қонунлари энг муҳим ва барқарор ижтимоий муносабатларни тартибга солади ҳамда Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси томонидан ёки референдум ўтказиш йўли билан қабул қилинади.

Ўзбекистон Республикасининг қонунлари конституциявий қонунлар тарзида қабул қилиниши мумкин.

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг палаталари Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ва қонунлари асосида ҳамда уларни ижро этиш учун қарорлар тарзида меъерий-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилади.

Ўзбекистон Республикасининг Президенти Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ва қонунлари асосида ҳамда уларни ижро этиш учун фармонлар, қарорлар ва фармойишлар тарзида меъерий -ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилади.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ва қонунлари, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг қарорлари, Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонлари, қарорлари ва фармойишлари асосида ҳамда уларни ижро этиш учун қарорлар тарзида меъерий - ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилади.

Вазирликлар, давлат қўмиталари ва идоралар ўз ваколати доирасида буйруқлар ҳамда қарорлар тарзида меъерий - ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилади.

Вазирликлар, давлат қўмиталари ва идораларнинг буйруқлари ҳамда қарорлари Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ва қонунлари, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг қарорлари, Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонлари, қарорлари ва фармойишлари, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари ва фармойишлари асосида ҳамда уларни ижро этиш учун қабул қилинади.

Буйруқлар вазирлар томонидан ёки идора номидан қарорлар қабул қилиш яқка тартибда амалга ошириладиган идоралар раҳбарлари томонидан қабул қилинади.

Қарорлар давлат қўмиталари томонидан ёки идора номидан қарорлар қабул қилишни мазкур идоранинг коллегиял органи амалга оширадиган идоралар томонидан қабул қилинади.

Вазирликлар, давлат қўмиталари ва идораларнинг буйруқлари ҳамда қарорлари бошқа вазирликлар, давлат қўмиталари ёки идоралар билан келишилган ҳолда қабул қилиниши мумкин.

Вазирликлар, давлат қўмиталари ва идоралар томонидан қўшма қарорлар тарзида меъёрий - ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилиниши мумкин.

Вазирликлар, давлат қўмиталари ва идораларнинг таркибий бўлинмалари ҳамда ҳудудий органлари меъёрий - ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилишга ҳақли эмас.

Маҳаллий давлат ҳокимияти органлари ўз ваколати доирасида қарорлар тарзида меъёрий - ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилади.

Маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг қарорлари Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ва қонунлари, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг қарорлари, Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонлари, қарорлари ва фармойишлари, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари ва фармойишлари, шунингдек маҳаллий давлат ҳокимияти юқори турувчи органларининг қарорлари асосида ва уларни ижро этиш учун қабул қилинади.

Турли меъёрий - ҳуқуқий ҳужжатларнинг юридик кучи бўйича ўзаро нисбати Ўзбекистон Республикасининг Конституциясига, норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни қабул қилган органларнинг ваколатига ва мақомига, ушбу ҳужжатларнинг турларига, шунингдек, меъёрий-ҳуқуқий ҳужжат қабул қилинган санага мувофиқ белгиланади.

Меъёрий - ҳуқуқий ҳужжат ўзига нисбатан юқори юридик кучга эга бўлган меъёрий -ҳуқуқий ҳужжатларга мувофиқ бўлиши шарт.

Меъёрий - ҳуқуқий ҳужжатлар ўртасида тафовут бўлган тақдирда, юқори юридик кучга эга бўлган меъёрий - ҳуқуқий ҳужжат қўлланилади.

Тенг юридик кучга эга бўлган меъёрий - ҳуқуқий ҳужжатлар ўртасида тафовут бўлган тақдирда, кейинроқ қабул қилинган ҳужжат қоидалари амал қилади.

Агар меъёрий - ҳуқуқий ҳужжатни қабул қилган вазирликнинг, давлат қўмитасининг ёки идоранинг ижтимоий муносабатларнинг муайян соҳасини ҳуқуқий жиҳатдан тартибга солиш учун махсус ваколати бўлса, ушбу орган қабул қилган ҳужжат бир хил даражадаги бошқа вазирлик, давлат қўмитаси ёки идора томонидан қабул қилинган меъёрий - ҳуқуқий ҳужжатга нисбатан юқори юридик кучга эга бўлади.

1.2. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси таълим ва тарбия жараёнларининг асосий қонун ҳужжати сифатида.

Ҳар бир суверен давлатнинг бош ҳуқуқий асоси бу унинг Конституциясидир. Конституциямизнинг яратилиши ўзига хос ривожланиш йўлини босиб ўтганлиги билан тавсифланади. Ўтиш давридаги мураккаб замонда яратилган ушбу бебаҳо ва беназир ҳужжат асосий қонун шаклида жамиятнинг, халқнинг манфаати ҳамда келажагига умид ва ишонч уйғотди, ижтимоий тараққиётга мўлжал оловчи йўлчи юлдуз бўлиб хизмат қилиб келмоқда.

Конституциямизнинг ишлаб чиқилиши ва қабул қилиниши Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримов номи билан боғлиқ. Маълумки Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси қизгин муҳокамалар натижасида суверен демократик давлатнинг Конституцияси сифатида 1992 йил 8 декабрда қабул қилинди. Асосий қонунимиз давлат мустақиллигимизнинг меваси, маҳсули халқ манфаатини таъминловчи олий қонун сифатида яратилди ва хурлигимиз мадҳияси сифатида яшамоқда. Конституция келажаги буюк Ўзбекистоннинг қад ростлаши учун, адолатли ҳуқуқий давлат ва фуқаролик жамиятини барпо этиш учун мустаҳкам ҳуқуқий пойдевор бўлиши шак-шубҳасиздир.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг ўзига хос хусусиятларини қуйидагиларда:

биринчидан, ушбу ҳужжатда ҳуқуқий ва сиёсий онгнинг энг юксак ютуқларини, ҳозирги замон, конституциявийлик илмини ўзига жалб этгани, ўзбек халқи маданияти ва миллий анъаналарининг чуқур илдизларига суянилганлиги;

иккинчидан, бу ҳужжат, Ўзбекистон Республикасидаги аввалги ижтимоий-иқтисодий, сиёсий тизимни амалда бошқа тизимга айланганлигини, тубдан ўзгариш рўй берганини Конституциявий мустаҳкамлаганлигини кўриш мумкин.

Бир сўз билан айтганда Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси мазмунан янги сиёсий ҳужжатдир. Унда ижтимоий-сиёсий хусусият, уни ривожлантиришнинг асосий ғоялари, республика ички ва ташқи сиёсатининг энг муҳим йўналишлари белгилаб берилди. Асосий қонун дунё сиёсий харитасида янги суверен давлат - Ўзбекистон Республикаси пайдо бўлганлигини мустаҳкамлаб қўйди.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг қоидалари хаамиша устивор, бирламчи кучга эгадир. Бошқа қонунларнинг барчаси у ёки бу тарзда конституциявий меъёрлар асосида яратилади, уни ривожлантиради ва рўёбга чиқаради. Унинг асосида норматив ҳуқуқий-ҳужжатлар ишлаб чиқилади. Мамлакатимиз Конституцияси кучли ахлоқий заминга эгадир. Унда аввало инсонпарварлик, адолат ғоялари мустаҳкамлаб қўйилган. Конституциянинг “инсонга қаратилганлиги” хусусиятини алоҳида ажратиб кўрсатиш лозим. Конституциянинг марказида инсон, фуқаро, унинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатлари туради. Президентимиз И.А.Каримов таъкидлаганидек “Эндиликда инсон, унинг ҳаёти, эрки, шаъни, кадр-қиммати

ва бошқа ажралмас ҳуқуқ ҳамда эркинликлари муқаддас саналиб, улар давлат томонидан кафолатланади”.

Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримовнинг бевосита иштирокида тайёрланган Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ўз мақоми, тузилиши, йўналиши ҳамда асосий тамойиллари, яхлит мундарижасига, яъни Муқаддимасидан бошлаб сўнгги моддасига қадар мустақиллик ва истиқлол руҳи, демократик тамаддун мазмуни билан ажралиб туради. Шу ўринда айтиш ўринлики, демократик ҳуқуқий давлат куриш ҳамда жамиятни умуминсоний қадриятлар асосида ташкил этишда, шубҳасиз Конституциянинг тутган ўрни ва аҳамияти беқиёс эканлигини эътибордан қолдирмаслик зарур. Мазмун моҳияти билан ҳуқуқий демократик давлатда ҳеч бир фуқаро ҳеч бир одам ўз ижтимоий-шаҳсий ҳаётини, ўз ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилишни Конституциясиз тасаввур қила олмайди. Шунинг учун ҳам биз Конституциямиз мазмун-моҳиятини чуқур билишимиз, олдимизда турган муаммоларни ечишда Асосий Қонунимиздан жавоб топишга интилишимиз лозим.

Мустақил давлатимизнинг Конституцияси келажаги буюк давлатнинг ишончли ҳуқуқий кафолатларини мустаҳкамлайди. У бизга инсон ҳуқуқлари, демократия, эркинлик, барқарорлик ва тараққиёт тамойиллари йиғиндисини ифодаладиган ҳуқуқий ва адолатли давлат куриш йўлларини аниқ ифода этган ва халқ манфаатларини ҳимоя қилувчи энг олий қонун сифатида доимий йўлчи юлдуз бўлиб халқимиз бораётган йўлни ёритиб боради.

Мухтарам Президентимиз И.А.Каримов Конституциянинг 8-йиллигига бағишланган тантанали маросимда шундай деган эди **“Мен Конституцияни болалар боғчасидан бошлаб ўрганишни, мактабларда дарслик тариқасида ўқитишни, олий ўқув юртларида махсус бир дарс сифатида ўрганишни бугун барча мутассадди раҳбар ва ташкилотларимизга топшириқ тариқасида айтмоқчиман. Токи униб ўсиб келаётган ёш авлодимиз Конституциянинг мазмун-моҳиятини, у халқимизнинг истиқлол йилларида эришган улкан тарихий ютуқ эканини теран англаб етсин”**.

Асосий Қонунимизнинг олдинги қонунлардан ва бошқа давлатларнинг Конституцияларидан ажралиб турадиган ўзига хос жиҳатлари қуйидагилардан иборат:

Биринчидан, 1992 йилги Конституциямиз ўзининг туб моҳияти ва фалсафаси, мақсадлари ва ғояларига кўра янги ҳужжатдир.

Иккинчидан, Конституциямиз ўзининг ички тузилиши ва янги конституциявий институтлари билан ажралиб туради.

Учинчидан, Асосий Қонун бошқа конституциялардан фарқли ўлароқ, ўта мафкуралаштириш ва сиёсатлаштириш руҳи билан суғорилмаган. Унда коммунистик мафкура, синфийлик, партиявийликдан асар ҳам йўқ.

Тўртинчидан, Конституциямиз жаҳон ҳамжамияти томонидан эътироф этилган халқаро ҳуқуқ талаб ва қоидаларига жавоб берадиган тарзда тайёрланган.

Бешинчидан, Конституциямиз жаҳон конституциявий тажрибасига кенг таяниши ва ижобий томонлардан атрофлича фойдаланганлиги билан ҳам ажралиб туради. Конституциямиз энг тараққий этган мамлакатлар, хусусан, АҚШ, Туркия, Франция, Германия Швеция, Италия каби Фарб давлатлари, руҳияти ва этник жиҳатлардан бизга яқин бўлган Япония, Миср, Ҳиндистон ва бошқа Шарқ давлатларининг бой тажрибасидан энг демократик жиҳатларини, инсонпарварлик ғояларини тараннум этувчи халқаро ҳужжатларнинг талабларини ўзида жамлаган.

Олтинчидан, Конституциямизни мустақил давлатимиз равнақининг ҳуқуқий кафолати даражасига кўтарувчи энг муҳим белги унда жаҳоннинг илғор конституциявий тажрибасини миллий-маънавий ва ҳуқуқ кадриятларимизга, ўзбек халқининг бой тарихига уйғунлаштирилиб қўлланилганидадир.

Мустақил давлатимизнинг 1992 йил 8 декабрда қабул қилинган Конституцияси аввалги Конституциялардан ўзининг юридик мазмун ва моҳияти жиҳатидан фарқ қилиб, бу Конституцияда давлатнинг мустақиллиги мустаҳкамланди. Конституциямизнинг асосий моҳияти унинг халқ манфаатлари учун хизмат қиладиган, ҳуқуқий демократик давлат куриш асослари белгилаб берилганлигидадир.

Конституциянинг юридик хусусиятига:

1. Конституция норматив-ҳуқуқий актлар жумласига кириб, қонунларга хос бўлган ҳамма белгиларга эга бўлади. Конституция бу Олий Мажлис томонидан қабул қилинадиган ва ҳамма учун умуммажбурий кучга эга бўлган норматив-ҳуқуқий акт бўлиб, жамият курилиши халқ ҳокимиятчилиги билан боғлиқ бўлган ҳамма ижтимоий муносабатларни тартибга солади.

2. Конституция олий юридик кучга эга, яъни барча оддий қонунлар ва бошқа норматив-ҳуқуқий актларга нисбатан устунликка эга, чунки қонунлар ва бошқа норматив-ҳуқуқий актлар Конституция нормаларига мувофиқ бўлиши шарт.

3. Конституция жорий қонунчилик учун асос бўлиб ҳисобланади ва уларнинг характерини белгилаб беради ва айни вақтда унинг нормаларини такомиллаштирувчи норматив актлар қабул қилиш зарурлигини назарда тутди.

4. Конституция яна уни қабул қилиш ва ўзгартиришнинг алоҳида тартибларини белгилайди.

Конституциянинг асосий юридик белгилари қуйидагилардан иборат:

1. Конституция бошқа норматив-ҳуқуқий актлар учун асос бўлиб ҳисобланади. У жамият ҳаётидаги энг муҳим ижтимоий муносабатларни тартибга солади.

2. Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг халқчиллиги шунда намоён бўладики, бу Конституция мутахассислар томонидан ишлаб чиқилиши билан бирга ҳаёт тақозоси билан вужудга келган Конституциядир.

3. Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг ҳаётийлиги шундаки,

Конституция жамиятда мавжуд ижтимоий муносабатларга ва жамиятнинг ривожланиш қонуниятларига, демократик тамойилларига тўла мос келади.

4. Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг барқарорлиги, унда мужжасамлашган нормалар узоқ вақтлар давомида ўзгартиришларсиз ҳаракатда бўлишида намоён бўлади.

Ўзбекистон Республикаси демократик ҳуқуқий давлат қуриш ва фуқаролик жамиятини шакллантириш учун ҳаракат қилар экан, ҳар томонлама ривожланган, эркин шахсни шакллантиришни ўзининг асосий вазифаларидан бири деб билади. Таълим соҳасида мақсадга йўналтирилган давлат сиёсатини олиб бориш ва бу вазифани ечишда асосий воситалардан биридир.

Таълим олиш ҳуқуқи шахснинг асосий ҳуқуқларидан биридир. Ўзбекистон Республикаси Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларациясига (1948 йил) асосланиб берилган ҳуқуқни амалга оширишнинг фаолият кўрсатаётган механизмини яратди.

Таълим олиш ҳуқуқига тегишли ҳалқаро ҳужжатлар (1960 йил 14 декабрдаги Таълим соҳасидаги камситишларга қарши кураш тўғрисидаги Конвенция) шуни эътироф этадики, “таълим” ибораси ўқитишнинг барча турларини ва босқичларини қамраб олади ва таълим олиш имконига эга бўлиш, таълимнинг даражаси ва сифати, шунингдек, таълим бериш шароитларини ўз ичига олади.

Ҳалқаро ҳуқуқ нормалари бошланғич таълимнинг мажбурий ва бепул қилишни, ўрта таълимни унинг барча турларида умум эришадиган қилишни ва ундан ҳамманинг фойдаланишини таъминлашни, олий таълимни тўла тенглик асосида ва ҳар бир кишининг қобилиятидан келиб чиқиб барча эриша оладиган қилишни, қонунда белгиланган ўқишнинг мажбурийлигини таъминлашни тавсия этади.

Ўзбекистон Республикаси ўзи олган мажбуриятларга амал қилиб узлуксиз таълимнинг барқарор тизимини яратди, шахснинг таълим олиш ҳуқуқини амалга ошириш механизмини мустаҳкамлаб қўйди. Таълимнинг ягона тизими қуйидагиларни ўз ичига олади:

- мактабгача таълим;
- умумий ўрта таълим;
- ўрта махсус, касб-ҳунар таълими;
- олий таълим;
- олий ўқув юртидан кейинги таълим;
- кадрлар малакасини ошириш ва уларни қайта тайёрлаш;
- мактабдан ташқари таълим.

Таълим шакли ва босқичларининг кўп хиллилиги шахснинг эҳтиёжлари ва қизиқишларидан келиб чиққан ҳолда унинг таълим олиш ҳуқуқини иложи бориша тўлароқ амалга оширишга имкон беради.

Таълим олиш ҳуқуқининг мазмуни шундан иборатки, у Ўзбекистон Республикасининг ҳар бир фуқароси учун таълим ва тарбиянинг барча шаклларида тенг фойдаланиш имкониятини беради.

Таълим олиш ҳуқуқини амалга ошириш қуйидагилар орқали таъминланади:

- таълим олиш учун зарур ижтимоий-иқтисодий шароитларни яратиш;
- давлат ва нодавлат таълим муассасаларининг тармоғини яратиш;
- давлат таълим стандартлари доирасида таълим олишнинг барча учун имконияти борлиги;
- давлат таълим муассасаларидаги таълимнинг бепуллиги;
- таянч маълумоти олишнинг мажбурийлиги;
- таълимнинг турли шакллари кўллаш;
- таълим муассасаларининг сиёсий партиялар ва ижтимоий-сиёсий ҳаракатларга қарам эмаслиги.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 41-моддасида “Ҳар ким билим олиш ҳуқуқига эга. Бепул умумий таълим олиш давлат томонидан кафолатланади. Мактаб ишлари давлат назоратидадир” деб кўрсатилган.

Давлат фақат таълим олиш ҳуқуқини амалга ошириш учун шароитлар яратибгина қолмай, мамлакатдаги мактаб ишларини назорат ҳам қилиб туради.

Ҳозирги вақтда Ўзбекистонда ҳар бир кишининг эҳтиёжига кўра таълим олиш ҳуқуқини таъминлашнинг ишчан механизми шаклланган бўлиб, у тегишли моддий - техник шарт - шароитлар билан мустаҳкамланган.

Фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини муҳофаза қилишга бағишланган барча қонунлар ва ҳуқуқий ҳужжатлар негизида Конституцияда назарда тутилган демократик рух билан суғорилган асосий ғоя ва қоидалар ётади. Конституция асосида ишлаб чиқилган ва қабул қилинган барча қонунлар Конституциявий тамойилларни ижтимоий ҳаётнинг турли соҳаларида жорий этилиши учун муҳим восита вазифасини бажаради.

1.3. Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги Қонуни.

Мамлакатимизда мустақилликнинг биринчи йилларидан бошлаб таълим соҳасида эски ёндашувлардан бутунлай воз кечилиб, янгича тамойилларга, миллий қадрият ва анъаналаримизга, илғор жаҳон тажрибасига асосланиб, ҳаётимизни тубдан янгилаш, узоқ ва давомли мақсадларимизни амалга ошириш учун таълим ва тарбия соҳасига устувор аҳамият қаратилиб, бор куч ва имкониятлар шу йўлда сафарбар этилиб келинмоқда.

Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги Қонуни 1997 йил 29 августда қабул қилинган бўлиб ушбу қонун 5 бўлим ва 34 моддадан иборат.

Ушбу Қонун фуқароларга таълим, тарбия бериш, касб-хунар ўргатишнинг ҳуқуқий асосларини белгилайди ҳамда ҳар кимнинг билим олишдан иборат конституциявий ҳуқуқини таъминлашга қаратилган.

Билим олиш ҳуқуқи:

1. Давлат ва нодавлат таълим муассасаларини ривожлантириш;
2. Ишлаб чиқаришдан ажралган ва ажралмаган ҳолда таълим олишни ташкил этиш;
3. Таълим ва кадрлар тайёрлаш давлат дастурлари асосида бепул ўқитиш, шунингдек таълим муассасаларида шартнома асосида тўлов эвазига касб-хунар ўргатиш;
4. Барча турдаги таълим муассасаларининг битирувчилари кейинги босқичдаги ўқув юртларига киришда тенг ҳуқуқларга эга бўлиши;
5. Оилада ёки ўзи мустақил равишда билим олган фуқароларга аккредитациядан ўтган таълим муассасаларида экстернат тартибида аттестациядан ўтиш ҳуқуқини бериш орқали таъминланади.

“Таълим тўғрисида”ги Қонунга асосан таълим соҳасидаги давлат сиёсатининг **асосий принциплари қуйидагилардан иборат:**

1. Таълим ва тарбиянинг инсонпарвар, демократик характерда эканлиги;
2. Таълимнинг узлуксизлиги ва изчиллиги;
3. Умумий ўрта, ўрта махсус, касб-хунар таълимининг мажбурийлиги;
4. Ўрта махсус, касб-хунар таълими йўналишини: академик лицейда ёки касб-хунар коллежида ўқишни танлашнинг ихтиёрийлиги;
5. Таълим тизимининг дунёвий характерда эканлиги;
6. Давлат таълим стандартлари доирасида таълим олишнинг ҳамма учун очиқлиги;
7. Таълим дастурларини танлашга ягона ва табақалаштирилган ёндашув;
8. Билимли бўлишни ва истеъдодни рағбатлантириш;
9. Таълим тизимида давлат ва жамоат бошқарувини уйғунлаштириш.

Ушбу қонунда тегишли маълумоти, касб тайёргарлиги бор ва юксак ахлоқий фазилатларга эга бўлган шахслар педагогик фаолият билан шуғулланиш ҳуқуқига эга эканлиги ҳамда педагогик фаолият билан шуғулланиш суд ҳукмига асосан ман этилган шахсларнинг таълим муассасаларида бу фаолият билан шуғулланишига йўл қўйилмаслиги алоҳида таъкидлаб ўтилган.

“Таълим тўғрисида”ги қонуннинг 6-моддасида таълим муассасасининг ҳуқуқий мақоми назарда тутилган. Унга асосан, таълим муассасаси юридик шахс бўлиб, қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда ташкил этилади. Нодавлат таълим муассасаси Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси белгилаган тартибда давлат аккредитациясидан ўтган пайтдан бошлаб юридик шахс ҳуқуқлари ва таълим фаолияти билан шуғулланиш ҳуқуқига эга бўлади. Таълим муассасасини аккредитациялаш ваколатли давлат органи томонидан аттестацияга асосан амалга оширилади.

Таълим муассасаси қонун ҳужжатларига мувофиқ ишлаб чиқилган устав асосида фаолият кўрсатади. Таълим муассасаси аттестация натижаларига биноан давлат аккредитациясидан маҳрум этилиши мумкин.

Таълим муассасалари ўқув-тарбия мажмуиларига ҳамда ўқув-илмий-ишлаб чиқариш бирлашмалари ва уюшмаларига бирлашишга ҳақли.

“Таълим тўғрисида”ги қонуннинг 7-моддасида Давлат таълим стандартлари умумий ўрта, ўрта махсус, касб-хунар ва олий таълим мазмунига ҳамда сифатига қўйиладиган талабларни белгилайди деб кўрсатилган.

Давлат таълим стандартларини бажариш Ўзбекистон Республикасининг барча таълим муассасалари учун мажбурий ҳисобланади.

Таълим муассасаларида таълим бериш тилидан фойдаланиш тартиби Давлат тили тўғрисидаги Ўзбекистон Республикаси Қонуни билан тартибга солиниши алоҳида қайд этилган.

Ўзбекистон Республикасининг таълим тизими ўз ичига қуйидагиларни олади:

-давлат стандартларига мувофиқ таълим дастурларини амалга оширувчи давлат ва нодавлат таълим муассасалари;

-таълим тизимининг фаолият кўрсатиши ва ривожланишини таъминлаш учун зарур бўлган тадқиқот ишларини бажарувчи илмий-педагогик муассасалар;

-таълим соҳасидаги давлат бошқарув органлари, шунингдек уларга қарашли корхоналар, муассасалар ва ташкилотлар.

Ўзбекистон Республикасида таълим мактабгача таълим, умумий ўрта таълим, ўрта махсус, касб-хунар таълими, олий таълим, олий ўқув юртидан кейинги таълим, кадрлар малакасини ошириш ва уларни қайта тайёрлаш, мактабдан ташқари таълим турларида амалга оширилади.

Мактабгача таълим одатда давлат ва нодавлат мактабгача таълим муассасаси, қисқа муддатли гуруҳлар тузиш орқали амалга оширилади. Бу таълим олти-етти ёшгача оилада, болалар боғчасида ва мулк шаклидан қатъи назар бошқа таълим муассасаларида олиб борилади ҳамда у бола шахсини соғлом ва етук, мактабда ўқишга тайёрланган тарзда шакллантириш мақсадини кўзлайди.

Умумий ўрта таълим одатда умумий ўрта таълим олиш учун зарур бўлган саводхонлик, билим ва кўникма асосларини шакллантириш, билимларнинг зарур ҳажмини бериш, мустақил фикрлаш, ташкилотчилик қобилияти ва амалий тажриба кўникмаларини ривожлантириш, дастлабки тарзда касбга йўналтириш ва таълимнинг навбатдаги босқичини танлаш мақсадини кўзлайди.

Ўрта махсус, касб-хунар таълими академик лицей ёки касб-хунар коллежида амалга оширилади. Унинг асосий мақсади ўқувчиларнинг интеллектуал қобилиятларини жадал ўстиришни, уларнинг чуқур, табақалаштирилган ва касб-хунарга йўналтирилган билим олишларини таъминлаш, ўқувчининг касб-хунарга мойиллиги, маҳорат ва малакасини чуқур ривожлантириш, танланган касблар бўйича бир ёки бир неча ихтисос олишни таъминлаш ҳисобланади.

Олий таълим олий ўқув юртларида (университетлар, академиялар, институтлар ва олий мактабнинг бошқа таълим муассасаларида)

кўрсатилади. Олий таълимнинг асосий мақсади олий таълим йўналишларидан бири (бакалаврият) ёки аниқ мутахассислик бўйича (магистратура) бўйича пухта билим бериш ҳисобланади.

Олий ўқув юртидан кейинги таълим жамиятнинг илмий ва илмий-педагогик кадрларга бўлган эҳтиёжларини таъминлашга қаратилиб, у олий ўқув юртлари ва илмий-тадқиқот муассасаларида (докторантура, мустақил тадқиқотчилик) амалга оширилади.

Кадрлар малакасини ошириш ва уларни қайта тайёрлаш ОТМларда, махсус таълим муассасаларида, Олий мактабларда, қисқа муддатли ўқув курсларида ёки бошқа ташкилотларда амалга оширилиши мумкин бўлиб, унинг асосий мақсади касб билим ва кўникмаларни чуқурлаштириш ҳамда янгилашни таъминлашга қаратилади.

Мактабдан ташқари таълим болалар ва ўсмирларнинг яқка тартибдаги эҳтиёжларини қондириш, уларнинг бўш вақти ва дам олишини ташкил этиш, маданий-эстетик, илмий, техникавий, спорт ва бошқа йўналишларда кўрсатилади. Бу таълим болалар, ўсмирлар ижодиёти саройлари, уйлари, клублари ва марказлари, болалар-ўсмирлар спорт мактаблари, санъат мактаблари, мусиқа мактаблари, студиялар, кутубхоналар, соғломлаштириш муассасалари ва бошқа муассасалар томонидан амалга оширилади.

Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги қонунининг 19-моддасида Аккредитация қилинган таълим муассасаларининг битирувчиларига давлат томонидан тасдиқланган намунадаги маълумот тўғрисидаги ҳужжат (шаҳодатнома, диплом, сертификат, гувоҳнома) берилади деб кўрсатилган. Давлат томонидан тасдиқланган намунадаги маълумот тўғрисидаги ҳужжат оилада таълим олган ёки мустақил равишда билим олган ва аккредитация қилинган таълим муассасаларининг тегишли таълим дастурлари бўйича экстерн тартибида имтиҳонлар топширган шахсларга ҳам берилади.

Тегшли босқичдаги таълимни тугалламаган шахсларга белгиланган намунадаги маълумотнома берилади.

Давлат тасдиқлаган намунадаги маълумот тўғрисидаги ҳужжат навбатдаги босқич таълим муассасаларида таълим олишни давом эттириш ёки тегишли ихтисослик бўйича ишлаш ҳуқуқини беради.

Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги қонунининг 20-моддасида таълим олувчиларни ижтимоий ҳимоя қилиш, яъни норматив ҳужжатларга мувофиқ имтиёзлар, стипендия ва ётоқхонада жой билан таъминлаш, 21-моддасида таълим муассасалари ходимларига иш вақтининг қисқартирилган муддати белгиланиши, ҳақи тўланадиган йиллик узайтирилган таътиллар ҳамда қонун ҳужжатларида назарда тутилган имтиёзлар, таълим муассасалари иш ҳақиға мўлжалланган мавжуд маблағлар доирасида мустақил равишда ставкалар, мансаб окладларига табақалаштирилган устама белгилашга ҳамда меҳнатга ҳақ тўлаш ва уни рағбатлантиришнинг турли шакллари қўллашга ҳақлилиги, 22-моддасида етим болаларни ва ота-оналарининг ёки бошқа қонуний вакилларининг

васийлигисиз қолган болаларни ўқитиш ва уларни боқиш давлатнинг тўла таъминоти асосида қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда амалга оширилиши, 23-моддасида эса жисмоний ёки руҳий ривожланишида нуқсон бўлган, шунингдек, узоқ вақт даволанишга муҳтож бўлган болалар ва ўсмирларни ўқитиш, қисман ёки тўла давлат таъминотида бўлиши белгиланган.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг таълим соҳасидаги ваколатларига:

- таълим соҳасида ягона давлат сиёсатини амалга ошириш;
- таълим соҳасидаги давлат бошқаруви органларига раҳбарлик қилиш;
- таълимни ривожлантириш дастурларини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш;
- таълим муассасаларини ташкил этиш, қайта ташкил этиш ва тугатиш тартибини белгилаш;
- таълим муассасаларини аккредитациядан, педагог, илмий кадрларни аттестациядан ўтказиш тартибини белгилаш;
- Ўзбекистон Республикасининг ҳудудида бошқа давлатларнинг таълим муассасаларига таълим фаолияти билан шуғулланиш ҳуқуқини берувчи рұхсатномалар бериш;
- қонун ҳужжатларига мувофиқ хорижий давлатларнинг таълим тўғрисидаги ҳужжатларини тан олиш ва ҳужжатларнинг эквивалент эканлигини қайд этиш тартибини белгилаш;
- давлат таълим стандартларини тасдиқлаш;
- давлат томонидан тасдиқланган намунадаги маълумот тўғрисидаги ҳужжатларни тасдиқлаш ва уларни бериш тартибини белгилаш;
- давлат грантлари миқдори ва таълим муассасаларига қабул қилиш тартибини белгилаш;
- давлат олий таълим муассасасининг ректорларини тайинлаш;
- таълим оловчиларни аккредитация қилинган бир таълим муассасасидан бошқасига ўтказиш тартибини белгилаш;
- қонун ҳужжатларига мувофиқ бошқа ваколатлар киради.

Таълимни бошқариш бўйича махсус ваколат берилган давлат органлари:

- таълим соҳасида ягона давлат сиёсатини рўёбга чиқариш;
- таълим муассасалари фаолиятини мувофиқлаштириш ва услуб масалаларида уларга раҳбарлик қилиш;
- давлат таълим стандартлари, мутахассисларнинг билим савияси ва касб тайёргарлигига бўлган талаблар бажарилишини таъминлаш;
- ўқитишнинг илғор шакллари ва янги педагогик технологияларни, таълимнинг техник ва ахборот воситаларини ўқув жараёнига жорий этиш;
- ўқув ва ўқув-услубий адабиётларни нашр этишни ташкил қилиш;
- таълим оловчиларнинг якуний давлат аттестацияси ва давлат таълим муассасаларида экстернат тўғрисидаги низомларни тасдиқлаш;

- давлат олий таълим муассасасининг ректорини тайинлаш тўғрисида Вазирлар Маҳкамасига таклифлар киритиш;

- педагог ходимларни тайёрлашни, уларнинг малакасини оширишни ва қайта тайёрлашни ташкил этиш;

- қонун ҳужжатларига мувофиқ бошқа ваколатлар киради.

Маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг таълим соҳасида:

- таълим муассасалари фаолиятининг минтақаларни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш эҳтиёжларига мувофиқлигини таъминлайдилар;

- таълим муассасаларини ташкил этадилар, қайта ташкил этадилар ва тугатадилар, уларнинг уставларини рўйхатга оладилар;

- ўз ҳудудларидаги таълим муассасаларини ваколат доирасида молиялаш миқдорларини ва имтиёзларни белгилайдилар;

- таълим сифати ва даражасига, шунингдек, педагог ходимларнинг касб фаолиятига бўлган давлат талабларига риоя этилишини таъминлайдилар;

- қонун ҳужжатларига мувофиқ бошқа ваколатларни ҳам амалга оширадилар.

“Таълим тўғрисида”ги қонуннинг 28-моддасида таълим муассасасини бошқариш масаласи ёритиб берилган бўлиб унда таълим муассасасини унинг раҳбари бошқариши, таълим муассасаларида қонун ҳужжатларига мувофиқ фаолият кўрсатадиган жамоат бошқаруви органлари ташкил этилиши мумкинлиги кўрсатилган.

Қонуннинг 29-моддасида таълим соҳасидаги давлат бошқаруви органлари билан нодавлат таълим муассасалари ўртасидаги ўзаро муносабатлари кўрсатиб ўтилган бўлиб унда:

- таълим соҳасидаги давлат бошқаруви органлари нодавлат таълим муассасаларида таълим тўғрисидаги қонун ҳужжатларига риоя этилишини назорат қилади;

- нодавлат таълим муассасалари таълим тўғрисидаги қонун ҳужжатларини бузган тақдирда, аккредитация қилган органлар уларнинг фаолиятини қонун ҳужжатларига мувофиқ тўхтатиб қўйишга ҳақли эканлиги;

- нодавлат таълим муассасаларига қабул давлат ўқув юртлари учун белгиланган тартибда ва муддатларда амалга оширилиши қайд этилган.

Шунингдек, қонунда:

1. Вояга етмаган болаларнинг ота-оналари ёки қонуний вакиллари боланинг қонуний ҳуқуқлари ва манфаатларини ҳимоя қилишлари шарт эканлиги ҳамда уларнинг тарбияси, мактабгача, умумий ўрта, ўрта махсус, касб-ҳунар таълими олишлари учун жавобгарлиги;

2. Давлат таълим муассасаларини молиялаш республика ва маҳаллий бюджетлар маблағлари, бюджетдан ташқари маблағлар ҳисобидан амалга оширилиши;

3. Таълимни ривожлантириш фондлари қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда юридик ва жисмоний шахсларнинг шу жумладан чет эллик юридик ва жисмоний шахсларнинг ихтиёрий бадаллари ҳисобидан ташкил этилиши мумкинлиги;

4. Таълим муассасалари таълим муаммолари юзасидан халқаро ҳамкорликда иштирок этишлари, хорижий мамлакатларнинг тегишли ўқув юртлари билан бевосита алоқалар ўрнатиши, қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда улар билан қўшма ўқув юртлари ташкил этиш ҳуқуқига эга эканлиги;

5. Таълим тўғрисидаги қонун ҳужжатларини бузишда айбдор бўлган шахслар белгиланган тартибда жавобгар бўлиши ёритиб берилган.

1.4. Кадрлар тайёрлаш Миллий дастури.

Кадрлар тайёрлаш миллий дастури Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги Қонуни қоидаларига, миллий тажрибанинг таҳлили ва таълим тизимидаги жаҳон миқёсидаги ютуқлар асосида тайёрланган ҳамда юксак умумий ва касб-хунар маданиятига, ижодий ва ижтимоий фаолликка, ижтимоий-сиёсий ҳаётда мустақил равишда мўлжални тўғри ола билиш маҳоратига эга бўлган, истиқбол вазифаларини илгари суриш ва ҳал этишга қодир кадрларнинг янги авлодини шакллантиришга йўналтирилгандир.

Ўзбекистон Республикаси давлат мустақиллигига эришиб, иқтисодий ва ижтимоий ривожланишнинг ўзига хос йўлини танлаши кадрлар тайёрлаш тузилмаси ва мазмунини қайта ташкил этишни зарур қилиб қўйди ва қатор чора-тадбирлар кўришни: Давлат таълим стандартларини жорий этишни, янги ўқув режалари, дастурлари, дарсликларни жорий этишни, замонавий дидактик таъминотни ишлаб чиқишни, ўқув юртларини аттестациядан ўтказиш ва аккредитациялашни, янги типдаги таълим муассасаларини ташкил этишни тақозо этди.

Кадрлар тайёрлаш тизимининг демократик ўзгаришлар ва бозор ислохотлари талабларига мувофиқ эмаслиги, ўқув жараёнининг моддий-техника ва ахборот базаси етарли эмаслиги, юқори малакали педагог кадрларнинг етишмаслиги, сифатли ўқув-услубий ва илмий адабиёт ҳамда дидактик материалларнинг камлиги, таълим тизими, фан ва ишлаб чиқариш ўртасида пухта ўзаро ҳамкорлик ва ўзаро фойдали интеграциянинг йўқлиги кадрлар тайёрлашнинг мавжуд тизимидаги жиддий камчиликлар сирасига киради.

Кадрлар тайёрлаш тизимининг ислох қилиш омиллари:

1. Республиканинг демократик ҳуқуқий давлат ва адолатли фуқаролик жамияти қуриш йўлидан бораётганлиги;

2. Давлат ижтимоий сиёсатида шахс манфаати ва таълим устуворлиги қарор топганлиги;

3. Ўзбекистоннинг жаҳон ҳамжамиятига интеграцияси, республиканинг жаҳондаги мавқеи ва обрў-эътиборининг мустаҳкамланиб бораётганлиги.

Кадрлар тайёрлаш Миллий дастурининг мақсади - таълим соҳасини тубдан ислох қилиш, уни ўтмишдан қолган мафкуравий қарашлар ва сарқитлардан тўла халос этиш, ривожланган демократик давлатлар даражасида, юксак маънавий ва ахлоқий талабларга жавоб берувчи юқори малакали кадрлар тайёрлаш Миллий тизимини яратишдир.

Кадрлар тайёрлаш Миллий дастурининг вазифалари:

-таълим тизимини ислоҳ қилиш, давлат ва нодавлат таълим муассасалари ҳамда таълим ва кадрлар тайёрлаш соҳасида рақобат муҳитини шакллантириш негизида таълим тизимини ягона ўқув-илмий-ишлаб чиқариш мажмуи сифатида изчил ривожлантиришни таъминлаш;

-кадрлар тайёрлаш тизими муассасаларини юқори малакали мутахассислар билан таъминлаш, педагогик фаолиятнинг нуфузи ва ижтимоий мақомини кўтариш;

-таълим олувчиларни маънавий-ахлоқий тарбиялашнинг ва маърифий ишларнинг самарали шакллари ҳамда услубларини ишлаб чиқиш ва жорий этиш;

-янги ижтимоий-иқтисодий шароитларда таълимнинг талаб қилинадиган даражаси ва сифатини, кадрлар тайёрлаш тизимининг амалда фаолият кўрсатиши ва барқарор ривожланишининг кафолатларини, устуворлигини таъминловчи норматив, моддий-техника ва ахборот базасини яратиш;

-узлуксиз таълим ва кадрлар тайёрлаш тизимига бюджетдан ташқари маблағлар, шу жумладан чет эл инвестициялари жалб этишнинг реал механизмларини ишлаб чиқиш ва амалиётга жорий этишдан иборат.

Узлуксиз таълим кадрлар тайёрлаш тизимининг асоси, Ўзбекистон Республикасининг ижтимоий-иқтисодий тараққиётини таъминловчи, шахс, жамият ва давлатнинг иқтисодий, ижтимоий, илмий-техникавий ва маданий эҳтиёжларини қондирувчи устувор соҳадир.

Узлуксиз таълимни ташкил этиш ва ривожлантириш принциплари:

таълимнинг устуворлиги унинг ривожланишининг биринчи даражали аҳамиятга эга эканлиги, билим, таълим ва юксак интеллектнинг нуфузи;

таълимнинг инсонпарварлашуви инсон қобилиятларининг очилиши ва унинг таълимга нисбатан бўлган турли-туман эҳтиёжларининг қондирилиши, миллий ва умумбашарий қадриятлар устуворлигининг таъминланиши, инсон, жамият ва атроф-муҳит ўзаро муносабатларининг уйғунлашуви;

таълимнинг миллий йўналтирилганлиги таълимнинг миллий тарих, халқ анъаналари ва урф-одатлари билан узвий уйғунлиги, Ўзбекистон халқларининг маданиятини сақлаб қолиш ва бойитиш, таълимни миллий тараққиётнинг ўта муҳим омили сифатида эътироф этиш, бошқа халқларнинг тарихи ва маданиятини хурматлаш;

иқтидорли ёшларни аниқлаш, уларга таълимнинг энг юқори даражасида, изчил равишда фундаментал ва махсус билим олишлари учун шарт-шароитлар яратиш.

Узлуксиз таълим соҳасидаги ислохотлар қуйидагиларни назарда тутди:

-давлат ва нодавлат таълим муассасаларининг ҳар хил турларини ривожлантириш;

-мажбурий умумий ўрта таълимдан ўрта махсус, касб-хунар таълимига ўтилишини таъминлаш;

-илғор технологияларни кенг ўзлаштириш, иқтисодиётдаги таркибий ўзгаришлар, чет эл инвестициялари кўламларининг кенгайиши, тадбиркорлик, кичик ва хусусий бизнесни ривожлантириш билан боғлиқ янги касб-ҳунар ва мутахассисликлар бўйича кадрлар, шу жумладан бошқарув тизими кадрларини тайёрлаш, қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш;

-таълимни бошқариш тизимини такомиллаштириш, жамоат бошқаруви шакллари ривожлантириш, таълим муассасаларини минтақалаштириш;

-таълим жараёни ва кадрлар тайёрлаш сифатига холис баҳо бериш тизимини яратиш ва жорий этиш;

-узлуксиз таълимни фан ва ишлаб чиқариш билан интеграциялаштиришнинг пухта механизмларини ишлаб чиқиш ва жорий этиш;

-туб ерли миллатга мансуб бўлмаган шахслар зич яшайдиган жойларда улар ўз она тилларида таълим олишлари учун ташкилий ва педагогик шарт-шароитлар яратиш;

Узлуксиз таълим тизими ва турлари:

- мактабгача таълим;
- умумий ўрта таълим;
- ўрта махсус, касб-ҳунар таълими;
- олий таълим;
- олий ўқув юртидан кейинги таълим;
- кадрлар малакасини ошириш ва уларни қайта тайёрлаш;
- мактабдан ташқари таълимни ўз ичига олади.

Мактабгача тарбияни ривожлантириш учун қуйидагиларни амалга ошириш:

-малакали тарбиячи ва педагог кадрларни устувор равишда тайёрлаш;
-мактабгача таълимнинг самарали психологик-педагогик услубларини излаш ва жорий этиш;

-болаларни оилада тарбиялашни ташкилий, психологик, педагогик ва услубий жиҳатдан таъминлаш;

-замонавий ўқув-услубий қўлланмалар, техник воситалар, ўйинчоқлар ва ўйинлар яратиш ҳамда уларни ишлаб чиқариш;

-мактабгача ёшдаги болаларни халқнинг бой маданий-тарихий мероси ва умумбашарий қадриятлар асосида маънавий-ахлоқий жиҳатдан тарбиялаш учун шарт-шароитлар яратиш;

-мактабгача муассасаларнинг ҳар хил турлари учун турли вариантлардаги дастурларни танлаб олиш, мактабгача тарбиянинг барча масалалари бўйича малакали консултация хизмати кўрсатиш имкониятини яратиш;

-мактабгача тарбия ва соғломлаштириш муассасалари тармоғини кўллаб-қувватлаш ва ривожлантириш механизминини ишлаб чиқиш.

Умумий ўрта таълимнинг янгича тизими ва мазмунини шакллантириш учун қуйидагилар зарур:

-мактабнинг I-IX синфлари доирасида сифатли умумий ўрта таълим олишни таъминловчи давлат таълим стандартларини ишлаб чиқиш ва жорий этиш, бунда академик лицейлар ва касб-ҳунар коллежларидан кейин олинадиган таълим дастурлари билан мантиқий боғлиқлик ҳисобга олиниши лозим;

-юқори малакали педагог кадрлар тайёрлаш;

-худудларнинг жуғрофий ва демографик хусусиятларига, шахс, жамият ва давлатнинг эҳтиёжларига мувофиқ равишда таълим муассасалари тармоқларини ривожлантириш;

-ўқувчиларнинг қобилиятлари ва имкониятларига мувофиқ равишда таълимга табақалаштирилган ёндашувини жорий этиш;

-таълим беришнинг илғор педагогик технологияларини, замонавий ўқув-услубий мажмуаларни яратиш ва ўқув-тарбия жараёнини дидактик жиҳатдан таъминлаш;

-ўқувчилар касб-ҳунар танлайдиган ва психологик-педагогик жиҳатдан маслаҳатлар оладиган марказлар тармоқларини ташкил этиш.

Ўрта махсус, касб-ҳунар таълимини ташкил этиш ва ривожлантириш учун:

-академик лицейлар ва касб-ҳунар коллежлари фаолият кўрсатишининг норматив базаларини ишлаб чиқиш ва жорий этиш;

-соҳа учун олий таълим муассасаларининг, ишлаб чиқариш, фан ва маданият соҳасининг мутахассисларини жалб этган ҳолда юқори малакали мутахассисларни тайёрлаш ва қайта тайёрлашни, шу жумладан чет элларда тайёрлаш ва қайта тайёрлашни ташкил этиш;

-ўрта махсус, касб-ҳунар таълими давлат стандартларини ишлаб чиқиш ва жорий этиш;

ўрта махсус, касб-ҳунар таълими ўқув муассасалари учун таълим ва касб-ҳунар дастурлари, ўқув-услубий мажмуалар ишлаб чиқиш;

-академик лицейларнинг ўқувчилари меҳнат фаолияти кўникмаларини эгаллашлари учун ихтисослаштирилган дастурлар ишлаб чиқиш ва жорий этиш;

-касб-ҳунар коллежларида тайёрланадиган мутахассисларга нисбатан ихтисос ва касб-ҳунар, малака талабларининг рўйхатини ишлаб чиқиш;

-худудларнинг демографик шарт-шароитларини ва тегишли соҳадаги мутахассисларга бўлган маҳаллий эҳтиёжларни ҳисобга олган ҳолда ўрта махсус, касб-ҳунар таълими тизими таълим муассасаларининг ташкил этилишини ва улар оқилона жойлаштирилишини таъминлаш, уларга ўқувчиларни имкон қадар оиласидан ажратмаган ҳолда қамраб олиш;

-академик лицейлар ва касб-ҳунар коллежларининг моддий-техника ва ахборот базаларини мустаҳкамлаш зарур.

Олий таълим тизимини ташкил этиш ва ривожлантириш учун:

-бакалавриат йўналишлари ва магистратура мутахассисликлари учун давлат таълим стандартларини ишлаб чиқиш ва жорий этиш;

-олий таълим муассасалари учун профессор-ўқитувчи кадрлар тайёрлаш, шу жумладан чет эллардаги етакчи ўқув ва илмий марказларда тайёрлаш;

-олий таълим муассасаларида таркибий ўзгартишлар ўтказиш;

-олий таълим муассасалари бошқарувини такомиллаштириш, муассасаларнинг мустақиллигини кучайтириш, муассислар, васийлар кенгашлари, жамоат назорат кенгашлари шаклидаги жамоат бошқарувини жорий этиш;

-таълимнинг фан ва ишлаб чиқариш билан интеграцияси таъсирчан механизмларини ишлаб чиқиш ва амалиётга жорий этиш;

-ўқишни, мустақил билим олишни индивидуаллаштириш ҳамда дистанцион таълим тизими технологияси ва воситаларини ишлаб чиқиш ва ўзлаштириш;

-янги педагогик ва ахборот технологиялари, тайёргарликнинг модул тизимидан фойдаланган ҳолда талабаларни ўқитишни жадаллаштириш;

-халқнинг бой маънавий ва интеллектуал мероси ва умумбашарий қадриятлар асосида таълимнинг инсонпарварлик йўналишини таъминлаш зарур.

Олий ўқув юртидан кейинги таълимни қўллаб-қувватлаш ва ривожлантириш қуйидагиларни ўз ичига олади:

- “Таълим тўғрисида”ги Қонунга ҳамда мамлакатни ижтимоий ва иқтисодий ривожлантириш истиқболларига мувофиқ олий малакали илмий ва илмий-педагог кадрларни тайёрлаш ва аттестациядан ўтказиш тизимини такомиллаштириш;

-касб таълими тизими учун олий малакали илмий-педагог кадрларни ҳамда илғор педагогик технологиялар соҳасида илмий кадрларни устувор равишда тайёрлаш;

-ривожланган мамлакатларнинг илғор таълим муассасалари ва илмий марказларида устувор йўналишлар бўйича олий малакали илмий ва илмий-педагог кадрлар тайёрланиши учун шароитлар яратиб бериш;

-фан, технология ва таълим соҳасида ривожланган мамлакатлар билан халқаро ҳамкорликни чуқурлаштириш.

Кадрлар малакасини ошириш ва уларни қайта тайёрлаш тизимини ташкил этиш ва ривожлантириш учун:

-кадрлар малакасини ошириш ва уларни қайта тайёрлаш тизими фаолиятида янгича таркиб, мазмун ҳамда бу тизимни бошқаришни шакллантириш;

-юқори малакали ўқитувчи-мутахассис кадрлар тайёрлаш ва соҳани улар билан тўлдириб боришни таъминлаш;

-кадрлар малакасини ошириш ва уларни қайта тайёрлаш тизимининг бу соҳада рақобатга асосланган муҳитни шакллантиришни ва самарали фаолият олиб боришни таъминловчи норматив базасини яратиш;

-кадрлар малакасини ошириш ва уларни қайта тайёрлаш таълим муассасаларини давлат аттестацияси ва аккредитациясидан ўтказиш тизимини ишлаб чиқиш ва амалиётга жорий этиш;

-иқтисодиётнинг давлат ва нодавлат секторлари, мулкчиликнинг турли шаклидаги ташкилот ва муассасаларнинг талаб-эҳтиёжларига мувофиқ кадрлар ва мутахассисларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини оширишни таъминловчи давлат ва нодавлат таълим муассасаларини ташкил этиш ва ривожлантиришга кўмаклашиш;

-профессонал тренинг илғор технология ва ускуналарни, шунингдек, мураккаб, фан ютуқларини талаб қилувчи технология жараёнлари имитаторларини ишлаб чиқиш, яратиш ва амалий ўзлаштириб олиш зарур.

Мақтадан ташқари таълимни ривожлантириш вазифаларини хал этиш учун:

-таълим бериш ва камол топтиришга йўналтирилган хизматлар кўрсатувчи муассасалар тармоғини кенгайтириш ва бундай хизматлар турларини кўпайтириш;

-миллий педагогик кадрларга асосланган ва жаҳондаги илғор тажрибани инобатга олувчи дастурлар ва услубий материаллар ишлаб чиқиш;

-ўқувчиларнинг бўш вақтини ташкил этишнинг, шу жумладан оммавий спорт ва жисмоний тарбия-соғломлаштириш тадбирларининг, болалар туризмнинг, халқ ҳунармандчилигининг мавжуд турлари ва шакллари тақомиллаштириш, миллий турлари ва шакллари тиклаш ҳамда амалиётга жорий этиш керак.

Кадрлар тайёрлаш Миллий тизимини ривожлантиришнинг асосий йўналишлари:

1. Таълимнинг узлуксизлигини таъминлаш;
2. Педагог ва илмий-педагог кадрлар тайёрлаш, қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш;
3. Таълим жараёнини мазмунан ислоҳ қилиш;
4. Маънавий-ахлоқий тарбия ва маърифий ишлар;
5. Иқтидорли болалар ва истеъдодли ёшлар;
6. Таълим тизимини бошқариш;
7. Касб-ҳунар таълими сифатини назорат қилиш тизимини шакллантириш;
8. Таълим тизимини молиялаш;
9. Моддий-техника таъминоти;
10. Таълим тизимининг яхлит ахборот маконини вужудга келтириш;
11. Таълим хизмати кўрсатиш бозорини ривожлантириш;
12. Таълим соҳасида ижтимоий қафолатларни таъминлаш ҳамда бу соҳани давлат томонидан қўллаб-қувватлаш;
13. Фан билан таълим жараёни алоқаларини ривожлантириш;
14. Ишлаб чиқариш ва таълим тизими интеграциялашувини ривожлантириш;
15. Таълим ва кадрлар тайёрлаш соҳасидаги халқаро ҳамкорлик.

Кадрлар тайёрлаш Миллий дастурини рўёбга чиқариш қуйидаги уч босқичга бўлинган эди.

БИРИНЧИ БОСҚИЧ (1997 - 2001 йиллар) мавжуд кадрлар тайёрлаш тизимининг ижобий салоҳиятини сақлаб қолиш асосида ушбу тизимни ислоҳ қилиш ва ривожлантириш учун ҳуқуқий, кадрлар жиҳатидан, илмий-услубий, молиявий-моддий шарт-шароитлар яратиш.

ИККИНЧИ БОСҚИЧ (2001 - 2005 йиллар) Миллий дастурни тўлиқ рўёбга чиқариш, меҳнат бозорининг ривожланиши ва реал ижтимоий-иқтисодий шароитларни ҳисобга олган ҳолда унга аниқликлар киритиш.

УЧИНЧИ БОСҚИЧ (2005 ва ундан кейинги йиллар) тўпланган тажрибани таҳлил этиш ва умумлаштириш асосида, мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш истиқболларига мувофиқ кадрлар тайёрлаш тизимини такомиллаштириш ва янада ривожлантириш.

Кадрлар тайёрлаш миллий моделининг асосий таркибий қисмлари сифатида шахс, давлат ва жамият, узлуксиз таълим, фан ва ишлаб чиқариш белгиланган.

Мазкур андозада шахс - кадрлар тайёрлаш тизимининг бош субъекти ва объекти сифатида, узлуксиз таълим тизимида таҳсил олиш орқали баркамол, юксак маънавиятли, касб-хунарли ва илмли бўлиши натижасида Ватан равнақига муносиб улуш қўшадиган, халқ фаровонлиги йўлида хизмат қиладиган, миллатлараро тотувлик ва юрт тинчлигини сақлайдиган, дунё ҳамжамиятидаги касбдошлари билан ижтимоий ҳамкорликни амалга оширадиган, миллий ва умуминсоний қадриятларга хурмат орқали мустақиллик принципларига содиқлигини таъминлаш назарда тутилган.

Давлат ва жамият – узлуксиз таълим тизими олдида давлат ва ижтимоий буюртмаларни қўйиш ва уларни амалга ошириш учун зарур бўлган моддий-техника базасини яхшилаш баробарида, кадрлар тайёрлаш тизимининг фаолиятини тартибга солиш ва назорат қилиш, аттестация ва аккредитациядан ўтказиш, эҳтиёжга мувофиқ кадрлар тайёрлаш ва уларни иш билан таъминлашни амалга оширади;

Узлуксиз таълим тизими ўз олдида қўйилган давлат ва ижтимоий буюртмаларга мувофиқ малакали, рақобатбардош кадрлар тайёрлаш асоси саналиб, таълимнинг барча турлари учун давлат таълим стандартлари, таълим-тарбия жараёнини ташкил этишнинг услубий-методик асосларини ишлаб чиқиш, кадрлар тайёрлаш тизими меъёрий асослари ва фаолият кўрсатиш муҳитини яратади.

Кадрлар тайёрлаш миллий моделида фаннинг ўрни бекиёс бўлиб, юқори малакали мутахассислар тайёрлаш, таълим самарадорлигини орттиришга замин тайёрлайдиган илғор педагогик ва ахборот технологияларини ишлаб чиқиш, уларни таълим-тарбия жараёни ва ишлаб чиқаришга татбиқ этишни таъминлаши зарур.

Ишлаб чиқариш кадрларга бўлган эҳтиёжни шакллантирувчи, шунингдек, уларнинг тайёргарлик сифати ва савиясига нисбатан қўйиладиган талабларни белгиловчи асосий буюртмачи сифатида кадрлар тайёрлаш тизимини молия ва моддий-техника жиҳатидан таъминлаш жараёнининг қатнашчиси саналади.

Давлат ва жамият Республикамиздаги барча фуқароларнинг узлуксиз таълим тизими бўйича таҳсил олиши, кадрлар тайёрлаш тизимида ташкил этиладиган таълим-тарбия жараёнининг замон талабларига мос равишда ташкил этилиши, ҳаёт ўзгаришларига мослашувчанлигини таъминлайди.

Бугунги кунда дастурда белгиланган босқичлар ва кадрлар тайёрлаш тизимини ривожлантиришнинг асосий йўналишлари бўйича ўтган даврда амалга оширилган ишларни сарҳисоб қилиш ва келгусидаги вазифаларни белгилаш бугунги куннинг долзарб муаммоларидан бири саналади.

Ўзбекистон Республикасида узлуксиз таълим тизими, кадрлар тайёрлаш миллий моделини жорий этишнинг меъёрий, шу билан бир қаторда илмий-назарий асоси бўлган “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури тўғрисида”ги Қонунининг қабул қилинганлигига ҳам 18 йил бўлди.

Республикамизда узлуксиз таълим тизими жорий этилгандан буён ҳар бири бўйича салмоқли ишлар амалга оширилди. Узлуксиз таълим тизими турлари ўртасида таълим мазмунининг узвийлиги ва изчиллигини амалга ошириш мақсадида фанлар бўйича узвийлаштирилган ва модернизацияланган ДТС ва ўқув дастурлари ишлаб чиқилди ва амалиётга жорий этилди.

Узлуксиз таълим тизимининг дастлабки тури бўлган мактабгача таълимда баркамол шахсни вояга етказишга замин тайёрлайдиган “Учинчи минг йиллик боласи” дастури орқали ёш авлоднинг соғлом, ҳар томонлама камол топиб шаклланиши таъминланмоқда, уларда Ватанга муҳаббат, таҳсил олишга интилиш ҳиссини уйғотиш орқали оламни таниш, дунёқарашини шакллантириш борасида изчил ва мунтазам таълим-тарбия жараёнини ташкил этиш йўлга қўйилган. Мактабгача таълимнинг асосий вазифасини амалга оширишда давлат ва нодавлат мактабгача тарбия болалар муассасалари, оилалар, маҳаллалар, жамоат ва хайрия ташкилотлари, халқаро фондларнинг ўрни бекиёс.

Мустақиллик йилларида умумий ўрта таълим тизими ва мазмуни янгиланди, яъни I-IX синфларида ўқитиладиган фанлар бўйича узвийлаштирилган ва модернизацияланган ДТС ва ўқув дастурлари ишлаб чиқилди ва амалиётга жорий этилди. Мазкур ДТС ва дастурларда академик лицейлар ва касб-ҳунар коллежларидан кейин олинadиган таълим дастурлари билан мантиқий боғлиқлиги ҳисобга олинди.

Ўқувчиларнинг қобилиятлари ва имкониятларига мувофиқ равишда таълимга табақалаштирилган ёндашувини жорий этиш борасида фанларни назарий ва амалий жиҳатдан ўрганиш, муסיқа ва спортга ихтисослашган мактаблар ташкил этилди, таълим-тарбия жараёнида илғор педагогик ва ахборот технологиялардан фойдаланиш юзасидан замонавий ўқув-услубий мажмуалар яратиш орқали мазкур жараён дидактик жиҳатдан таъминланди.

Республикамизда ташкил этилган Ташхис марказлари фаолияти орқали ўқувчилар касб-ҳунар танлаш ва мутахассислар томонидан педагогик-психологик маслаҳатлар олиниши таъминланмоқда.

Иқтидорли ўқувчиларнинг эҳтиёжи ва қизиқишига мувофиқ ташкил этиладиган таълим-тарбия жараёнининг самарадорлиги ҳар йили ўтказиладиган ўқув фанлари бўйича “Билимлар синови” орқали

аниқланмоқда. Ўқувчилар касб-хунарга йўллашда ушбу синов муҳим ўрин тутмоқда.

Педагогик кадрларнинг фаолиятини рағбатлантириш ва моддий қўллаб қувватлаш мақсадида ҳар йили ўқув фанлари бўйича “Йилнинг энг яхши ўқитувчиси” танлови ўтказилмоқда. Республика танлови ғолибларининг тантанали рағбатлантирилиши уларнинг ўз касбий маҳоратларини орттиришга бўлган мотивларини кучайтиради.

Айни вақтда республикада 9779 та умумий ўрта таълим мактаблари фаолият олиб бормоқда. “2004-2009 йилларда Мактаб таълимини ривожлантириш Давлат умуммиллий дастури” талабларини амалиётга жорий этиш жараёнида 8500 дан зиёд мактаб қурилди ва капитал таъмирланди. Ушбу мақсадлар учун 1,4 триллион сўм маблағ сарфланди. Ушбу таълим муассасаларининг 6887 таси қишлоқ ҳудудларида, 288 таси эса республикамизнинг бориш қийин бўлган ҳудудларида жойлашганлиги инobatга олинадиган бўлса, бажарилган ишлар салмоғи тўғрисидаги тасаввурлар янада ойдинлашади. Биргина 2011 йилнинг ўзида 46 минг 300 дан ортиқ ўқувчига мўлжалланган 166 та янги мактаб барпо этилди, 151 та мактаб капитал таъмирланди. 852 та мактабда замонавий ўқув-компьютер синфлари ташкил этилди.

“2009-2014 йилларда Мактаб таълимини ривожлантириш Давлат умуммиллий дастури”га кўра, махсус ишлаб чиқилган замонавий лойиҳалар асосида мамлакатимизнинг барча ҳудудларида 278 та болалар мусиқа ва санъат мактаблари, 2 та республика ихтисослаштирилган мусиқа академик лицейида қурилиш-таъмирлаш ва моддий-техник базасини халқаро стандартларга мос равишда ташкил этиш ишлари давом эттирилмоқда. 2009-2011 йилларда 119 та янги болалар мусиқа ва санъат мактаблари қурилиб, фойдаланишга топширилди.

Мактаб ўқувчиларининг дарсликлар билан таъминланиш даражаси ўтган йигирма йил давомида 55,4 фоиздан 99,4 фоизга ортди. Кам таъминланган оилаларнинг фарзандлари эса давлат томонидан дарсликлар билан бепул таъминланмоқдалар.

Мамлакатимизда фаолият кўрсатаётган умумий ўрта таълим мактабларининг деярли барчаси янгидан қурилган ва капитал таъмирланган қарийб 9,5 мингта мактаб замонавий ўқув-лаборатория асбоб-ускуналари билан жиҳозланди. Ҳозирги вақтда 9 минг 400 дан зиёд ёки жами мактабларнинг 96 фоизи Ziyonet электрон-ахборот тармоғига уланган.

Халқ таълими вазирлиги ҳузурида ташкил этилган “Мультимедиа умумтаълим дастурларини ривожлантириш” марказида бугунги кунга қадар 20 та электрон дарслик, 40 та визуал лаборатория ишлари ва 113 та турли мультимедиа ресурслар яратилиб, таълим жараёнига муваффақиятли жорий этилди.

Умумтаълим мактабларида шу йиллар ичида 1074 та Ахборот-ресурс марказлари ташкил қилиниб, зарур техник жиҳозлар билан тўлиқ таъминланди. Ушбу марказларнинг китоб фонди 7. 960.840 нусхани ташкил

этади. Бунга қўшимча равишда Ахборот-ресурс марказларида 95.645 дона электрон нашрлар мавжуд.

Айни вақтда мамлакатимизда мактаб таълими 7 тилда – ўзбек, қорақалпоқ, рус, қозоқ, қирғиз, туркман ва тожик тилларида олиб борилмоқда. Кадрлар тайёрлаш миллий моделини амалиётга изчил татбиқ этиш даврида таълим ана шу тилларда олиб бориладиган барча мактаблар янги мазмундаги ўқув дастурлари, дарсликлар, ўқув қўлланмалари билан таъминланади.

Республикаимизда узлуксиз таълимнинг жорий этилишига боғлиқ ҳолда умумий ўрта таълим негизида ўқиш муддати уч йил бўлган мажбурий ўрта махсус, касб-ҳунар таълими узлуксиз таълим тизимидаги мустақил тур вужудга келди. Ўрта махсус, касб-ҳунар таълими икки йўналиш: академик лицей ва касб-ҳунар коллежларида таълим-тарбия ташкил этилиб, қайси йўналишда таҳсил олиш ўқувчилар томонидан ихтиёрий танланади.

Академик лицей давлат таълим стандартларига мувофиқ ўқувчиларнинг имкониятлари ва қизиқишларини ҳисобга олган ҳолда уларнинг жадал интеллектуал ривожланиши чуқур, соҳалаштирилган, табақалаштирилган, касбга йўналтирилган таълим олишини таъминлайди.

Академик лицейларда ўқувчилар томонидан танланган таълим йўналиши бўйича (гуманитар, табиий, техника, аграр ва бошқа соҳалар) бўйича фанни чуқур ўрганишга қаратилган билим, кўникмаларни ўзлаштиришлари назарда тутилади. Бу билим, кўникмалар келгусида ўқишни муайян олий таълим муассасаларида давом эттириш ёки меҳнат фаолиятида фойдаланиш имкониятини яратади.

Миллий моделда касб-ҳунар коллежи ўқувчиларга танланган йўналиш бўйича давлат таълим стандартлари доирасида ўрта махсус, касб-ҳунар таълимини бериш, ўқувчиларнинг касб-ҳунарга мойиллиги, билим ва кўникмаларини чуқур ривожлантириш, танлаб олинган касб-ҳунар бўйича бир ёки бир неча ихтисосни эгаллаши, келгусида олий таълим муассасаларида таҳсилни давом эттиришга замин тайёрлаш назарда тутилган.

Республикаимизда ўрта махсус, касб-ҳунар таълимини ташкил этиш ва ривожлантириш мақсадида салмоқли ишлар амалга оширилган, жумладан, академик лицейлар ва касб-ҳунар коллежлари классификатори, ўқув режалари ишлаб чиқилди ва уларга асосан ўқитиладиган фанлар бўйича узвийлаштирилган ва модернизацияланган ДТС ва ўқув дастурлари ишлаб чиқилди ва амалиётга жорий этилди. Ўқув фанлари бўйича дарсликларнинг янги авлоди яратилган. Бу борадаги ишлар кенг кўламда давом этмоқда.

Миллий моделга мувофиқ Республикаимизда олий таълим ўрта махсус, касб-ҳунар таълими негизига асосида икки босқичли: бакалаврият ва магистратура босқичида ташкил этилди.

Бакалаврият мутахассисликлар йўналиши бўйича талабалар фундаментал ва амалий билим, кўникма ва малакаларни эгаллашини таъминлайдиган, таянч олий таълим саналади.

Миллий моделда магистратура бакалаврият негизда ташкил этилиб, магистрантларга аниқ мутахассислик бўйича фундаментал ва амалий билим берадиган олий таълим босқичи сифатида белгиланган.

Республикада икки босқичли олий таълим тизимини ташкил этиш ва ривожлантириш учун салмоқли ишлар амалга оширилди, жумладан, бакалаврият ва магистратура босқичларида ўқитиладиган фанлар бўйича давлат таълим стандартлари, ўқув методик мажмуалар ишлаб чиқилди, жаҳон андозаларига мос дарсликларнинг янги авлоди яратилди, олий таълим муассасалари профессор-ўқитувчиларининг хорижий мамлакатларда малакасини ошириш, улар билан кадрлар тайёрлаш соҳасида ҳамкорликда иш олиб борадиган, етакчи ўқув ва илмий марказларда ташкил этилди.

Олий таълим муассасалари, илмий-тадқиқот институтлари ва ишлаб чиқариш корхоналари билан инновацион интеграциясини таъминлаш мақсадида корпоратив ҳамкорлик амалга оширилди.

Корпоратив ҳамкорлик олий таълимнинг илмий-инновацион салоҳиятини жонлантириш, унинг натижаларини апробация қилиш, экспертизадан ўтказиш ва натижада реал амалиётга татбиқ этишга эришишни ҳамда кадрлар тайёрлаш сифатини ошириш, ўқув режалари ва амалиёт дастурларини мос ҳолда мунтазам янгилаб боришни белгилаб беради. Корпоратив ҳамкорлик ўз хусусиятига кўра ўзаро манфаатли ҳамкорлик ҳисобланиб, бир томондан, олий таълимнинг мутахассислар тайёрлаш ва илмий-тадқиқот олиб бориш салоҳиятини реал амалиёт эҳтиёжларига бўйсундирса, иккинчи томондан, соҳа корхоналари ахборот - коммуникация ва моддий-техника ресурсларини сифати ва самарасини оширишга ҳамда молиявий, иқтисодий, ижтимоий ва экологик муҳитларни яхшилашга ва жонлантиришга олиб келади.

Ўтган давр мобайнида таълимнинг фан ва ишлаб чиқариш билан интеграциясини кучайтириш мақсадида олий таълим талабаларининг ўқув, ишлаб чиқариш амалиёти йўналишга мос келадиган илмий-тадқиқот институтлари ва ишлаб чиқариш корхоналарида ўтказиш амалиётга жорий этилди, мазкур ҳамкорлик кадрлар тайёрлаш мазмунини бойитиш, замон талабларига мослигини таъминлаш, кадрларнинг касбий тайёргарлик даражасини орттириш орқали уларнинг рақобатбардошлигини таъминлашга замин тайёрлади.

Олий таълим муассасаларида талабаларнинг мустақил билим олишини таъминлаш мақсадида ўқув режада мустақил таълим юкламалари кўпайтирилди, мустақил таълимни ташкил этиш мазмуни, метод ва воситалари уйғун равишда ишлаб чиқилди, ўқитишни табақалаштириш ва индивидуаллаштириш борасида муайян ишлар амалга оширилди, масофавий таълим тизими мазмуни ишлаб чиқилган ва уларни амалга ошириш технологияларини амалга ошириш борасида ишлар давом эттирилмоқда.

Таълим-тарбия жараёнини педагогик ва ахборот технологиялари талаблари асосида ташкил этиш юзасидан салмоқли ишлар ташкил этилган, кўпгина олий ўқув юртлари тайёргарликнинг модул тизимидан фойдаланган ҳолда талабаларнинг касбий тайёргарлиги амалга оширилмоқда.

Олий таълим муассасаларида талаба шахсига нисбатан педагогик муносабатларни инсонпарварлаштириш, шахсга йўналтирилган технологияларни жорий этиш, шунингдек, таълим мазмунини халқнинг бой маънавий ва интеллектуал мероси ва умумбашарий қадриятлар билан бойитиш асносида уларнинг баркамоллигини таъминлаш назарда тутилган.

Жаҳоннинг етакчи олий ўқув юртлири билан тузилган шартномага кўра республикамизда уларнинг филиаллари ташкил этилганлиги ҳам қувонарли хол, албатта. Айти вақтда Тошкент шаҳрида фаолият кўрсатаётган:

- Халқаро Вестминстер университети
- Турин политехника университети
- Сингапур менежментни ривожлантириш институти
- Кореянинг Инха университети
- М.Ломоносов номидаги Москва давлат университети,
- Г.Плеханов номидаги Россия давлат иқтисодиёт университети
- И.Губкин номидаги Россия давлат нефть ва газ университетининг филиалларида талабалар жаҳон таълими стандартлари бўйича таълим олмоқдалар.

Жорий йилда Ўзбекистон Миллий университети, Республика Фанлар академияси билан биргаликда Буюк Британиядаги етакчи олий ўқув юрти – Кембриж университети ҳамкорлигида “Юксак технологиялар” ўқув-тажриба марказини ташкил этиш режалаштирилган бўлиб, бу йўлида амалий ишлар олиб борилмоқда. Марказда иқтидорли талабалар ва ёш олимлар томонидан кимё, биокимё, физика, биофизика, биология, геология ва геодезия соҳаларида амалий инновацион илмий тадқиқотларнинг олиб борилиши, амалий ишланмаларнинг ишлаб чиқаришга изчил татбиқ этилиши йўлга қўйилади.

Мамлакатимизда таълим ислохотлари юзасидан амалга оширилган ишларни сарҳисоб қилиш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2012 йил 5 январдаги Р-3777 сонли фармойишига мувофиқ Тошкент шаҳрида 2012 йил 16-17 февраль кунлари “Билимли ва ақл-заковатли етук авлодни тайёрлаш – мамлакатни барқарор ривожлантириш ва модернизациялашнинг муҳим шarti” мавзусидаги халқаро анжуман ташкил этилди.

Анжуманни ташкил этишдан асосий мақсад Ўзбекистонда узлуксиз таълим тизимини ривожлантириш соҳасида ўтказилаётган ислохотларнинг ютуқ ва натижаларини халқаро жамоатчиликка таништириш, баркамол авлодни тайёрлашда давлатнинг ўрни ва аҳамиятини ўрганиш ва тўпланган тажрибаларни тарғиб қилишдан иборат эди. Конференцияда иштирок этиш учун 50 дан ортиқ хорижий давлатлардан 332 нафар вакиллар, 150 та дипломатик корпус ходимлари ташриф буюрдилар. Иштирокчиларнинг асосий таркибини халқаро ташкилот вакиллари, соҳа вазирлари, университет ректорлари, илмий тадқиқот муассасалари раҳбарлари ва мутахассис олимлар ташкил этди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2011 йил 20 майдаги “Олий таълим муассасалари моддий-техник базасини мустаҳкамлаш ва юқори малакали мутахассислар тайёрлаш сифатини тубдан яхшилаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарори олий таълим муассасаларини модернизациялаш, уларни замонавий ўқув ва илмий лаборатория жиҳозлари билан таъминлаш, таълим жараёнини сифат жиҳатдан янги босқичга кўтариш, илғор педагогик технологиялар, ўқитиш шакллари жорий қилиш, педагоглар меҳнатини рағбатлантиришни кучайтириш борасида янада самарали ишларни амалга ошириш имкониятини яратди.

Илм-фан ва технология соҳасидаги энг сўнгги ютуқлар ҳисобга олинган ҳолда олий таълим муассасалари учун 40 та янги дарслик (180 таси муҳандислик мутахассисликлари бўйича) ҳамда 800 та ўқув-методик қўлланмалар (360 таси муҳандислик мутахассисликлари бўйича)ни тайёрлаш бўйича амалий ишлар ҳам жадал олиб борилмоқда.

Олий таълим муассасаларида илмий-тадқиқот ишларини ривожлантириш жараёнида профессор-ўқитувчилар, талабаларнинг замонавий билимлар билан изчил танишиб боришларини таъминлаш, ишлаб чиқариш соҳаси, Фанлар академияси ва бошқа турдош илмий муассасалар билан ҳамкорликларини кучайтириш мақсадида 15 та илмий-тадқиқот лабораториялари ташкил этилди. Шунингдек, республикада ахборот коммуникатив технологиялари бўйича ягона миллий тармоқнинг ишга туширилиши таълим тизимининг турлари ва йўналишлари бўйича ахборот ресурслари билан таъминланишига олиб келди.

Республика олий таълим муассасалари моддий-техник базасини модернизация қилиш ва мутахассислар тайёрлаш сифатини тубдан яхшилаш бўйича 2011-2016 йилларга мўлжалланган дастур талабларини амалга оширишга 277 миллион сўмдан ортиқ маблағнинг йўналтирилаётганлигини алоҳида қайд этиб ўтиш зарур.

Кадрлар тайёрлаш миллий моделида жисмонан соғлом, баркамол шахсни тарбиялаб вояга етказишда мактабдан ташқари таълим муҳим ўрин эгаллайди. Ана шу мақсадда Ўзбекистон Президентининг “Ўзбекистон Болалар спортини ривожлантириш жамғармасини тузиш тўғрисида”ги (2002 йил 24 октябр), “Ўзбекистон Болалар спортини ривожлантириш жамғармаси фаолиятини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги (2004 йил 29 август) Фармонларига кўра бюджет, ҳомийлик ва хайрия маблағлари ҳисобидан молиялаштириладиган Республика “Болалар спортини ривожлантириш жамғармаси”нинг ташкил этилганлиги, фаолиятининг йилдан - йилга тобора такомиллашиб бораётганлиги, айниқса, эътиборга лойиқ ҳодисадир. Ўтган давр мобайнида ушбу жамғарма маблағлари ҳисобидан қарийб 1500 та замонавий, қулай болалар спорти объектлари қурилди. Шу билан бирга фаолият олиб бораётган деярли ҳар бир умумий ўрта таълим мактаби, касб-ҳунар коллежи ва академик лицейда очик ҳамда замонавий спорт анжомлари билан жиҳозланган ёпиқ спорт заллари, сузиш ҳавзалари барпо этилди.

Яратилаётган шарт-шароитлар туфайли мустақиллик йилларида ўқувчиларимиз халқаро спорт мусобақаларида жами 4025 та, шундан 1279 таси олтин, 1164 таси кумуш ва 1589 таси бронза медалларини қўлга киритдилар. Болалар, ўсмирлар ва ёшларнинг жисмонан соғлом бўлиб вояга етишларида тизимли, изчил ва узлуксиз равишда ўтказиб келинаётган уч босқичли (“Умид ниҳоллари”, “Баркамол авлод” ва универсиада) спорт мусобақаларининг роли беқиёс. Юз минглаб ўсмирлар ва ёшларни қамраб олган мазкур тизим балоғат ёшидаги йигит ва қизларни оммавий равишда жисмоний соғломлаштириш ва спорт ҳаракатига жалб этишга хизмат қилмоқда.

Кадрлар тайёрлаш миллий моделини амалиётга оғишмай татбиқ этишда узлуксиз таълим тизимининг барча босқичларида ўқитувчи-педагоглар таркибини тайёрлаш, уларнинг малакасини ошириш тизимини қайта ташкил этиш, ўқув муассасаларининг ўқув-методик базасини бутунлай қайта кўриб чиқиш асосида замонавий талабларга жавоб берадиган янги стандартлар, дарслик ва ўқув-услугий қўлланмаларни яратиш, тасдиқлаш бўйича ҳам кенг кўламли ишлар амалга оширилди, таълим соҳаси ходимлари фаолиятини холис баҳолаш ва рағбатлантириш имкониятини яратувчи мезонлар тизими асосланди. Айни вақтда уларнинг касбий фаолиятлари самараси, билим, малака ва маҳорат даражаси кўп балли тизим асосида баҳолаб келинмоқда.

Миллий моделнинг амалиётга изчил татбиқини таъминлашда таълимнинг молиялаштирилиши ҳам муҳим аҳамиятга эга. Бугунги кунда республикамизда таълим соҳасини ривожлантириш, ислоҳ қилиш учун сарфланаётган йиллик харажатлар миқдори ялпи ички маҳсулотнинг 10-12 фоизини ташкил этмоқда. Тизимнинг Давлат бюджети харажатларидаги улуши эса 35 фоиздан ортиқ маблағни ташкил этади.

Миллий таълим тизимини ривожлантиришга йўналтирилган хорижий техник ёрдам ҳажми, кредит маблағлари миқдорининг ошиб бораётганлигини ҳам алоҳида қайд этиб ўтиш жоиз. Ўтган йиллар ичида хорижий мамлакатлар томонидан бу борада кўрсатилган ёрдам миқдори 500 миллион доллар маблағни ташкил этди. Бу ўринда Осиё тараққиёт банки, Жаҳон банки, ОПЕК фонди, Саудия фонди, Ислон тараққиёти банки, Жанубий Корея ҳукумати, Германия ҳукумати “КФВ” банкининг миллий таълим тизимини ислоҳ қилиш ва ривожлантиришга кўрсатаётган ёрдамини алоҳида кўрсатиб ўтиш мақсадга мувофиқдир. Уларнинг миллий таълим тизимини ривожлантиришга қўшган ҳиссаси куйидагича: Осиё тараққиёт банки – 290 миллион доллар; Жаҳон банки – 33 миллион; ОПЕК фонди, Саудия фонди ва Ислон тараққиёти банки – 42 миллион; Жанубий Корея ҳукумати – 110 миллион; Германия ҳукумати “КФВ” банкининг – 20 миллион; бошқа донорлар – 100 миллион.

Бугунги кунда мамлакатимизда таълим, фан ва маданият йўналишларида фаолият кўрсатаётган барча ўқув муассасалари Таълим портали ва Интернет халқаро алоқа тармоғига уланган. Шу сабабли педагог

ва ўқитувчилар таълим жараёнида масофадан туриб ўқитиш (масофавий таълим)ни самарали ташкил этиш имкониятига эгалар.

Кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг ўрни ва аҳамиятини қуйидаги ҳолатлар билан изоҳлаш мумкин:

1.Кадрлар тайёрлаш миллий дастури ва унинг моделини амалга ошириш миллий ва умуминсоний кадриятлар асосида таълим-тарбия жараёнини замонавий босқичга кўтаришга қаратилган.

2.Кадрлар тайёрлаш миллий дастурини амалиётга татбиқ этиш Ўзбекистоннинг халқаро майдонда муносиб ўрин эгаллашда муҳим аҳамият касб этмоқда.

3.Кадрлар тайёрлаш миллий дастури миллий истиқлол ғоясининг асосий тушунча ва тамойилларига ҳамоҳанг бўлиб, уларнинг ҳар иккаласи баркамол авлодни шакллантиришга қаратилган.

4.Кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг амалга оширилиши мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепциясида белгилаб берилган устувор вазифалар ижросини тўла таъминлашга хизмат қилади.

5.Мамлакатимизда таълим олувчиларни маънавий-ахлоқий тарбиялашнинг ва маърифий ишларнинг самарали шакллари ҳамда услублари ишлаб чиқилиб жорий этилмоқда.

6.Таълим ва кадрлар тайёрлаш борасида таълим муассасаларини аттестациядан ўтказиш, аккредитация қилишнинг самарали тизими юзага келди.

Хулоса қилиб айтадиган бўлсак, юқорида қайд этилган ҳолатларнинг барчаси кадрлар тайёрлаш миллий моделининг пухта ўйланган, самарали модел эканлигини тасдиқлайди. Миллий моделнинг амалий қийматини унинг Ўзбекистонда ижтимоий тараққиётнинг таъминлашдаги ўрни ва роли билан белгилаш мумкин.

Назорат саволлари:

1. Конституцияни қандай турларини биласиз?
2. Таълим тўғрисидаги қонунни мақсади нима?
3. Кадрлар тайёрлаш Миллий дастурини босқичларини тушинтириб беринг?
4. Кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг модели нималарни ўз ичига олади?
5. Таълим ва кадрлар тайёрлаш борасида таълим муассасаларини аттестациядан ўтказиш тартиби қандай?

Адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. -Т., 2014.
2. Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги Қонуни. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1997 йил. 9-сон, 225-модда.
3. Кадрлар тайёрлаш миллий дастури. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1997 йил. 11-12-сон, 295-модда.

2-мавзу: Таълим ва тарбия жараёнларини ташкил этишнинг қонун ости ҳужжатлари.

Режа:

2.1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонлари ва қарорлари.

2.2. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари.

Таянч иборалар: Таълим, тарбия, кадрлар тайёрлаш тизими, баркамол авлод, халқаро донорлар, хорижий инвесторлар, жамғарма, жамоат ташкилотлари, илмий-педагог кадрлар, аттестация.

2.1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонлари ва қарорлари.

Юртбошимиз И.А.Каримов таъкидлаганидек “Бугун ўтган давр мобайнида амалга оширган ишларимизни ҳолисона баҳолар эканмиз, таълим-тарбия соҳасида ҳали қиладиган кўпгина вазифаларимиз борлигини, ўз ечимини кутаётган долзарб муаммоларни ҳал қилиш, энг муҳими, бу борада бошлаган ислохотларни мантиқий якунига етказиш, уларнинг ярим йўлда қолиб кетишига, ўзибўларчиликка йўл қўймаслик зарурлигини ҳаммамиз яхши тушунамиз.

Авваламбор, барча таълим муассасалари, хусусан, умумтаълим мактаблари ва академ лицей ва касб ҳунар коллежларини давр талабларига мос ҳолда ривожлантириш, замонавий жиҳоз ва ускуналар, ўқув лабораториялари ва устахоналар билан таъминлашни давом эттириш, янги таълим стандартлари, дастур ва қўлланмаларни жорий этиш масаласини энг муҳим вазифамиз сифатида кўришимиз даркор”.

Мамлакатимизда шаклланган узлуксиз таълим тизимининг юқори босқичи бўлмиш олий ўқув юртларининг моддий-техник базасини янада мустаҳкамлаш, юқори малакали мутахассис ва кадрлар тайёрлаш сифатини ошириш мақсадида уларнинг фаолиятини такомиллаштириш эҳтиёжини ҳаётнинг ўзи тақозо этмоқда.

Шу борада кўзланган режаларни амалга ошириш ва уларни молиялаштириш учун Олий таълим муассасаларининг моддий-техник базасини ривожлантириш фонди ташкил этилгани, ҳар йили давлат бюджетидан айти шу йўналишларга катта ҳажмдаги маблағлар ажратилаётгани алоҳида эътиборга лойиқ.

Таълим муассасаларини фаолиятини тартибга солувчи ҳуқуқий ҳужжатлар тизимида Ўзбекистон Республикаси Конституцияси ва жорий қонунлар билан бир қаторда, Президент фармонлари, фармойишлари ва қарорлари алоҳида аҳамиятга эга.

Ўзбекистон Республикасининг Президенти давлат ва ижроия ҳокимиятнинг бошлиғи сифатида республика ҳудудида мажбурий тарзда амал қилувчи фармонлар фармойишлар ва қарорлар чиқаради.

Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримов томонидан мустақилликнинг илк кунларидан яъни, 1991 йилдан бошлаб шу кунга қадар таълим ва тарбия жараёнларини янада такомиллаштириш учун бир қатор норматив - ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилинди.

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Таълим-тарбия ва кадрлар тайёрлаш тизимини тубдан ислоҳ қилиш, баркамол авлодни вояга етказиш тўғрисида”ги 1997 йил 6 октябрдаги № 1869 - сонли Фармони.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1997 йил 6 октябрдаги “Таълим-тарбия ва кадрлар тайёрлаш тизимини тубдан ислоҳ қилиш, баркамол авлодни вояга етказиш тўғрисида”ги Фармони эълон қилинди. Унда мавжуд таълим-тарбия тизимини тубдан ислоҳ қилиш, уни замон талаблари даражасига кўтариш, миллий кадрлар тайёрлашнинг янги тизимини барпо этиш, келажак учун баркамол, салоҳиятли авлодни тарбиялаш мақсадида ушбу фармон билан “Таълим тўғрисида” ги Қонун ва Кадрлар тайёрлаш миллий дастурни ҳаётга татбиқ этиш ишлари давлат сиёсатининг устувор йўналиши этиб белгиланди.

Ушбу Фармонга Ўзбекистон Республикаси Президентининг 03.04.2000 йилдаги ПФ-2570-сонли ва 01.07.2003 йилдаги ПФ-3272-сонли Фармонлари билан ўзгартиришлар киритилган.

Ушбу фармонда мавжуд таълим-тарбия тизимини тубдан ислоҳ қилиш, уни замон талаблари даражасига кўтариш, миллий кадрлар тайёрлашнинг янги тизимини барпо этиш, келажак учун баркамол, салоҳиятли авлодни тарбиялаш мақсад қилиб белгиланган. Шунингдек, “Таълим тўғрисида”ги Қонун ва Кадрлар тайёрлаш бўйича миллий дастурни ҳаётга татбиқ этиш ишлари давлат сиёсатининг устувор йўналиши деб ҳисобланиши белгилаб қўйилган.

Республикада таълим-тарбия тизимини тубдан ўзгартириш йўлида олиб борилаётган ислоҳотларни амалга ошириш ва бу борада қабул қилинган ҳужжатлар моҳиятини кенг жамоатчилик томонидан чуқур англаб олинishiга ҳар томонлама шароит яратиш - давлат бошқаруви, ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари, таълим-тарбия муассасалари ходимларининг энг долзарб вазифалари этиб белгиланган.

Фармонда Кадрлар тайёрлаш бўйича миллий дастурни амалга ошириш Республика комиссияси иловага мувофиқ тузилиши кўрсатилган.

Комиссиянинг асосий вазифалари этиб қуйидагилар белгиланган:

- “Таълим тўғрисида”ги Қонунни амалга ошириш ишларини мувофиқлаштириш, таълим-тарбия ва кадрлар тайёрлаш соҳасида давлат сиёсати тамойилларини ҳаётга татбиқ этиш;

- республика вазирликлари, идоралари ва муассасалари ҳамда мулкчилик шаклидан қатъи назар барча ташкилотларнинг таълим - тарбия ва

кадрлар тайёрлаш тизимини ислоҳ этиш билан боғлиқ фаолиятини мувофиқлаштириш;

- кадрлар тайёрлаш тизими ҳуқуқий-меъёрий асосини Миллий дастур талабларига мос равишда қайта кўриб чиқишни ташкил қилиш;

- узлуксиз таълимнинг барча босқичлари учун давлат таълим стандартларини ишлаб чиқиш, тасдиқлаш ва амалиётга татбиқ этишни таъминлаш;

- узлуксиз таълим тизимининг Миллий моделини амалга оширишни таъминлаш;

- кадрларга бўлган талаб ва таклифни ўрганиш асосида таълим тизимининг истиқболли йўналишларини белгилаш;

- уч йиллик академик лицейлар ва касб-ҳунар коллежлари, олий таълим муассасалари тизимини Миллий дастур талаблари асосида ташкил этиш ва такомиллаштириш бўйича таклифлар киритиш;

- халқаро донорлар, хорижий инвесторлар, жамғарма ва жамоат ташкилотларининг маблағларини жалб этиш ва улардан унумли фойдаланишга шароит яратиш;

- Кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг мониторингини олиб бориш;

- Миллий дастурнинг бажарилиши ҳақида оммавий ахборот воситалари орқали мунтазам маълумот бериб боришни ташкил этиш.

Ўзбекистон Республикаси Кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг устувор вазифалари бўйича Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари лойиҳалари ва улар учун масъул ишчи гуруҳлари таркиби тасдиқланиши кўрсатилган.

Ишчи гуруҳлар фаолиятига юқори малакали мутахассислар ва олимлар ҳамда хорижий экспертларни кенг жалб этиш назарда тутилган.

Мазкур Фармонда белгиланган вазифалар юзасидан Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси тегишли қарорлар қабул қилиши ва уларни ижросини таъминлаши лозимлиги кўрсатилган.

2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Олий малакали илмий ва илмий-педагог кадрлар тайёрлаш ва аттестациядан ўтказиш тизимини янада такомиллаштириш тўғрисида”ги 2012 йил 24 июлдаги № 4456-сонли Фармони.

Ушбу фармонда Ўзбекистонда мустақиллик йилларида таълим тизимининг барча турларини, жумладан, олий малакали илмий ва илмий-педагог кадрлар тайёрлаш тизимини тубдан ислоҳ қилиш бўйича аниқ мақсадли кенг миқёсдаги ишлар амалга оширилганлиги жумладан: Кадрлар тайёрлаш миллий дастури, Мактаб таълимини ривожлантиришнинг умуммиллий давлат дастурини муваффақиятли амалга ошириш натижасида таълим жараёнининг барча босқичларини қамраб олувчи, замонавий ўқув-лаборатория ускуналари ва компьютер техникаси билан жиҳозланган умумтаълим мактаблари, касб-ҳунар коллежлари ва академик лицейлар, олий таълим муассасаларидан иборат, юқори талабларга жавоб берувчи узлуксиз таълимнинг яхлит тизими яратилганлиги кўрсатиб ўтилган.

Шунингдек, замонавий халқаро стандартларга жавоб берадиган олий таълимнинг икки босқичли тизими - бакалаврият ва магистратура яратилганлиги, Стажёр-тадқиқотчи-изланувчилар ва катта илмий ходим-изланувчилар институтлари жорий қилинганлиги, уларни моддий рағбатлантириш шароитлари сезиларли даражада яхшиланганлиги, шунинг билан бирга, амалдаги олий малакали илмий ва илмий-педагог кадрлар тайёрлаш ва аттестациядан ўтказиш тизимини Кадрлар тайёрлаш миллий дастури доирасида амалга оширилаётган таълим тизимидаги ўзгаришларнинг мантиқий давоми сифатида тубдан ислоҳ қилиш объектив зарурияти бугунги кунда яққол намоён бўлаётганлиги кўрсатиб ўтилди.

Фармонда таъкидланганидек илмий кадрларни аттестациядан ўтказишнинг амалдаги икки босқичли тизими (фан номзоди ва фан доктори) иқтисодий ривожланган демократик мамлакатларда қабул қилинган олий малакали илмий кадрлар тайёрлашнинг замонавий, халқаро тан олинган талабларига мос келмайди.

Номзодлик диссертациясини ҳимоя қилиш ва фан номзоди илмий даражасини тасдиқловчи дипломни олиш кўп ҳолларда фан ва илмий-техникавий ривожланиш манфаатларидан йироқ бирдан-бир мақсад бўлиб қолган ҳамда диссертацияни тайёрлаш ва ҳимоя қилишнинг турли босқичларида суиистеъмолчилик ҳолатларига олиб келмоқда.

Бугунги кунда амал қилаётган олий малакали илмий ва илмий-педагог кадрларни аттестациядан ўтказиш тизими таълим жараёни бакалаврият ва магистратура стандартларига ўтказилгандан сўнг номзодлик диссертацияларини ҳимоя қилиш моҳиятан ортиқча эканлигини кўрсатмоқда ҳамда фан доктори илмий даражасини олиш учун тўғридан-тўғри диссертацияни ҳимоя қилишни назарда тутувчи олий ўқув юртидан кейинги таълимнинг бир босқичли тизимини жорий қилиш зарурлигини тақозо этмоқда.

Фармонда олий малакали илмий ва илмий-педагог кадрлар тайёрлаш ва аттестациядан ўтказиш тизимини янада такомиллаштириш, Кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг устувор вазифаларини ва мамлакатда амалга оширилаётган иқтисодий ва демократик ислоҳотларни, илғор жаҳон тажрибаси ва илмий кадрларни аттестациядан ўтказишнинг халқаро стандартларини ҳисобга олган ҳолда олий ўқув юртидан кейинги таълим тизимини тубдан ислоҳ қилиш, шунингдек, диссертация тадқиқотларининг сифатини, илмий ва амалий аҳамиятини ошириш, ёшларнинг ижодий ва интеллектуал салоҳиятини намоён этишига шароитлар яратиш мақсадида қуйидагилар белгиланди:

1. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси, Фанлар академияси, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, тасарруфида олий таълим ва илмий-тадқиқот муассасалари мавжуд бўлган бошқа вазирлик ва идораларнинг 2013-йилнинг 1 январидан бошлаб:

умум қабул қилинган халқаро талаблар ва стандартларга мувофиқ диссертация ҳимоя қилиш ва фан доктори илмий даражасини бериш бўйича

олий ўқув юртидан кейинги таълимнинг бир босқичли тизимини жорий қилиш;

стажёр-тадқиқотчи-изланувчилар институтини бекор қилиш, унда таълим олаётган шахсларни олий ўқув юртидан кейинги таълим тизимининг янги талабларига мувофиқ, уларни аттестациядан ўтказиш ва диссертация тадқиқотлари мавзуларини танқидий қайта кўриб чиқиш асосида катта илмий ходим-изланувчилар институтига ўтказиш тўғрисидаги таклифларини қабул қилиш;

2. Шунингдек:

фан доктори илмий даражаси «магистр» даражаси билан олий маълумотга эга бўлган, катта илмий ходим-изланувчилар институтида илмий изланишлар натижаларига кўра докторлик диссертациясини ҳимоя қилган шахсларга тегишли фан йўналиши бўйича фан доктори илмий даражасини берувчи илмий кенгашлар томонидан берилиши;

катта илмий ходим-изланувчилар институтига «магистр» даражаси бўлган, илмий ва илмий-педагогик фаолият стажига (2-йилдан кам бўлмаган), шунингдек, фан номзоди илмий даражасига эга бўлган, фан доктори илмий даражасини олиш учун диссертация тадқиқоти асос бўлиши мумкин бўлган, маълум бир илмий натижаларни қўлга киритган (илмий мақолалар нашр этиш, илмий анжуманлар, семинарлар ва давра суҳбатларида иштирок этиш ва бошқалар) шахслар қабул қилиниши;

ўрнатилган тартибда мустақил тадқиқотчи сифатида расмийлаштирилган, «бакалавр» ёки «магистр» даражаси билан олий маълумотга, 5-йилдан кам бўлмаган амалий иш стажига эга бўлган, илмий изланишларга лаёқати мавжуд, белгиланган талабларга мос келадиган маълум бир илмий ютуқларга (ихтиро учун патентлар, илмий мақолалар, илмий-технологик ишланмаларда қатнашиш ва бошқалар) эга бўлган шахсларга ҳам докторлик диссертациясини ҳимоя қилишга рухсат берилиши.

3. Амалда мавжуд бўлган норматив ҳужжатлар талабларига мувофиқ илмий даражалар бериш бўйича мавжуд ихтисослашган кенгашларга 2012-йилнинг охирига қадар 2012-йил 1 июлгача ОАК веб-сайтида диссертация ишлари ҳимоялари ҳақида эълон қилинган тадқиқотчиларга фан номзоди ва фан доктори илмий даражаларини бериш бўйича ишларни кўриб чиқишга рухсат берилиши.

4. Қуйидагилар:

фан номзоди илмий даражасига эга бўлган барча шахслар учун тегишли имтиёзлар ва амалдаги қонун ҳужжатларига мувофиқ ўрнатилган молиявий тўловлар миқдори;

профессор, доцент ва катта илмий ходим илмий унвонларини бериш сақлаб қолиниши.

Бунда, аттестация ишларини кўриб чиқиш учун 2012-йилнинг 1 июлигача ОАКга тақдим этилган шахсларга илмий унвонлар амалда мавжуд бўлган ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатлар талабларига мувофиқ берилиши белгилаб қўйилди.

5. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси, Олий аттестация комиссияси, Олий ва ўрта махсус таълим, Халқ таълими, Соғлиқни сақлаш вазирликлари, Фанлар академияси ва бошқа манфаатдор вазирлик ва идоралар:

икки ой муддатда, халқаро тажрибани ҳисобга олган ҳолда, олий малакали илмий ва илмий-педагог кадрлар тайёрлаш бўйича фан йўналишлари ва ихтисосликлар шифрларининг янги рўйхатини ўрнатилган тартибда тасдиқлаш;

2012-йилнинг 1 ноябригача илмий даражалар бериш бўйича амалдаги ихтисослашган кенгашларни чуқур таҳлил қилиб, фан йўналишлари ва ихтисосликларнинг янги рўйхатини ҳисобга олган ҳолда мамлакатнинг етакчи олий таълим муассасалари ва илмий-тадқиқот институтлари ҳузурида тегишли фан йўналишлари бўйича фан доктори илмий даражасини берувчи илмий кенгашлар тузишга оид тегишли қарор қабул қилиш;

2012-йилнинг 1 ноябригача фан доктори илмий даражасини бериш бўйича илмий кенгаш тўғрисидаги Низом ва фан доктори илмий даражасини бериш тартиби тўғрисидаги Низом ўрнатилган тартибда ишлаб чиқиш ва тасдиқлаш.

6. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси уч ой муддат ичида мазкур Фармоннинг ижроси бўйича тегишли Ҳукумат қарорини қабул қилиши:

умум қабул қилинган халқаро стандартларга мувофиқ «магистр» даражасини бериш бўйича диссертация иши мазмуни ва сифатига кўйиладиган янги мезонлар ва талаблар ишлаб чиқиш;

халқаро тажрибани ҳисобга олган ҳолда, олий ўқув юртидан кейинги таълимни ташкил этиш, докторлик диссертациясини тайёрлаш ва ҳимоя қилиш, профессор, доцент ва катта илмий ходим илмий унвонларини олиш учун қўйиладиган янги талаблар ишлаб чиқиш ва тасдиқлаш, ҳимоя қилинаётган диссертациялар, уларнинг илмий ва амалий аҳамияти ҳақида оммавий ахборот воситалари орқали эълон қилиш амалиётини жорий этиш;

Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссиясининг фаолиятида очиқлик ва шаффофликни таъминлаб, ортикча бюрократик жараёнларни йўқотиш, янги талабларни ҳисобга олган ҳолда унинг тузилмасини оптималлаштириш ва фаолиятини ташкил этишни такомиллаштириш бўйича чоралар кўриш.

7. Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси икки ой муддат ичида талабгорнинг илмий ва илмий-педагогик фаолиятга лаёқатини аниқлаш бўйича тест ўтказишни назарда тутган ҳолда, фан доктори илмий даражасини олиш учун тадқиқотлари илмий мавзуларини рўйхатдан ўтказиш талабларини кучайтириш мақсадида амалдаги барча меъёрларни қайта кўриб чиқиш.

8. Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Халқ таълими вазирлиги, Фанлар академияси ҳамда бошқа манфаатдор вазирлик ва идоралар билан биргаликда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасига амалдаги қонун ҳужжатларига ушбу

Фармондан келиб чиқадиган ўзгартириш ва қўшимчалар бўйича таклифлар киритиш ва бошқалар.

3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Олий таълим муассасаларининг раҳбар ва педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 2015 йил 12 июндаги № 4732 - сонли Фармони.

Ушбу Фармонда олий ўқув юртлари профессор-ўқитувчиларининг касб даражаси ва малакасини муттасил ошириб бориш, уларни замонавий талабларга мувофиқ мунтазам қайта тайёрлашнинг такомиллаштирилган тизимини жорий этиш асосида юқори малакали мутахассислар тайёрлаш сифатини тубдан ошириш мақсадида: қуйидагилар олий таълим муассасаларининг раҳбар ва педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш тизимини янада такомиллаштиришнинг муҳим йўналишлари деб белгилаб қўйилди:

-олий ўқув юртлари профессор-ўқитувчиларининг педагогик ва касб даражасини мунтазам ошириш асосида уларнинг қонунчилик нормалари, назария, илмий ва амалий тадқиқотлар, технологик тараққиёт ва ўқитилаётган фанлар бўйича инновациялар, шунингдек, ўқув жараёнини ташкил этишнинг замонавий услублари соҳасидаги сўнгги ютуқларни чуқур ўрганиш;

-юқори самарали замонавий таълим ва инновация технологиялари, илғор хорижий тажрибани кенг жорий этган ҳолда, олий ўқув юртларининг педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш бўйича малака талаблари, ўқув режалари, дастур ва услубларини тубдан янгилаш;

-олий ўқув юртлари ўқитувчиларининг глобал Интернет тармоғи, мультимедиа тизимлари ва масофадан ўқитиш усулларида фойдаланган ҳолда, замонавий инновацион педагогика, ахборот-коммуникация технологияларини эгаллаши ва уларни ўқув жараёнига фаол татбиқ этиши;

-олий ўқув юртлари педагог кадрларининг чет тилини амалий ўзлаштириш даражасини ошириш ва ундан ўз касб маҳорати, педагогик ва илмий фаолиятини муттасил ошириб бориши учун кенг фойдаланиши.

Фармонда зарур услубий, ўқув-лаборатория ва ахборот-коммуникация воситалари билан жиҳозланган замонавий моддий-техник базага эга 15 та етакчи олий ўқув юрти олий таълим муассасалари раҳбар ва педагогик кадрларини қайта тайёрлашни ташкил этиш бўйича Таянч олий ўқув юртлари сифатида белгиланди.

Қуйидагилар Таянч олий ўқув юртларининг асосий вазифа ва фаолият йўналишлари этиб белгиланди:

-қайта тайёрлашнинг тегишли йўналишлари бўйича доимий фаолият кўрсатадиган олий ўқув юртларининг раҳбар ва педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш курсларини ташкил этиш;

-ушбу курсларда машғулотларни сифат жиҳатидан юқори ташкилий ва профессионал даражада ўтказиш учун зарур ўқув-услубий ва моддий-техник базани шакллантириш;

-олий ўқув юртининг етакчи ўқитувчиларини ва Докторлик диссертацияларини ҳимоя қилиш бўйича илмий кенгаш аъзоларини, шунингдек, мамлакатимиздаги бошқа олий ўқув юртларининг юқори малакали ўқитувчилари, хорижий мутахассислар, ўқув-услубий ходимлар ва амалиётчи мутахассисларни шартнома асосида қайта тайёрлаш ва малака ошириш курсларида ўқув машғулотларини олиб бориш учун кенг жалб этиш;

-қайта тайёрлаш йўналишлари бўйича зарур ахборот-маълумот базасини шакллантириш, замонавий инновацион педагогика, мультимедиа ва ахборот-коммуникация технологияларини ишлаб чиқиш ва қайта тайёрлаш жараёнига татбиқ этиш;

-қайта тайёрлаш ва малака ошириш курсларида ўқиётган тингловчилар учун уларнинг очик маърузалар ва амалий машғулотлар ўтказиши, ўтилган дарсларнинг муҳокама қилиниши ва танқидий таҳлил этилишига асосланган педагогик амалиётни ташкил этиш;

-курсларнинг вилоятлардан келган тингловчиларига қайта тайёрлаш ва малака ошириш даврида олий ўқув юртлари турар-жойларидан жой ажратиш бўйича чоралар кўриш.

Олий таълим муассасаларининг раҳбар ва педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш бўйича Таянч олий ўқув юртлари сифатида белгиланган олий ўқув юртлари ректорлари зиммасига қайта тайёрлаш жараёнини сифат жиҳатидан юксак савияда ташкил этиш учун шахсий жавобгарлик юкланди.

Фармонда идоравий мансублигидан қатъи назар, мамлакатимиз олий таълим муассасаларининг раҳбар ва педагог кадрлари уч йилда камида бир марта доимий асосда Таянч олий ўқув юртларининг доимий фаолият кўрсатадиган курсларида қайта тайёрлашнинг тегишли йўналишлари бўйича қайта тайёрланиши ва малакасини ошириши шартлиги;

-қайта тайёрлаш ва малака ошириш курсларида ўқиш Олий ўқув юртларининг раҳбар ва педагог кадрларини қайта тайёрлаш курси ўқув режасининг янгиланган намунали тузилмаси асосида ишлаб чиқилган 288 соатлик махсус дастурлар бўйича икки ой давомида ишдан ажраган ҳолда амалга оширилиши;

-курслар якунида тингловчилар ҳар бир Таянч олий ўқув юртида ташкил этиладиган олий ўқув юрти ректори ёки фан доктори илмий даражасини бериш бўйича илмий кенгаш раиси раҳбарлигидаги илмий кенгаш аъзолари, ўқув-услубий ишлар соҳасидаги йирик мутахассислардан ташкил топган камида 7 кишидан иборат Аттестация комиссиялари томонидан ўтказиладиган аттестациядан ўтиши;

-аттестациядан муваффақиятли ўтган курс тингловчиларига давлат намунасидаги қатъий ҳисобдорлик ҳужжати ҳисобланган малакавий аттестат берилиши;

-қайта тайёрлаш ва малака ошириш курсларида ўқиш якунлари бўйича аттестациядан ўтолмаган олий ўқув юртларининг раҳбар ва педагог кадрлари белгиланган муддатда такрорий қайта тайёрлаш ва аттестациядан ўтиши шартлиги;

-олий ўқув юртларининг раҳбар ва педагог кадрлари такрорий аттестациядан ўтолмаган тақдирда, олий таълим муассасаларида ўқитувчилик фаолияти билан шуғулланиш ҳуқуқини йўқотади ва улар билан асосий иш жойи бўйича меҳнат шартномаси бекор қилиниши;

-қайта тайёрлаш ва малака ошириш курсларида ўқиш якунларига кўра, аттестациядан муваффақиятли ўтган педагог кадрлар тегишли йўналиш бўйича бўш педагог лавозимини эгаллаш танловидан ўтишда имтиёзли ҳуқуққа эга бўлиши;

-таянч олий ўқув юртларида қайта тайёрлаш ва малака ошириш курсларида ўқиётган тингловчиларнинг асосий иш жойида эгаллаб турган лавозими ва ўртача иш ҳақи ўқиш даврида сақлаб қолиши;

-олий ўқув юртларининг раҳбар ва педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш бўйича доимий фаолият кўрсатадиган курслар фаолияти 2015 йилнинг 1 сентябридан ташкил этилиши белгилаб қўйилди.

4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Таълим муассасаларининг битирувчиларини тадбиркорлик фаолиятига жалб этиш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги 2010 йил 28 июлдаги Фармони.

Ушбу Фармонга кўра “Баркамол авлод йили” давлат дастурига мувофиқ ҳамда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришни янада рағбатлантириш, ёшларни, авваламбор касб-хунар коллежлари, академик лицейлар ва олий таълим муассасалари битирувчиларини тадбиркорлик фаолиятига кенг жорий этиш учун қулай шарт-шароитлар яратиш белгиланди.

Шу боисдан ҳам бугунги кунда микрофирмалар ва кичик корхоналар томонидан республиканинг касб-хунар коллежлари, академик лицейлари ва олий таълим муассасалари битирувчилари билан меҳнат шартномалари тузилганда, банд ходимларнинг ўртача йиллик сони қонун ҳужжатларида белгиланган чекланган меъёрдан кўпи билан 20 фоиз оширилган ҳолларда микрофирмалар ва кичик корхоналар учун назарда тутилган имтиёзлар, кафолатлар ва ҳуқуқлар сақланиб қолмоқда.

5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Олий таълим муассасаларининг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш ва юқори малакали мутахассислар тайёрлаш сифатини тубдан яхшилаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 2011 йил 20 майдаги №1533-сонли Қарори.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг ушбу Қарори ўз моҳиятига кўра олий таълим тизимидаги ислохотларнинг янги босқичини ифода этади. Бу қарор олий таълим муассасаларининг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш ва модернизациялаш, уларни замонавий ўқув ва илмий-лаборатория жиҳозлари билан таъминлаш, юқори малакали кадрлар тайёрлаш йўналишлари ва мутахассисликларини мақбуллаштириш, таълим стандартларини такомиллаштириш ҳисобига таълим жараёнини сифат

жихатдан янги босқичга кўтариш, илғор педагогик технологиялар ва ўқитиш шакллари жорий этиш, ўқитувчи кадрлар меҳнатини рағбатлантиришни кучайтириш асосида иқтисодиёт соҳа ва тармоқларида талаб қилинадиган олий маълумотга эга мутахассисларни тайёрлаш сифатини тубдан яхшилашга қаратилган.

Қарорда қуйидаги иловалар тасдиқланган:

1. 2011-2016 йилларда Олий таълим муассасаларини моддий-техник базасини мустаҳкамлаш ва ривожлантириш комплекс чора тадбирлари. (1 – илова)

2. 2011-2016 йилларда юқори малакали кадрлар тайёрлаш таълим йўналишлари ва магистратура мутахассисликларини оптималлаштириш ва таълим стандартларини такомиллаштириш комплекс чора тадбирлари. (2-Илова)

3. Олий таълим муассасаларининг моддий-техника базасини модернизациялаш ва мутахассислар тайёрлаш сифатини тубдан яхшилаш дастурларини амалга оширишни молиявий харажатлар ҳисоби параметрлари. (3-илова)

4. Олий таълим муассасаларини 2011-2016 йилларга мўлжалланган хар йиллик қурилиш, капитал таъмирлаш, реконструкция қилиш ва техника воситалари билан таъминлаш дастурлари рўйхати. (4-илова).

5. Олий таълим муассасаларида ташкил этиладиган замонавий илмий - тадқиқот лабораториялари. (5-илова).

6. Олий таълим муассасаларининг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш ва юқори малакали мутахассислар тайёрлаш сифатини тубдан яхшилаш ва модернизациялаш дастурини амалга ошириш махсус комиссияси таркиби. (6-илова)

2011-2016 йилларда Олий таълим муассасаларини моддий-техник базасини мустаҳкамлаш ва ривожлантиришнинг комплекс чора – тадбирларида юқори малакали кадрларни тайёрлаш тизимини такомиллаштириш масаласига алоҳида эътибор берилган. Бу йўналишда чора-тадбирлар мажмуи ишлаб чиқилган бўлиб, унда юқори малакали кадрларни тайёрлаш йўналишлари ва мутахассисликларини мақбуллаштириш ҳамда давлат таълим стандартлари (ДТС)ни янада такомиллаштириш назарда тутилган.

Шунга кўра, мазмуни бўйича турдош мутахассисликларни қўшиб юбориш, шунингдек, иқтисодиёт тармоқлари ҳамда ижтимоий соҳаларда эҳтиёжи қолмаган мутахассисликларни ёпиш ҳисобига 2016 йилга қадар олий таълим бакалаврият босқичи йўналишларининг сони 228 тадан 165 тага, магистратура босқичининг мутахассисликлари эса 1200 тадан 500 тагача камайтирилиши назарда тутилган.

Дастур ижроси доирасида инженеринг, ишлаб чиқариш ва қурилиш соҳалари бўйича қабул квотаси босқичма-босқич оширилиб, бу йўналишларда таълим олаётган талабаларнинг умумий сони амалдаги 23 фоиздан 2015-2016 ўқув йилида 36 фоизга етказиш кўзда тутилган.

Бу йўналишларга ажратилган давлат гранти ўринлари эса ўртача 5-10 фоизга кўпаяди. Шунга тенг равишда “таълим” “иқтисодиёт ва бизнес”, “ҳуқуқ” ҳамда ижтимоий-гуманитар соҳаларга тегишли таълим йўналишларида қабул квотаси ва грант ўринлари, аксинча, камаяди.

6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Юридик кадрларни тайёрлаш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 2013 йил 28 июндаги №1990-сонли Қарори.

Мамлакатда ўтказилаётган демократик ва ҳуқуқий ислоҳотлар, фуқаролик жамиятини шакллантиришнинг юксак талаблари ва замонавий халқаро стандартларига жавоб берадиган юқори малакали юридик кадрларни тайёрлаш тизимини янада такомиллаштириш мақсадида ушбу қарор билан:

Тошкент давлат юридик институти Тошкент давлат юридик университети этиб қайта ташкил этилди. Ҳамда Тошкент давлат юридик университети "Юриспруденция" таълим йўналиши ва мутахассисликлари бўйича юридик кадрларни тайёрлаш, қайта тайёрлаш бўйича таянч давлат олий таълим ва илмий-методик муассасаси этиб белгиланди.

Ушбу қарорда Тошкент давлат юридик университетининг асосий вазибалари ва фаолияти йўналишлари этиб қуйидагилар белгиланди:

-давлат ҳуқуқи ва бошқаруви, жиноят ҳуқуқи ва процесси, фуқаролик ҳуқуқи ва процесси, тадбиркорлик ҳуқуқи (бизнес ҳуқуқи), халқаро, халқаро тижорат (хусусий) ҳуқуқи ва юридик таълимнинг бошқа устувор йўналишлари бўйича талабаларнинг фундаментал базавий, шунингдек, амалий касбий тайёргарлигини таъминлайдиган дастур ва ўқув режалари асосида бакалаврлар, магистрлар тайёрлаш;

-ўқув жараёнини назарий тайёргарликнинг ҳуқуқни қўллаш фаолияти билан узвий боғлиқлигини, талабаларда таҳлилий фикрлаш, янги билимларни мустақил равишда эгаллаш ва улардан фойдаланиш кўникмасини шакллантиришни таъминлайдиган ўқитишнинг замонавий шакл ва методлари, педагогик, ахборот-коммуникация, инновацион технологиялар асосида ташкил этиш;

-давлат қурилиши ва бошқаруви, суд-ҳуқуқ тизимини модернизация қилиш, бозор ислоҳотларини чуқурлаштиришнинг ҳуқуқий асосларини ривожлантиришнинг долзарб ҳуқуқий муаммолари бўйича комплекс илмий тадқиқотлар ўтказиш, ушбу соҳадаги халқаро тажрибани ўрганиш;

-ҳуқуқни қўллаш амалиётига, ўқув жараёнига илмий ишланмалар натижаларини самарали жорий этишни таъминлаш;

-мамлакатдаги ўрта махсус, касб-ҳунар, шунингдек, олий юридик таълим муассасаларида ҳуқуқий фанлар бўйича дарс бераётган педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш, улар учун замонавий талаб ва стандартларга жавоб берадиган ўқув адабиётлар, ўқув-методик материаллар яратиш;

-талабаларни маънавий-ахлоқий тарбиялаш, ҳуқуқий, сиёсий маданиятини ва ҳуқуқий онгини ошириш бўйича самарали тизимни яратиш,

уларда ватанпарварлик, юксак маънавий-ахлоқий фазилатларни шакллантириш ҳамда ривожлантириш;

университетнинг ўқув ва илмий бўлинмаларини ўқитишнинг замонавий шакллари ва методларини эгаллаган, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи ва суд органларида, давлат ҳокимияти ва бошқаруви органларининг юридик бўлинмаларида амалий иш тажрибасига эга бўлган юқори малакали илмий, педагогик кадрлар билан таъминлаш, уларнинг малакасини оширишнинг самарали тизимини яратиш;

- шартнома асосида хорижий мамлакатларнинг етакчи таълим, тадқиқот муассасаларининг юқори малакали мутахассисларини ўқув, илмий-методик ишларни ташкил этиш ва ўтказиш учун жалб этиш.

2.2. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан олий ва ўрта махсус таълим муассасаларида таълим ва тарбия жараёнларини тартибга солишга қаратилган бир қатор норматив ҳужжатлар қабул қилинган бўлиб улар жумласига:

1.Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Ўзлуксиз таълим тизимини дарсликлар ва ўқув адабиётлари билан таъминлашни такомиллаштириш тўғрисида”ги 05.01.1998 йилдаги № 4 сонли Қарори.

2.Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг "Ўзлуксиз таълим тизими учун давлат таълим стандартларини ишлаб чиқиш ва жорий этиш тўғрисида" 1998 йил 5 январдаги № 5-сонли Қарори.

3.Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Олий таълимнинг Давлат таълим стандарти Асосий қоидалар” Олий таълим йўналишлари ва мутахассисликлари Классификаторини тасдиқлаш тўғрисидаги 2001 йил 16 августдаги № 343-сонли Қарори.

4.Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2004 йил 1 мартдаги “Нодавлат таълим муассасалари фаолиятини лицензиялаш тартиби тўғрисида”ги Низомни тасдиқлаш тўғрисидаги № 100-сонли Қарори.

5.Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Олий таълим муассасасига педагогларни танлов асосида ишга қабул қилиш тартиби тўғрисида”ги Низоми 2006 йил 10 февралдаги №20-сонли Қарори.

6.Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини оширишга қўйиладиган давлат талабларини тасдиқлаш тўғрисида”ги 2006 йил 16 февралдаги №25-сонли Қарори.

7.Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2010 йил 18 июндаги “Олий таълим муассасалари талабалари ўқишини кўчириш, қайта тиклаш ва ўқишдан четлаштириш тартиби тўғрисида”ги Низом тасдиқлаш хусусидаги № 118-сонли Қарори.

8.Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Ўриндошлик асосида ҳамда бир неча касбда ва лавозимда ишлаш тартиби тўғрисида”ги Низоми 18.10.2012 й. № 297-сонли Қарори.

9.Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Олий ўқув юртидан кейинги таълим ҳамда олий малакали илмий ва илмий педагогик кадрларни тайёрлаш аттестациядан ўтказиш тизимини такомиллаштириш чора тадбирлари тўғрисида”ги 2012 йил 28 декабрдаги № 365-сонли Қарори.

10.Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2015 йил 20 августдаги “Олий таълим муассасаларининг раҳбар ва педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини оширишни ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги № 242-сонли Қарори ва бошқалар киради.

Биз қуйида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг айрим қарорларини кўриб чиқамиз.

1.Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Узлуксиз таълим тизимини дарсликлар ва ўқув адабиётлари билан таъминлашни такомиллаштириш тўғрисида”ги 05.01.1998 йилдаги № 4 сонли Қарори.

Ушбу Қарорда Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Таълим-тарбия ва кадрлар тайёрлаш тизимини тубдан ислоҳ қилиш, баркамол авлодни вояга етказиш тўғрисида”ги Фармониغا мувофиқ, узлуксиз таълим тизимини замонавий талабларга жавоб берадиган ўқув-услугий адабиётлар мажмуи билан таъминлашни такомиллаштириш, бу муҳим ишга етук олимларни, юқори малакали мутахассисларни жалб этиш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан Халқ таълими вазирлиги ва Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигига:

1. Бир ой муддат ичида узлуксиз таълим тизими турларида қўлланиладиган ўқув-услугий адабиётлар мажмуи ва бошқа ўқув воситаларига қўйиладиган талаблар ҳамда уларни баҳолаш мезонларини ишлаб чиқиш;

2. Давлат матбуот қўмитаси билан биргаликда 1998 йил 1 февралга қадар ўқув дастурлари, дарсликлар ва ўқув қўлланмаларини қатъий буюртмалар, шартномалар ва танлов асосида яратиш, муҳокамадан ўтказиш ва нашр этиш тартибини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш;

3. 1998 йил 1 мартга қадар амалда қўлланилаётган ўқув дастурлари, дарсликлар ва ўқув-услугий адабиётлар ҳамда бошқа ўқув воситаларини ишлаб чиқилган янги мезонлар асосида экспертизадан ўтказиш вазифалари юклатилди.

Шунингдек, Кадрлар тайёрлаш миллий дастурини амалга ошириш Республика комиссияси экспертиза натижаларини кўриб чиқиб, 1998 йил 15 мартга қадар, қўлланилаётган ўқув дастурлари, дарсликлар ва ўқув-услугий адабиётлардан фойдаланишни давом эттириш мумкинлиги тўғрисида хулоса чиқариши. Давлат матбуот қўмитаси, Соғлиқни сақлаш вазирлиги ва Давлат стандартлаш, метрология ва сертификация маркази 1998 йил 1 февралга қадар янги ўқув-услугий адабиётлар мажмуининг ўқувчилар ёши ва ривожланиши хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда уларнинг нашр сифатини яхшилаш мақсадида санитария-гигиеник ва матбаа стандартларига мос

келишини таъминлаш учун норматив ҳужжатларни амалга киритиши белгилаб қўйилди.

Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Халқ таълими вазирлиги тасарруфида таълим муассасалари бўлган вазирликлар, идоралар ва "Устоз" жамғармаси билан биргаликда "Йилнинг энг яхши дарслиги ва ўқув адабиёти муаллифи" танловини таъсис этиши ва мукофотлаш мезонини амалга киритишлари;

-бюджетдан ташқари маблағлар ҳисобидан дарсликлар ва ўқув адабиётлари яратиш учун грантлар ва "Йилнинг энг яхши дарслиги ва ўқув адабиёти муаллифи" танлови ғолибларига мукофотлар ажратишни ташкил этишлари белгилаб қўйилди.

Давлат матбуот қўмитаси Молия вазирлиги билан келишилган ҳолда, дарсликлар ва ўқув адабиётларига қўйиладиган талаблар ҳамда уларни баҳолаш мезонлари асосида экспертизадан ўтказилган дарсликлар ва ўқув адабиётларига муаллифлик қалам ҳақи миқдорини шартнома асосида эркин белгилаш Низомини ишлаб чиқиш ва амалга киритиши белгиланди.

1998-1999 ўқув йили (1 сентябрь)дан бошлаб ўрта умумтаълим мактаблари, академик лицейлар ва касб-хунар коллежлари ўқувчиларини дарсликлар билан таъминлашнинг пулли шакли жорий этилиши белгилаб қўйилди. Шунингдек, барча мактабларнинг 1-синф ўқувчилари, меҳрибонлик уйлари, ақлан ва жисмонан заиф болалар учун ихтисослаштирилган мактаблар ва мактаб-интернат ўқувчилари дарсликлар билан тўлалигича бепул таъминланиши кўрсатиб ўтилди.

2.Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг "Ўзлуксиз таълим тизими учун давлат таълим стандартларини ишлаб чиқиш ва жорий этиш тўғрисида" 1998 йил 5 январдаги № 5-сонли Қарори.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг "Ўзлуксиз таълим тизими учун давлат таълим стандартларини ишлаб чиқиш ва жорий этиш тўғрисида" 1998 йил 5 январдаги № 5-сон Қарори билан 1-иловада **"Давлат таълим стандартлари тўғрисида"ги Низом тасдиқланган.**

"Таълим тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 7-моддасига, Кадрлар тайёрлаш миллий дастури қоидаларига мувофиқ республикада идоравий бўйсунуши ва мулкчилик шаклларида қатъи назар таълим муассасаларининг барча турлари учун мажбурий бўлган давлат таълим стандартлари (ДТС) белгиланади.

ДТС - стандартлаштириш объектига нисбатан меъёрлар ва талабларни белгилайди ҳамда Ўзбекистон Республикасининг "Стандартлаштириш тўғрисида"ги Қонунига мувофиқ тасдиқланади.

ДТС кадрлар тайёрлаш сифатига, таълим мазмунига нисбатан қўйиладиган талабларни;

Таълим олувчилар тайёргарлигининг зарур ва етарлича даражасини ҳамда таълим муассасаларини битирувчиларга нисбатан қўйиладиган малака талабларини;

Ўқув юкласининг зарур ҳажмини;

Таълим муассасалари фаолиятини ва кадрлар тайёрлаш сифатини баҳолаш тартиби ва механизмини белгилайди.

ДТС таълим жараёнини ва таълим муассасалари фаолиятини баҳолашни тартибга солувчи бошқа меъёрий ҳужжатларни яратиш учун асос ҳисобланади.

Давлат таълим стандартлари жорий этилиши қўйидаги мақсадлар амалга оширилишини назарда тутаяди:

1.Таълимнинг юксак сифатини ҳамда мамлакатда амалга оширилаётган чуқур иқтисодий ва ижтимоий ислохотлар, ривожланган демократик давлат барпо этиш талабларига жавоб берувчи кадрлар тайёрланишини таъминлаш;

2.Мамлакатнинг ижтимоий ва иқтисодий тараққиёти истиқболларидан, жамият эътиёжларидан, фан, техника ва технологиянинг замонавий ютуқларидан келиб чиқиб кадрлар тайёрлаш мазмунини тартибга солиш;

3.Таълимнинг демократиялашуви, инсонпарварлашуви ва ижтимоийлашуви, таълим олувчиларнинг ҳуқуқий ва иқтисодий билимлари даражасини, шунингдек таълим жараёни самарадорлигини ошириш;

4.Сифатли таълим хизматлари кўрсатиш, таълим ва кадрлар тайёрлаш соҳасида шахснинг, жамият ва давлатнинг манфаатларини ҳимоя қилиш;

5.Кадрлар тайёрлаш сифатини ва таълим фаолиятини баҳолаш мезонларини ва тартибини белгилаш;

6.Таълим жараёни ва кадрлар тайёрлашнинг изчиллиги ва узлуксизлигини таъминлаш, таълимнинг барча турлари ва босқичларида ўқув-тарбия жараёнини мақбуллаштириш;

7.Меҳнат ва таълим хизматлари бозорида рақобатбардошлиликни таъминлаш.

Давлат таълим стандартларининг вазифалари:

- таълим сифатига ва кадрлар тайёрлашга, кўрсатиладиган таълим хизматлари номенклатурасига нисбатан қўйиладиган мақбул талабларни белгилаш;

- таълимга ва унинг пировард натижаларига, таълим олувчиларнинг билими ва касб-кор малакаси даражасини вақти-вақти билан баҳолаш тартиби ва тартиботига, шунингдек таълим фаолияти сифати устидан назорат қилишга нисбатан қўйиладиган тегишли талабларни белгиловчи меъёрий базани яратиш;

- халқнинг бой интеллектуал мероси ва умуминсоний қадриятлар асосида таълим олувчиларни маънавий-ахлоқий тарбиялашнинг самарали шакллари ва усулларини жорий этиш;

- таълимнинг барча турлари мазмунини, таълим ва тарбияни келишиш ва уларнинг ўзаро боғлиқлиги, узлуксиз таълим тизимида ва кадрлар тайёрлашда изчилликни таъминлаш;

- ўқув-тарбия ва таълим жараёнига, узлуксиз таълим тизимининг педагогик технологияларига ва ахборот билан таъминланишига, таълим даражасини назорат қилишга, таълим муассасаларида таълим олувчилар ва

уларни битирувчиларнинг малакасига нисбатан меъёрлар ва талабларни белгилаш;

- таълим ва кадрлар тайёрлаш сифатига баҳо беришнинг холис тизимини, таълим муассасаларини аттестациядан ўтказиш ва аккредитация қилишни жорий этиш;

- кадрларни мақсадли ва сифатли тайёрлаш учун таълим, фан ва ишлаб чиқаришнинг самарали интеграциясини таъминлаш;

- миллий стандартлар талабларининг таълим сифати ва кадрлар тайёрлашга нисбатан халқаро талабларга мувофиқлигини таъминлаш.

ДТС таълимнинг қуйидаги турлари учун белгиланади:

- умумий ўрта таълим, шу жумладан бошланғич таълим;

- ўрта махсус, касб-хунар таълими (академик лицейлар, касб-хунар коллежлари);

- олий таълим (бакалавриат, магистратура).

Мактабгача, мактабдан ташқари, олий ўқув юртидан кейинги таълим, кадрлар малакасини ошириш ва уларни қайта тайёрлаш учун давлат бошқарувининг ваколатли органлари томонидан давлат талаблари белгиланади.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг "Ўзлуксиз таълим тизими учун давлат таълим стандартларини ишлаб чиқиш ва жорий этиш тўғрисида" 1998 йил 5 январдаги 5-сонли Қарори билан 3-иловада **"Таълим муассасалари уставини ишлаб чиқиш тартиби"** тасдиқланди.

Мазкур тартиб идоравий бўйсунитидан ва мулкчилик шаклларида катъи назар таълимнинг барча турлари таълим муассасалари уставларини ишлаб чиқишда амал қилиш учун қўлланилади ҳамда "Таълим тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 6-моддаси қоидаларига ва Кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг 4.6-бандига асосланади.

Ҳар бир таълим муассасаси Уставга эга бўлиши керак. Устав таълим тури хусусиятлари ва таълим муассасасида кадрлар тайёрлашнинг ўзига хос хусусиятлари ҳисобга олинган ҳолда ишлаб чиқилади.

Устав қуйидагиларни ўз ичига олиши лозим.

Умумий қоидалар. Ушбу бўлимга таълим муассасасининг тўлиқ ва қисқартирилган номи; таълим турига тегишлилик, таълим фаолияти йўналиши; ўқиш шакли (кундузги, сиртқи); мулкчилик шакли; муассис; таълим муассасасининг юридик манзили киради. Таълим муассасаси ўз фаолиятида Ўзбекистон Республикаси Конституциясига, қонунларига, Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармонларига, республика Ҳукуматининг қарорларига, Ўзбекистон Республикасининг бошқа меъерий ҳужжатларига ва Уставга амал қилиши кўрсатилади.

Таълим муассасасининг мақсад ва вазифалари. Таълим тури тўғрисидаги Низомга мувофиқ мазкур таълим муассасасининг мақсади ва таълим, тарбиявий, ривожлантирувчи, соғломлаштирувчи асосий вазифалари ҳамда унга хос бўлган вазифалар саналади. Фаолиятнинг асосий йўналишлари ва вазифаларни амалга ошириш шакллари қайд этилади.

Бўлимга шунингдек, таълимнинг тегишли тури тўғрисидаги Низомга мувофиқ таълим муассасасининг мажбуриятлари ва ҳуқуқлари ҳам киритилади.

Таълим олувчилар. Таълим олувчилар (тарбияланувчилар, ўқувчилар, талабалар, тингловчилар)ни қабул қилиш, танлаш, тўлдириш тартиби баён этилади.

Таълим олувчиларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари кўрсатилади.

Ўқув-тарбиявий ва илмий-услубий иш. Ушбу бўлимга таълим жараёнининг мақсад ва вазифалари, давлат таълим стандартлари ва давлат талабларини амалга ошириш таъминланиши киритилади.

Билимларни назорат қилиш ва баҳолаш шакллари ва тартиботи, таълим олувчиларнинг тайёргарлик даражаси;

-таълим муассасаси ишини ташкил этиш ва унинг иш тартиби; санитария-гигиена меъёрлари ва қоидаларига риоя этиш;

-ўқув (факультатив, қўшимча) ва амалий машғулотлар шартлари ва шакллари;

-ўқув йили (унинг даврлари, босқичлари, чораклари, семестрлари)нинг қанча давом этиши ва бўлиниши;

-экстернат, ўқув-тарбия жараёнини ташкил этишнинг бошқа жиҳатлари акс эттирилиши зарур.

Таълим бериладиган тил, таълим муассасасининг тарбиявий, илмий-услубий ва илмий-тадқиқот иши кўрсатилади.

Таълим муассасасининг тузилиши. Таркибий бўлинмалар, уларнинг фаолият кўрсатиш тартиби ва шартлари саналади.

Педагог ходимлар, ўқув-тарбиявий ходимлар. Ўқитувчилар (илмий-педагог ходимлар) нинг ва ўқув-тарбиявий ходимларнинг лавозим ҳуқуқ ва мажбуриятлари, ишга қабул қилиш тартиби, штатдаги тегишли лавозимларга қўйиладиган талаблар; лавозимга тайинлаш ва бўшатиш тартиби белгиланади.

Таълим муассасасига раҳбарлик қилиш. Раҳбарият ва бошқарувнинг юқори органи кўрсатилади. Раҳбар (ректор, директор, мудир)нинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари, уни ишга тайинлаш ва ишдан бўшатиш тартиби саналади. Таълим муассасасида қандай хайъат органлари ташкил этилиши қайд этилади. Хайъат органини шакллантириш тартиби, унинг ваколатлари, функциялари, ҳуқуқлари, хайъат органи ва унинг аъзоларининг жавобгарлиги, унинг иш тартиби (мажлислар ўтказиш муддатлари, қарорлар қабул қилиш тартиби, қабул қилинадиган қарорларнинг қонунийлиги шартлари) белгиланади.

Жамоат ташкилотлари. Таълим муассасасининг таълим олувчиларни, ўқитувчиларни, маъмурий ходимларни ва ўқув-тарбиявий таркибга кирувчи ходимларни бирлаштирувчи жамоат ташкилотлари қонун ҳужжатларига мувофиқ ташкил этилиши ва фаолият кўрсатиши қайд этилади.

Мол-мулки ва маблағлари. Таълим фаолиятини юритиш учун зарур бўлган маблағлар манбалари, мулкӣ ҳуқуқлар кўрсатилади.

Қайта ташкил этиш ва тугатиш. Таълим муассасасини қўшиб юбориш, бирлаштириш, бўлиш, ажратиш ва қайта ўзгартириш, шунингдек уни тугатиш тартиби белгиланади.

Намунавий уставлар:

- мактабгача таълим, мактабдан ташқари таълим, умумий ўрта таълим муассасалари учун - Халқ таълими вазирлиги;

- ўрта махсус, касб-ҳунар ва олий таълим муассасалари учун - Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги томонидан ишлаб чиқилади ва тасдиқланади.

Устав:

- олий таълимнинг таълим муассасалари, кадрлар малакасини ошириш ва уларни қайта тайёрлаш республика институтлари, республика бўйсунитидаги таълим муассасалари учун - вазирликлар, идораларнинг буйруқлари;

- кадрлар малакасини ошириш ва уларни қайта тайёрлаш вилоят таълим муассасалари, академик лицейлар ва касб-ҳунар коллежлари учун - вилоят таълим бошқармасининг буйруқлари;

- умумий таълим мактаблари, мактабгача таълим ва мактабдан ташқари таълим муассасалари учун - халқ таълими муассасалари фаолиятини методик таъминлаш ва ташкил этиш туман (шаҳар) бўлимининг буйруқлари билан тасдиқланади.

Устав ижро этувчи ҳокимият маҳаллий органларида рўйхатдан ўтказилади.

Уставга уни тасдиқлаш учун белгиланган тартибга мувофиқ ўзгартириш ва қўшимчалар киритилади.

**3. Олий таълимнинг давлат таълим стандарти Асосий қоидалар
Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2001 йил 16
августдаги №343-сонли Қарори.**

Олий таълимнинг давлат таълим стандарти Асосий қоидалар Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2001 йил 16 августдаги №343-сонли қарори билан тасдиқланган.

Олий таълимнинг давлат таълим стандарти:

Кадрлар тайёрлаш сифати, таълим мазмунига қўйилган умумий талабларни;

Таълим оловчилар тайёргарлигининг зарурий ва етарли билим даражаси ҳамда олий таълим муассасалари битирувчиларига қўйиладиган умумий малакавий талабларни;

Ўқув юкламасининг ҳажмини;

Таълим муассасалари фаолияти ва кадрлар тайёрлаш сифатини баҳолаш тартиблари ҳамда механизмини белгилайди.

ДТС ўқув жараёнини, таълим муассасалари фаолиятини, кадрлар, дарслик ва ўқув қўлланмалари сифатини баҳолашни тартибга солувчи тегишли норматив ҳужжатлар (бакалаврият йўналишлари, магистратура мутахассисликлари учун давлат таълим стандартлари, ўқув режалари, ўқув фанлари дастурлари ва бошқалар) яратиш учун асос ҳисобланади.

ДТС олий маълумотли кадрлар тайёрлашида идоравий бўйсинишидан ва мулкчилик шаклларида қатъи назар Ўзбекистон Республикаси ҳудудида жойлашган барча таълим муассасалари учун мажбурийдир.

ДТС Кадрлар тайёрлаш миллий дастури босқичларини амалга ошириш жараёнида, шунингдек мамлакат ижтимоий-иқтисодий тараққиётининг истиқболлари, жамият эҳтиёжи, фан, техника, технология ва маданият ютуқлари, кадрлар тайёрлаш борасида жаҳон тенденцияларидан келиб чиққан ҳолда тузатишлар ва қўшимчалар киритилиши мумкин.

Олий таълим стандартлари қуйидаги тоифаларга бўлинади.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан тасдиқланган олий таълим стандартлари:

- Олий таълимнинг давлат таълим стандарти. Асосий қоидалар;
- Олий таълим йўналишлари ва мутахассисликлари Классификатори.

Олий таълимни бошқариш бўйича ваколатли давлат органи томонидан тасдиқланган олий таълим стандартлари:

- Таълим соҳаларининг давлат таълим стандартлари.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2015 йил 10 январда Вазирлар Маҳкамасининг “Олий таълимнинг Давлат таълим стандартларини тасдиқлаш тўғрисида” 2001 йил 16 августдаги 343-сон қарорига ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш ҳақида **3-сонли Қарори** қабул қилинди.

Унда мамлакат ижтимоий-иқтисодий тараққиётининг истиқболлари, жамият эҳтиёжи, фан, техника, технология ва маданият ютуқлари, кадрлар тайёрлаш борасида жаҳон тенденцияларидан келиб чиқиб, иқтисодиёт соҳаларининг модернизациялашув шароитида кадрлар истеъмолчиларининг талабларини олий таълим мазмунига тезкор жорий этилишига тегишли шароитлар яратиш, олий таълим давлат таълим стандартларини халқаро амалиётдаги академик стандартлар билан уйғунлаштириш ҳамда уларнинг узвийлигини таъминлаш учун бир қатор қўшимча ва ўзгартиришлар киритилди. Жумладан: унда

Муайян таълим соҳасининг давлат таълим стандарти қуйидагиларни ўз ичига олиши лозим:

Бакалаврият:

- зарварақ (титул);
- мундарижа;
- муайян таълим соҳаси (соҳа таркиби)нинг умумий таснифи;
- битирувчиларнинг соҳа бўйича тайёргарлик даражасига қўйилган умумий талаблар;
- ўқув режа тузилмаси;
- кадрлар тайёрлаш сифатини баҳолаш.

Таълим соҳасининг давлат таълим стандарти иккита (бакалаврият таълим йўналишлари ва магистратура мутахассисликлари) қисмдан иборат бўлади”.

Ўқув даврининг умумий ҳажми қуйидагича тақсимланади:

Назарий таълим 63-70 %

Аттестация	8-10 %
Таътил	12-16 %
Малака амалиёти	6-12 %
Битирув малакавий иши	2-3 %

Назарий таълим ҳажми билим соҳаларига қараб фанлар блоклари бўйича қуйидаги жадвалга мувофиқ тақсимланади:

Блоклар номи	Билим соҳалари бўйича % ҳисобида					
	Гуманитар соҳа	Ижтимоий соҳа, иқтисод ва ҳуқуқ	Ишлаб чиқариш ва техник соҳа	Қишлоқ ва сув ҳўжалиги	Соғлиқни сақлаш ва ижтимоий таъминот	Хизматлар соҳаси
Гуманитар ва ижтимоий-иқтисодий фанлар	23 - 25	15 - 20	15 - 17	15 - 17	15 - 20	15 - 20
Математик ва табиий-илмий фанлар	8 - 25	10 - 15	20 - 25	20 - 25	10 - 15	10 - 15
Умумқасбий фанлар	33 - 50	50 - 55	35 - 50	35 - 50	45 - 50	45 - 50
Ихтисослик фанлар	9-10	10 - 15	10 - 15	10 - 15	10 - 15	10 - 15
Қўшимча фанлар	5 - 7	5 - 7	5 - 7	5 - 7	5 - 7	5 - 7

Таълим йўналишининг "Умумқасбий фанлар" ёки "Ихтисослик фанлар" блоки таркибидаги фанларга мос бўлган "Гуманитар ва ижтимоий-иқтисодий фанлар" ва "Математика ва табиий-илмий фанлар" блоки фанлари учун ажратилган ўқув юклама ҳажми мазкур таълим йўналиши ўқув режасининг "Умумқасбий фанлар" ёки "Ихтисослик фанлар" блоки таркибига ўтказилиши мумкин.

Ўқув йилида таътил даврининг умумий ҳажми 6 - 10 ҳафта қилиб белгиланади. Бакалаврият таълим йўналишлари талабаларининг малака амалиётини ўташ тартиби ва битирув малакавий ишини бажариш тартиби олий таълимни бошқариш бўйича ваколатли давлат органи томонидан тасдиқланади ва ҳоказолар.

Магистратура:

Ўқиш даврининг умумий ҳажми қуйидагича тақсимланади:

- назарий таълим - 25 - 30%;
- аттестация - 4 - 7%;
- таътиллار - 13 - 16%;
- илмий фаолият - 50 - 55%.

Илмий фаолият магистратура талабасининг якка тартибдаги календарь иш режаси асосида амалга оширилади ва қуйидагиларга бўлинади:

- илмий тадқиқот иши ва магистрлик диссертациясини тайёрлаш - 70 - 75%;
- илмий-педагогик иш ва малака амалиёти - 25 - 30%.

• Назарий таълим ҳажми магистратура мутахассислигига қараб қуйидаги тарзда фанлар блоклари бўйича тақсимланади:

- умумметодологик фанлар - 30 - 35%;
- мутахассислик фанлари - 40 - 50%;
- танлов фанлари - 13 - 30%.

Магистратура мутахассисликлари талабаларининг илмий тадқиқот иши ва магистрлик диссертациясини тайёрлаш тартиби ва малака амалиёти (стажировка)ни ўташ тартиби олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги томонидан қабул қилинган меъёрий ҳужжатлар асосида тасдиқланади.

4. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Олий таълим муассасасига педагогларни танлов асосида ишга қабул қилиш тартиби тўғрисида”ги Низоми 2006 йил 10 февралдаги № 20-сонли Қарори.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Олий таълим муассасасига педагогларни танлов асосида ишга қабул қилиш тартиби тўғрисида”ги Низом 2006 йил 10 февралда қабул қилинган бўлиб у олий таълим муассасаларига профессор-ўқитувчилар таркибини танлов асосида ишга қабул қилиш тартибини белгилайди

Ушбу низомда лавозимлари танлов бўйича эгалланадиган педагог ходимлар ва танлов қатнашчиларига қўйиладиган малака талаблари берилган. ОТМларда профессор-ўқитувчилар тоифасига кафедра мудирлари, профессор, доцент, катта ўқитувчи, ўқитувчи (ассистент) лавозимини эгаллаб турган шахслар киради.

Олий таълим муассасасининг кафедра мудирлари, профессори, доценти, катта ўқитувчиси, ўқитувчиси (ассистенти) лавозими беш йил муддатга танлов бўйича эгалланади.

Беш йиллик муддат тамом бўлгандан кейин кўрсатиб ўтилган лавозимлар мазкур Низомга мувофиқ танлов асосида эгалланади.

Икки ва ундан ортиқ тенг лавозимларга бир вақтда танлов ўтказилмайди.

Олий таълим муассасаси сайланиш муддати мазкур ўқув йилида тугайдиган кафедра мудирлари, профессорлар, доцентлар, катта ўқитувчилар, ўқитувчилар ва ассистентлар лавозимларини эгаллаш учун, шунингдек, бўш лавозимларга танлов эълон қилади.

Танлов бўйича сайлов олий таълим муассасаларининг илмий кенгашларида ёки факультетларнинг илмий кенгашларида ўтказилади. Олий таълим муассасасининг илмий кенгашида ёки факультетнинг илмий кенгашида сайланадиган лавозимларни белгилаш ҳуқуқи олий таълим муассасасининг ректорига тегишли бўлади.

Кафедра мудирлари ва профессорлар олий таълим муассасаларининг илмий кенгашларида танлов бўйича ўтадилар.

Танловлар вақтли матбуотда ёки бошқа оммавий ахборот воситаларида, шу жумладан, олий таълим муассасасининг кўп нусхали газетасида эълон

қилинади. Танловда қатнашиш учун аризалар эълон чиққан кундан бошлаб бир ойдан кечикмай берилиши керак.

Танловда қатнашишни хоҳловчилар олий таълим муассасаси ректори номига ариза берадилар, аризага кадрларни ҳисобга олиш бўйича шахсий варақа ва олий маълумот тўғрисидаги дипломлар нусхаси илова қилинади.

Қатнашувчиларда илмий даража, илмий унвон, шунингдек, илмий ишлар ва ихтиролар мавжуд бўлган тақдирда улар тегишли дипломлар, аттестатлар нусхаларини ва илмий ишлар рўйхатини, малака ошириш тўғрисидаги гувоҳномаларни тақдим этишлари керак.

Танловга тушган барча ҳужжатлар олдиндан кафедра мажлисида кўриб чиқилади. Илгари кафедрада ишламаган шахсларнинг ҳужжатларини кўриб чиқишдан олдин улар томонидан синов лекциялари (мазкур олий таълим муассасаси ўқитувчилари учун - очик машғулотлар) ўтказилади. Синов лекциялари ва очик машғулотлар мавзулари кафедра предметлари бўйича ўқув дастури талабларига мувофиқ бўлиши керак. Танлов қатнашчиларини тест синовларидан ўтказишга йўл қўйилади. Кафедра мудирини лавозимига номзодларни муҳокама қилиш бўйича мажлисни факультет декани (олий таълим муассасалари умумий кафедраларида - проректор ўтказиши).

Илгари ўзи эгаллаб келган лавозим учун танловда қатнашувчи шахслар кафедра мажлисида танловдан олдинги даврдаги илмий-педагогик, методик, тарбиявий ва бошқа ишлари тўғрисида ҳисобот беради.

Кафедра илгари эгаллаб келган лавозими учун танловда қатнашувчи ҳар қайси номзод бўйича материалларни кўриб чиқиш натижаларига кўра, очик ёки яширин овоз берган ҳолда, кафедранинг штатдаги ўқитувчиларининг (шу жумладан, ўриндошлик тартибида ишлаётган ўқитувчиларининг) ва илмий ходимларининг оддий кўпчилик овози билан тавсиянома қабул қилади ва уни ўқитувчининг ҳисоботи билан бирга олий таълим муассасаси (факультет) илмий кенгашига жўнатади.

Ҳар қайси номзод бўйича илмий кенгаш мажлисида яширин овоз беришни ўтказишдан олдин кафедранинг тавсияномаси ўқиб эшиттирилади.

Мазкур лавозим учун танловда қатнашувчи барча шахсларнинг фамилияси яширин овоз бериш учун битта бюллетенга киритилади.

Овоз бериш бюллетенда овоз берилаётган номзоднинг фамилияси рўпарасига тегишли белги қўйиш йўли билан амалга оширилади. Фақат битта номзод учун овоз беришга йўл қўйилади.

Агар бюллетенда овоз бериш учун бирорта ҳам белги қўйилмаган бўлса ёхуд белги икки ёки ундан кўп фамилиялар рўпарасига қўйилган бўлса, у ҳолда бундай бюллетень бузилган ҳисобланади ва овозларни ҳисоблашда ҳисобга олинмайди.

Овозларни ҳисоблаш учун илмий кенгаш овоз бериш бошланишидан олдин таркибида илмий кенгашнинг камида уч нафар аъзоси бўлган санок комиссиясини сайлайди. Санок комиссияси ҳар қайси номзод бўйича овоз бериш натижаларини эълон қилади.

Санок комиссияси протоколи илмий кенгаш томонидан тасдиқланади ва танлов материалларига қўшиб қўйилади.

Танловни ўтказишда илмий кенгаш қарори, агар овоз беришда илмий кенгашнинг тасдиқланган (рўйхатдаги) таркибидаги аъзоларининг камида учдан икки қисми қатнашган бўлса ваколатли ҳисобланади. Илмий кенгашнинг овоз беришда қатнашган аъзоларининг кўпчилик овозини, бироқ камида 50 фоиз овозини олган номзод танловдан ўтган ҳисобланади.

Бирортаси ҳам талаб қилинган миқдорда овоз ололмаган икки нафардан кўп номзодлар қатнашган тақдирда илмий кенгашнинг айнан шу мажлисида дастлабки икки талабгор ўртасида такрорий овоз бериш ўтказилади. Агар икки номзод қатнашган танловни ўтказишда овозлар сони тенг бўлиб қолса, раиснинг овози ҳал қилувчи ҳисобланади. Илмий кенгаш қарори олий таълим муассасаси ректорининг буйруғи билан тасдиқланади.

Танловда қатнашиш учун аризалар мавжуд бўлмаган тақдирда, шунингдек, муайян лавозим учун фақат битта номзоддан ариза тушганда танлов ўтказилмаган ҳисобланади.

Лавозимларни эгаллаш учун ўқитувчиларни танлаш бўйича кафедра ва илмий кенгаш мажлислари очиқ тартибда ўтади. Танловда қатнашувчиларга уларнинг номзодлари муҳокама қилинадиган кафедра ва илмий кенгаш мажлисларида қатнашиш ёки уларнинг хоҳишига кўра кафедра ёки илмий кенгаш қарори билан танишиш ҳуқуқи берилади.

Илмий кенгаш котиби танлов натижалари тўғрисида ўн кун муддатда унда қатнашган шахсларни ёзма равишда хабардор қилади.

Лавозимга танловдан ўтган профессор-ўқитувчилар билан белгиланган тартибда меҳнат шартномалари тузилади, меҳнат шартномалари асосида уларни 5 йил муддатга ишга қабул қилиш тўғрисида буйруқ чиқарилади.

Меҳнат шартномаларида иш берувчи томонидан ҳар 5 йилда ходим эгаллаб келган лавозим учун танлов ўтказилиши белгилаб қўйилади.

Олий таълим муассасаларининг профессор-ўқитувчилар таркибидаги шахслар билан тузилган меҳнат шартномасини тўхтатиш масалаларига доир меҳнат низолари қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда ҳал этилади.

5. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини оширишга қўйиладиган давлат талабларини тасдиқлаш тўғрисида”ги 2006 йил 16 февралдаги №25-сонли Қарори.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини оширишга қўйиладиган давлат талаблари” 2006 йил 16 февралда қабул қилинган бўлиб у олий таълим муассасаларида педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тизимига қўйиладиган мажбурий талабларни белгилайди.

Педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини оширишга қўйиладиган давлат талаблари ўқув режалари ва дастурларини, шунингдек қайта тайёрлаш ва малака ошириш таълим муассасаларининг ўқув жараёнини, таълим сифатини назорат қилиш ва баҳолаш тартибини, улар

фаолиятини аттестациядан ўтказиш тартиб-қоидаларини тартибга соладиган бошқа ҳужжатларни ишлаб чиқиш учун асос ҳисобланади.

Педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини оширишга қўйиладиган давлат талабларининг бажарилиши идоравий мансублиги ва мулкчилик шаклларида қатъи назар Ўзбекистон Республикаси ҳудудида жойлашган барча турдаги таълим муассасалари учун мажбурийдир.

Ушбу низомда олий таълим муассасалари педагог кадрларига қуйидаги талаблар қўйилган.

Олий таълим муассасаси ўқитувчиси магистр даражасидан паст бўлмаган олий маълумотга (дипломли мутахассис) эга бўлиши, илмий-тадқиқот фаолиятини олиб бориши, қуйидагиларни билиши ва ижодий қўлланиш кўникмаларига эга бўлиши:

Олий таълим давлат таълим стандарти (Асосий қоидалар), Кадрлар тайёрлашнинг тегишли бакалаврият таълим йўналиши ҳамда магистратура мутахассислиги бўйича давлат таълим стандарти;

- ўқитилаётган фан бўйича ўқув дастури;
- олий таълим тўғрисидаги норматив-ҳуқуқий ва директив ҳужжатлар;
- бакалаврият йўналишлари ва магистратура мутахассислиги бўйича ўқув жараёнини ташкил этиш ва унинг сифатини таъминлашнинг замонавий методлари;

- асосий ўқув режалари ва ўқув фанлари дастурларини такомиллаштириш принциплари;

- ўқув юкларини режалаштириш ва уларнинг бажарилишини назорат қилиш методлари;

- ўқув фанлари мазмуни ва уларни ўқитишдаги изчиллик асослари;

- ўқув машғулотларининг ҳар хил турларини (лекциялар, семинарлар, амалий машғулотлар, лаборатория машғулотлари, курс ишлари лойиҳалари, малака бўйича машғулотларни) ўтказиш методикаси;

- талабалар ўртасида миллий мустақиллик ғоялари асосида маънавий-ахлоқий ва тарбиявий ишларни олиб бориш принциплари;

- педагогика ва касб-ҳунар бўйича муомала қилиш назарияси ва амалиёти;

- таълим жараёни қатнашчилари билан ўзаро муносабатларда этика нормалари ва нутқ маданияти;

- чет тиллардан биттасида сўзлашув нутқи асослари;

- мустақил таълим олиш йўли билан ўз билимларини такомиллаштириш методлари;

- талабаларда танқидий фикрлашни шакллантириш принциплари;

- бакалаврият ва магистратура таълим дастурларида изчиллик ва мослашувчанликни ташкилий ва методик таъминлаш;

- кадрлар буюртмачилари ва меҳнат бозори эҳтиёжларини ҳисобга олган ҳолда ўқув режаларини ва фанлар дастурларини шакллантириш асослари;

- талабаларнинг ўз билимини мустақил оширишини ташкилий ва методик таъминлаш;

- талабаларнинг билимлари, маҳоратлари ва кўникмаларини рейтинг бўйича назорат қилишни ташкил этиш ва илмий-методик таъминлаш асослари;
- кадрлар тайёрлаш сифатига таъсир кўрсатадиган омиллар;
- таълим, фан ва ишлаб чиқаришни интеграциялашни ташкил этиш асослари;
- иқтидорли талабаларни қидириб топиш, танлаш ва улар билан ишлаш методлари;
- олий таълимда менежмент ва маркетинг асосларини билиши.

6. “Олий таълим муассасалари талабалари ўқишини кўчириш, қайта тиклаш ва ўқишдан четлаштириш тартиби тўғрисида”ги Низом Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2010 йил 18 июндаги №118-сонли Қарори.

“Олий таълим муассасалари талабалари ўқишини кўчириш, қайта тиклаш ва ўқишдан четлаштириш тартиби тўғрисида”ги Низом Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2010 йил 18 июндаги 118-сон қарори билан тасдиқланган.

Ушбу Низом “Таълим тўғрисида”ги, “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси қонунларига мувофиқ олий таълим муассасалари талабалари ўқишини кўчириш, қайта тиклаш ва ўқишдан четлаштириш тартибини белгилайди.

Талабалар ўқишини кўчириш ёки қайта тиклаш, одатда, ёзги таътил даврида, тегишли курс (семестр)да ўқув машғулотлари бошланишига қадар амалга оширилади.

Талабалар сафидан четлаштириш мазкур Низомда белгиланган ҳолларда олий таълим муассасаси ректорининг буйруғи билан амалга оширилади.

Талабалар ўқишини кўчириш ёки қайта тиклаш:

- олий таълим муассасалари;
- тасарруфида олий таълим муассасалари бўлган вазирликлар ва идоралар;

Ўзбекистон Республикаси таълим муассасаларига қабул қилиш бўйича Давлат комиссияси қошидаги Талабалар ўқишини кўчириш ва қайта тиклаш идоралараро комиссияси Қарорлари асосида амалга оширилади.

Олий таълим муассасаси ректорининг қарори асосида талабалар ўқишини шу олий таълим муассасаси доирасида олий таълимнинг мос ва турдош йўналишлари (мутахассисликлари) бўйича кўчириш ва тиклаш амалга оширилади.

Қуйидаги ҳолларда талабалар ўқишини кўчириш ва қайта тиклаш талабани қабул қилаётган олий таълим муассасаси буйсунадиган вазирлик (идора) қарори асосида амалга оширилади:

олий таълимнинг мос ва турдош йўналишлари (мутахассисликлари) бўйича бир вазирлик (идора) доирасида бошқа олий таълим муассасасига;

олий таълимнинг мос ва турдош йўналишлари (мутахассисликлари) бўйича турли вазирлик (идора) доирасида бир олий таълим муассасасидан бошқа олий таълим муассасасига кўчириш ва қайта тиклаш.

Қуйидаги ҳолларда талабалар ўқишини кўчириш ва қайта тиклаш **Идоралараро комиссия қарори** билан амалга оширилади:

-хорижий давлатларнинг аккредитацияга эга бўлган олий таълим муассасаларидан Ўзбекистон Республикаси олий таълим муассасаларига;

-бир олий таълим, муассасаси доирасида ёки бир вазирлик (идора) ва турли вазирликлар (идоралар) тасарруфидаги олий таълим муассасаларига олий таълимнинг турдош бўлмаган йўналишлари (мутахассисликлари)га.

Биринчи курсга ўқишни кўчириш ва қайта тиклаш ман этилади.

Ўқишнинг барча шакллари бўйича олий таълимнинг мос ва турдош йўналишлари (мутахассислиги) бўйича давлат грантлари ўринларига кўчиришга фақат давлат грантлари асосида тахсил олаётган талабалар аризасига кўра муайян таълим йўналиши (мутахассислик)да олий таълим муассасаларига тегишли ўқув йилидаги қабул қилиш квоталарида белгиланган давлат грантларининг сони доирасида рухсат этилади.

Бошқа ҳолларда ўқишни кўчириш тўлов-контракт асосида амалга оширилади.

Ўқишни кўчириш ёки қайта тиклаш ҳақидаги аризага талабанинг рейтинг дафтарчаси ёки белгиланган шаклдаги академик маълумотнома нусхалари илова этилади.

Талабаларнинг ўқишини кўчириш ёки қайта тиклашни расмийлаштиришда олий таълим муассасаси ректори белгиланган тартибда ўқув режалари ва дастурлардаги мавжуд академик қарзларни ёки фарқларни топшириш тартиби ва муддатларини, ўқитиш курси ҳамда ўқишга қабул қилишнинг бошқа шартларини белгилайди.

Давлат грантлари асосида тахсил олаётган талабалар ўқишини ўз таълим йўналишидан бошқа турдош бўлмаган таълим йўналишига кўчириш тўлов-контракт асосида амалга оширилади.

Ўқишни кўчириш ёки қайта тиклаш ҳақидаги ариза бир ой муддат ичида кўриб чиқилиши дозим.

Ўқишга қайта тиклаш ҳақидаги ариза бир ой муддатда кўриб чиқилади.

Қуйидаги ҳолларда талабалikka қайта тиклашни сўраб мурожаат қилган шахсга рад жавоби берилиши мумкин:

олий таълим муассасасида таълим олувчилар сони доирасида бўш ўринлар мавжуд бўлмаганлиги;

шахснинг академик қарздорлиги ҳамда тегишли мутахассислик бўйича зарур билимларни ўзлаштиришига тўсқинлик қилиш даражасидаги ўқув режалари ва дастурларида фарқ мавжуд бўлганлиги.

Барча ўқув шакллари бўйича талабалар сафига қайта тиклаш тўлов-контракт асосида мазкур Низом талабларига риоя қилинган ҳолда амалга оширилади.

Давлат грантлари бўйича таълим олган етимлар, I ва II гуруҳ ногиронлар, шунингдек, муддатли ҳарбий хизматни ўтаган (захирага

бўшаган кунларидан бошлаб уч йил мобайнида), академик таътилдан қайтган шахслар истисно тариқасида, ўқишга давлат грантлари ўринларига қайта тикланиши мумкин.

Ўқишдан четлаштирилган ўқув йилида талабани ўқишга қайта тиклашга йўл қўйилмайди.

Талаба олий таълим муассасасидан қуйидаги ҳолларда четлаштирилиши мумкин:

- ўз хоҳишига биноан;
- ўқишнинг бошқа таълим муассасасига кўчирилиши муносабати билан;
- саломатлиги туфайли (тиббий комиссия маълумотномаси асосида);
- академик ўзлаштира олмаганлиги (қарздорлиги) учун;
- ўқув интизомини ва олий таълим муассасасининг ички тартиб-қоидаларини бузганлиги учун;
- бир семестр давомида дарсларни узрли сабабларсиз 74 соатдан ортиқ қолдирганлиги сабабли;
- ўқиш учун белгиланган тўлов ўз вақтида амалга оширилмаганлиги сабабли (тўлов - контракт бўйича тахсил олаётганлар учун);
- талаба суд томонидан озодликдан маҳрум этилганлиги муносабати билан;
- вафот этганлиги сабабли.

Талабалар ўқишини кўчириш, қайта тиклаш ва ўқишдан четлаштириш тўғрисидаги қарорлардан норози бўлганлар белгиланган тартибда Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигига ёки судга мурожаат қилиш ҳуқуқига эга.

7. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2012 йил 28 декабрдаги “Олий ўқув юртидан кейинги таълим ҳамда олий малакали илмий ва илмий-педагог кадрларни аттестациядан ўтказиш тизимини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги №365-сонли Қарори.

“Олий ўқув юртидан кейинги таълим ҳамда олий малакали илмий ва илмий-педагог кадрларни аттестациядан ўтказиш тизимини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарорда қуйидагилар белгилаб қўйилди:

1. Олий ўқув юртидан кейинги таълимга қўйиладиган давлат талаблари;
2. Олий ўқув юртидан кейинги таълим тўғрисидаги низом;
3. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси аппаратининг ходимлари сони;
4. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси тўғрисидаги низом;
5. Олий ўқув юртидан кейинги таълим тўғрисидаги ҳужжатларнинг – фан доктори дипломининг, профессор, доцент, катта илмий ходим аттестатларининг давлат намуналари иловаларга мувофиқ тасдиқланди.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси томонидан Ўзбекистон Республикаси олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Халқ таълими вазирлиги. Соғлиқни сақлаш вазирлиги, Фанлар академияси ҳамда бошқа манфаатдор вазирликлар ва идоралар билан биргаликда Фан доктори илмий даражасини бериш бўйича “Илмий кенгаш тўғрисида”ги низом ҳамда “Илмий унвонлар бериш тартиби тўғрисида”ги низом ишлаб чиқилганлиги ва белгиланган тартибда тасдиқланганлиги маълумот учун қабул қилиниши кўрсатиб ўтилди. Шунингдек, фармонда Ўзбекистон Республикаси олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Фанлар академияси ўз таркибида олий таълим муассасалари ва илмий тадқиқот институтларига эга бўлган вазирликлар ва идоралар бир ой муддатда ўз норматив ҳужжатларини ушбу қарорга мувофиқлаштириши белгилаб қўйилди.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2012 йил 28 декабрдаги **“Олий ўқув юртидан кейинги таълим ҳамда олий малакали илмий ва илмий-педагог кадрларни аттестациядан ўтказиш тизимини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”**ги қарори олий ўқув юртидан кейинги таълим мазмунини тубдан ислоҳ қилиш, хусусан, илмий тадқиқотларнинг сифати ва амалий аҳамиятини ошириш, бу борада ёшларга ўзининг ижодий ва интеллектуал салоҳиятини намоён этиш имконини яратиб беришга хизмат қилади.

Илмий ва илмий-педагог кадрлар тайёрлаш ва аттестациядан ўтказишнинг амалдаги икки босқичли жараёни (фан номзоди ва фан доктори) ўрнига, фан доктори илмий даражасини олиш учун тўғридан-тўғри диссертация ҳимоя қилишни назарда тутувчи олий ўқув юртидан кейинги таълимнинг бир босқичли тизими жорий этилди. Олий малакали кадрлар тайёрлашнинг бир босқичли тизими, пировардида, докторлик диссертациясига асос бўла оладиган салмоқли илмий ютуқларга эришиш, илмий тадқиқотларни юксак савияда олиб бора оладиган ва муҳим ижтимоий-иқтисодий аҳамиятга эга илмий муаммоларни ҳал қилишга қобилиятли, истъедодли ёш кадрларни тарбиялашда долзарб аҳамият касб этади.

Мамлакатимизда илгариги фан номзоди тайёрлаш босқичи кўпроқ илмий тадқиқот ишларини олиб боришга ўргатар эди. Ҳозирда бу вазифани магистратура босқичи бажаради. Янги тизимнинг яна бир афзаллиги шундаки, унда бакалавр илмий даражасига эга кадрларга ҳам докторлик диссертацияси ҳимоя қилиш имконияти берилди.

Дастлаб илмий консультантлар ва докторлик диссертациялари мавзулари базасининг яратилиши ҳамда экспертизадан ўтказилиши илмий тадқиқотлар тизимининг бир мунча тартибга келтирилишига, мавзуларнинг истиқболли вазифалар ва устувор йўналишларга мос бўлишига хизмат қилади. Етакчи олимлар томонидан тавсия этилган докторлик диссертацияси мавзуларининг илмий экспертизадан ўтказилиши, талабгорнинг илмий ва илмий-педагогик лаёқати баҳоланиши маъсулиятни оширади. Бу илмий

тадқиқотлар сифатининг юқори бўлиши, уларнинг илмий ва амалий аҳамияти кўтарилишида муҳим аҳамиятга эга.

Катта илмий ходим-изланувчилар институти ва мустақил изланувчилар институтларининг шакллантирилиши малакали кадрлар тайёрлашнинг сифат кўрсаткичлари юқори бўлишини таъминлайди. Таълим тизимида ҳаётга татбиқ этилаётган бу ислоҳотлар устоз-шоғирд анъаналарини мустаҳкамлаши, илмий тадқиқотларнинг ижтимоий-иқтисодий самарадорлиги ошиши жамиятимизда юқори илмий салоҳиятга эга шижоатли ёшлар сафи кенгайишига олиб келади.

8. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2008 йил 13 октябрдаги “Ўзбекистон иқтидорли ёшларини тақдирлаш ва моддий рағбатлантириш тўғрисида” ги № 226-сонли Қарори.

Қобилиятли ёшларни рағбатлантириш тизимини янада такомиллаштириш, уларни фаол яратувчилик фаолиятига кенг жалб этиш, иқтидорли талабаларни қўллаб-қувватлаш ҳамда муносиб тақдирлаш, мақсадида ушбу Қарор билан:

1. Талабалар учун “Ўзбекистон Республикаси Президентининг давлат стипендиялари ва уларни тайинлаш тартиби тўғрисида”ги Низом 2-иловага мувофиқ;

2. “Номли давлат стипендиялари ва уларни тайинлаш тартиби тўғрисида”ги Низом 3-иловага мувофиқ тасдиқланган.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг давлат стипендиялари Ўзбекистон Республикаси фуқаролари бўлган давлат олий таълим муассасалари (бакалаврият ва магистратура бўйича алоҳида) талабаларига Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги томонидан ўтказиладиган танлов натижаларига биноан тайинланади.

Талабаларга тайинлаш учун белгиланган Ўзбекистон Республикаси Президентининг давлат стипендияси квотаси (ўн битта) қуйидаги таълим йўналишларидан ҳар бири бўйича биттадан стипендия ҳисобидан бакалаврият ва магистратура учун алоҳида-алоҳида тақсимланади:

- қишлоқ ва сув хўжалиги;
- техника ва информатика;
- соғлиқни сақлаш ва ижтимоий таъминот;
- ижтимоий-гуманитар ва ижтимоий фанлар;
- табиий фанлар;
- бизнес ва бошқарув;
- педагогика;
- маданият, санъат ва спорт;
- хорижий тиллар;
- ҳуқуқ ва халқаро муносабатлар;
- журналистика.

Ушбу рўйхатга Вазирлар Маҳкамаси томонидан ҳар ўқув йили бошида, таълим йўналишларидаги устуворликларни ўзгартиришнинг мақсадга мувофиқлигидан келиб чиққан ҳолда, Ўзбекистон Республикаси

Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги тавсиясига биноан ўзгартириш ва кўшимчалар киритилиши мумкин.

Талабаларга Ўзбекистон Республикаси Президентининг давлат стипендияларини тайинлаш учун қўидаги мезонларни бажариш белгиланади:

- умумтаълим тайёргарлигини илмий-тадқиқот (ижодий ишлар) ишлари билан уйғунлаштириш;
- йўналишлар бўйича конференция (танлов)ларда қатнашиш;
- камида иккита эълон қилинган ишлар (асарлар)нинг мавжудлиги;
- тилларни - давлат тилини ва битта хорижий чет тилни билиш, бакалавриятдаги таълим йўналиши ёки магистратурадаги мутахассислик хорижий тил бўлган тақдирда эса қўшимча равишда яна битта хорижий тилни билиш талаб қилинади;

Ўзбекистон тарихини билиш.

Тилларни, ахборот технологияларини, Ўзбекистон тарихини билиш бўйича талаб даражаларини Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги белгилайди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг давлат стипендиясига талабгорлар ушбу фанлар бўйича ўз билим даражасини аниқлаш учун Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Давлат тест марказида (минтақалар бўйича) махсус тест синовлари топширадилар. Марказ якуний ведомостларни тест синовлари натижалари билан бирга Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигига тақдим этади.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг давлат стипендиясига номзодлар кўрсатиш, талабгорлар номзодларининг ўқишдаги ва илмий (ижодий) фаолиятдаги муваффақиятлари оммавий равишда муҳокама қилингандан сўнг, давлат олий таълим муассасаларининг илмий кенгашлари томонидан амалга оширилади.

Талабгорлар дастлабки кўриб чиқиш учун илмий кенгашга қўидагиларни топширадилар:

- синов дафттарчасидан кўчирма;
- деканат, кафедра тавсияномаси;
- илмий (ижодий) иш аннотацияси;
- раҳбарнинг фикр-мулоҳазалари;
- илмий (ижодий) ишга тақриз;
- илмий ишлар рўйхати ва уларнинг босма нусхалари.

Барча ҳужжатлар икки нусхада тақдим қилинади. Ҳужжатларнинг ҳар бир тўплами жилдга жойланади, ҳар бир жилд муқовасида ишни тақдим қилган муассасанинг номи, талабгорнинг фамилияси, исми ва отасининг исми, ишнинг номи кўрсатилади.

ОТМ кенгашлари яширин овоз бериш орқали, оддий кўпчилик овоз билан Ўзбекистон Республикаси Президенти давлат стипендияларини тайинлаш учун стипендиатлар номзодларини кўрсатиш тўғрисида қарор қабул қиладилар.

ОТМ кенгашлари қарорлари вазирликлар ва муассасаларнинг Ўзбекистон Республикаси Президентининг давлат стипендияларини тайинлаш ҳақида Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигига тавсиянома юбориши учун асос ҳисобланади.

Беруний, Ибн Сино, Навоий, Улуғбек ва Имом ал-Бухорий номидаги давлат стипендиялари Ўзбекистон Республикаси давлат олий таълим муассасаларининг бакалавриат бўйича ўқиётган охириги икки курс талабаларига тайинланади.

Келгуси ўқув йили учун давлат стипендиялари сони жорий ўқув йили охирида Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги тақдимномасига биноан Вазирлар Маҳкамаси томонидан белгиланади.

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги Ўзбекистон Республикаси давлат олий таълим муассасалари бўйича номли стипендияларни тақсимлашни таълим ихтисослигага ва талабалар сонига мувофиқ амалга оширади.

Стипендияларни тайинлаш учун қуйидаги мезонларни бажариш белгиланади:

- аъло ўқиш ва илмий (ижодий) ишларда иштирок этиш;
- тилларни — давлат тилини ва битта хорижий тилни билиш, бакалавриатдаги таълим йўналиши хорижий тил ҳисобланган алоҳида ҳолларда қўшимча равишда яна битта хорижий тилни билиш;

- Ўзбекистон Республикаси фуқароси бўлмаган шахслар учун эса ўқиш олиб бориладиган тилни қўшимча равишда билиш талаб қилинади;

Тилларни билиш бўйича умумий талаблар даражаси Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги томонидан, олий таълим муассасаларининг тиллар бўйича ихтисослашмаган мутахассисликлар учун хорижий тилларга бўлган талаблари ҳажмида белгиланади. Номли давлат стипендияларига талабгорлар ушбу тиллар бўйича ўз билимлари даражасини аниқлаш учун ўқиш жойидаги тил кафедраларида махсус суҳбатдан ўтадилар.

Номли давлат стипендияларини тайинлаш учун номзодлар кўрсатиш давлат олий таълим муассасалари илмий кенгашлари томонидан, талабгорларнинг ўқув ва илмий фаолиятларини оммавий муҳокама қилиш асосида амалга оширилади.

Номли давлат стипендиясига талабгорлар дастлабки кўриб чиқиш учун ОТМ кенгашига қуйидагиларни тақдим қиладилар:

- синов дафтарчасидан кўчирма;
- деканат, кафедранинг тавсияномаси;
- илмий (ижодий) иш раҳбарининг фикр-мулоҳазаси;
- тиллар кафедрасининг суҳбат натижалари ҳақидаги маълумотномаси.

Барча ҳужжатлар жилдга тикилган ёки папкага жойланган ҳолда тақдим этилади. Муқовада номли давлат стипендиясининг номи, талабгорнинг фамилияси, исми ва отасининг исми, факультети, курси, гуруҳи кўрсатилади.

ОТМ кенгашлари яширин овоз бериш орқали оддий кўпчилик овоз билан қарор қабул қиладилар. ОТМ кенгашларининг қарорлари олий таълим муассасалари қарашли бўлган вазирликлар ва идораларнинг Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигига номли давлат стипендияларини тайинлаш тўғрисида тавсияномалар жўнатиши учун асос бўлади.

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги стипендиялар тайинлаш ҳақидаги тавсияномаларни йилига бир марта кўриб чиқади. Кўриб чиқиш муддати 10-25 сентябрь. Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг қарори давлат олий таълим муассасаларининг талабаларга номли давлат стипендияларини тайинлаш ва тўлаш ҳақидаги буйруқларни расмийлаштириши учун асос бўлади.

Стипендиялар 1 сентябрдан бошлаб, бир йил муддатга, белгиланган миқдорга қатъий мувофиқ ҳолда тайинланади. Стипендияларни янги муддатга қайтадан тайинлаш ҳам айнан шу тартибда амалга оширилади.

Номли давлат стипендияларига сазовор бўлган талабаларга қуйидаги гувоҳномалар берилади:

- Беруний давлат стипендиясининг соҳиби;
- Ибн Сино давлат стипендиясининг соҳиби;
- Навоий давлат стипендиясининг соҳиби;
- Улуғбек давлат стипендиясининг соҳиби;
- Имом ал-Бухорий стипендиясининг соҳиби.

Гувоҳномалар талабаларнинг ўқиш жойида тантанали вазиятда топширилади.

Номли давлат стипендияларига сазовор бўлган талабалар бакалавриятни тугатганидан сўнг бир йил мобайнида, тегишли мутахассислик бўйича магистратурага кириш имтиҳонларисиз, грант асосида қабул қилинадилар. Номли давлат стипендияларига сазовор бўлган талабалар ўқишни тугатганларидан сўнг бир йил мобайнида магистратурада ўқишни давом эттириш учун хорижга юборилаётган ёшлар гуруҳлари таркибига киритилишда устунликка эга бўлиш ҳуқуқини сақлаб қоладилар.

Талабаларни кундалик дарсларни ўзлаштирмаганлик, ўқув интизомини ва илмий одоб-ахлоқни бузганлик учун ўқув йили мобайнида номли давлат стипендияларидан маҳрум қилиш давлат олий таълим муассасалари тақдимномаларига биноан тегишли вазирликлар ва идоралар буйруқлари билан амалга оширилиши мумкин. Талабаларнинг номли давлат стипендияларини тайинлаш бўйича ариза ва шикоятлари қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда кўриб чиқилади.

9. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2012 йил

27 январдаги “Ўзбекистон Республикаси олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги хузурида Ўзбекистоннинг энг янги тарихи бўйича Жамоатчилик кенгашини ташкил этиш тўғрисида”ги № 1694-сонли Қарори.

Ушбу қарор билан Ўзбекистон миллий давлатчилигининг вужудга келиши ва тараққий топишининг энг янги тарихи бўйича ўқув-методик, илмий-оммабоп, маърифий адабиётларни ўрганиш, тайёрлаш ва чоп этиш борасида илмий, маданий, таълим, жамоат муассасалари ва ташкилотлари фаолиятини мувофиқлаштириш ишларининг самарадорлигини ошириш, ёшларда, авваламбор умумтаълим мактаблари, касб-ҳунар коллежлари, академик лицейлар ўқувчиларида, олий таълим муассасалари талабаларида мамлакат тарихи ҳақидаги чуқур билимларни шакллантириш мақсадида Ўзбекистоннинг энг янги тарихи бўйича Жамоатчилик кенгашини ташкил этилди.

Жамоатчилик Кенгашининг асосий вазифалари этиб **қуйидагилар белгиланди:**

1.Ўзбекистоннинг энг янги тарихини тизимли равишда тарихийлик ва ҳолислик принципларига асосланган ҳолда ўрганишни ташкил этиш, шунингдек буюк тарихий-маданий меросга эга бўлган ва жаҳон цивилизациясининг ривожига улкан ҳисса қўшган ўзбек халқининг тарихий ўтмиши ва бугунги кунига баҳо беришда бир ёқлама ёндашувларга, ақидапарастликка йўл қўймаслик;

2.Ўқув, илмий, ўқув-методик адабиётларни тайёрлаш ва янги авлод нашрларини чоп этиш бўйича ишларни мувофиқлаштириш, уларда Ўзбекистоннинг энг янги тарихини умумжаҳон ва минтақавий жараёнлар билан, шунингдек ҳозирги Ўзбекистон ҳудудида шаклланган халқлар ва давлатлар цивилизациясининг тарихий-маданий мероси билан узвий боғлиқ ҳолда кўриб чиқишни таъминлаш;

3.Демократик ҳукуқий давлатни, ижтимоий йўналтирилган бозор иқтисодиётини, фуқаролик жамиятининг асосларини шакллантиришда "ўзбек модели"нинг моҳияти ва мазмунини, инсон ҳуқуқлари ҳамда эркинликларини таъминлаш, жамиятда барқарорликни, миллатлараро ва динлараро тотувликни сақлаш бўйича кенг қўламли ишларни, ҳозирги дунёда Ўзбекистоннинг роли ва ўрнини чуқур ўрганиш ва яққол кўрсатиб бериш;

4.Илмий ва ўқув-методик адабиётлар, ўқув дастурлари, мамлакатнинг таълим муассасаларида Ўзбекистоннинг энг янги тарихи курсини ўқитиш даражасини тизимли равишда мониторинг қилиш ҳамда экспертизадан ўтказиб бориш, ушбу соҳада илмий-тадқиқот, ўқув-методик ишларнинг сифатини яхшилаш, тарихчи-педагог кадрларнинг малакасини ошириш бўйича таклифлар ишлаб чиқиш ва жорий этиш;

5.Фуқароларда тарихий хотира, миллий ўзлигини англаш, юксак маънавият, халқнинг тарихий анъаналари, маданий меросига ҳурмат, мамлакатимиз мустақилликка эришганлигининг буюк тарихий аҳамиятини

англаш каби фазилатларни шакллантиришга йўналтирилган маънавий-маърифий ишлар самарадорлигини, шу жумладан, оммавий ахборот воситалари орқали ошириб бориш;

6.Замонавий чет эл илмий ва ўқув адабиётларида Ўзбекистон тарихини сохталаштириш, бузиб кўрсатиш фактларини аниқлашга йўналтирилган тизимли чора-тадбирларни амалга ошириш, ҳозирги Ўзбекистоннинг тарихий ўтмиши, социал-иқтисодий ва ижтимоий-сиёсий ривожланиши, мамлакатда олиб борилаётган демократик ислохотлар тўғрисидаги холис ахборотни кенг халқаро жамоатчиликка етказиш.

10.“Олий таълим муассасаларининг раҳбар ва педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини оширишни ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги № 242-сонли Қарори.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Олий таълим муассасаларининг раҳбар ва педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида” 2015 йил 12 июндаги ПФ-4732-сон Фармонини бажариш юзасидан ҳамда олий таълим муассасаларининг раҳбар ва педагог кадрларининг касбий даражасини узлуксиз такомиллаштириш учун шарт-шароитларни таъминлаш мақсадида Вазирлар Маҳкамасининг 2015 йил 20 августда № 242-сонли Қарори қабул қилинди.

Унда қуйидагилар:

1. “Олий таълим муассасаларининг раҳбар ва педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш курслари тўғрисида”ги Низом 1-иловага мувофиқ;

2. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий таълим муассасаларининг раҳбар ва педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш, аттестациядан ўтказиш жараёнларини ташкил этиш ишларини мувофиқлаштириш бўйича Идоралараро комиссия таркиби 2-иловага мувофиқ;

3. Базавий олий таълим муассасаларининг ўқув-методик ва моддий-техника базасини мустаҳкамлаш, уларни ўқитишнинг замонавий ахборот-коммуникация техникалари ва техник воситалари билан таъминлаш бўйича тадбирлар комплекси 3-иловага мувофиқ тасдиқланди.

“Олий таълим муассасаларининг раҳбар ва педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш курслари тўғрисида”ги Низомда олий таълим муассасаларининг раҳбар ва педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш курслари олий таълим муассасаларининг раҳбар ва педагог кадрларининг касбий даражаси ва малакасининг доимий ўсиши учун зарур шарт-шароитлар яратиш ва ҳар томонлама кўмаклашиш, замонавий талабларга мувофиқ уларни мунтазам равишда қайта тайёрлаш ва малакасини оширишнинг такомиллаштирилган тизимини жорий этиш асосида юқори малакали мутахассисларни тайёрлаш сифатини қуйидаги йўллар орқали тубдан оширишга йўналтирилган:

биринчидан, олий таълим муассасалари раҳбар ва педагог кадрларининг касбий ва педагогик даражасини мунтазам ошириш асосида уларнинг қонунчилик нормалари, назария, илмий ва амалий тадқиқотлар, технологик тараққиёт ва ўқитилаётган фанлар бўйича инновациялар, шунингдек, ўқув жараёнини ташкил этишнинг замонавий услублари соҳасидаги сўнгги ютуқларни чуқур ўрганиш;

иккинчидан, юқори самарали замонавий таълим ва инновация технологияларини, илғор хорижий тажрибани кенг жорий этган ҳолда, олий таълим муассасаларининг педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш бўйича малака талаблари, ўқув режалари, дастур ва услубларини тубдан янгилаш, олий таълим муассасалари раҳбар ва педагог кадрларининг фаолиятини зарур даражада ташкил этиш ва самарадорлигини таъминлаш;

учинчидан, олий таълим муассасалари педагог кадрларининг, шу жумладан глобал интернет тармоғи, мультимедиа тизимлари ва масофадан ўқитиш усулларида фойдаланган ҳолда, илғор педагогика, ахборот-коммуникация ва инновация технологияларини эгаллаш ва уларни ўқув жараёнига фаол татбиқ этиш;

тўртинчидан, олий таълим муассасалари педагог кадрларининг чет тилини амалий ўзлаштириш даражасини ошириш ва ундан ўз касбий маҳоратини, педагогик ва илмий фаолиятини муттасил ошириб бориш учун кенг фойдаланиш.

Ушбу Низомда қуйидаги асосий тушунчалар қўлланилган:

олий таълим муассасаларининг раҳбар ва педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш курси (қайта тайёрлаш ва малака ошириш курси) - янги касбий билимлар, маҳоратлар, замонавий кўникмалар ҳамда бошқарув ва педагогик фаолиятни юритиш учун зарур ҳажмда ва етарли даражада ҳамда давлат таълим стандартларига мувофиқ ўқув-таълим жараёнига талаб қилинадиган сифатни таъминлайдиган даражада ваколатларни назарда тутадиган олий таълимдан кейинги ўқитиш шакли;

олий таълим муассасаларининг раҳбар кадрлари - олий таълим муассасаси ректоратида ва деканатида бошқарув функциялари ва вазифаларини бажарувчи шахслар;

олий таълим муассасаларининг педагог кадрлари — олий таълим муассасасида педагогик фаолиятни амалга оширувчи ва кафедра мудири, профессор, доцент, катта ўқитувчи, ўқитувчи (ассистент) лавозимидаги шахслар.

Қайта тайёрлаш ва малака ошириш курсларининг мақсади - ўқув-тарбия жараёнини юқори илмий-услубий даражада таъминлаш, малакавий талаблар, ўқув режалари ва дастурлари асосида касбий ва педагогик маҳоратни доимий равишда ривожлантиришга кўмаклашиш учун зарур бўлган касбий билимлар, кўникмалар ва маҳоратларни мунтазам равишда янгилаб бориш ҳисобланади.

Қайта тайёрлаш ва малака ошириш курсларининг вазифаларига қуйидагилар киради:

- раҳбар ва педагог кадрларнинг касбий билимлари, кўникмалари ва маҳоратларини узлуксиз янгилаб бориш механизмларини жорий этиш, замонавий талабларга мувофиқ олий таълим сифатини таъминлаш учун зарур даражада касбий тайёргарликни ошириш;

- қайта тайёрлаш ва малака оширишнинг тўғридан-тўғри ва бавосита шакллари амалиётга жорий этиш;

- олий таълим муассасаларининг раҳбар ва педагог кадрлари томонидан замонавий ахборот-коммуникация технологиялари ва хорижий тилларни самарали ўзлаштириш учун қўшимча шарт-шароитлар яратиш;

- қайта тайёрлаш ва малака ошириш жараёнларининг фан ва ишлаб чиқариш билан интеграциясини таъминлаш, педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тизимини янада ривожлантириш ва модернизация қилиш.

Қайта тайёрлаш ва малака ошириш курсларидан ўтиш тартиби:

1. Олий таълим муассасаларининг раҳбар ва педагог кадрлари, идоравий мансублигидан қатъи назар, уч йилда камида бир марта доимий асосда қайта тайёрлаш ва малака оширишнинг тегишли йўналишлари бўйича қайта тайёрланиши ва малакасини ошириши шарт.

2. Қайта тайёрлаш ва малака ошириш курслари тегишли йўналишлар бўйича малакавий талаблар, ўқув режалари ва дастурларини ҳисобга олган ҳолда, тингловчиларни сифатли ўқитиш учун моддий-техника базаси, педагоглар таркиби мавжуд бўлганда курслар фаолиятини ва ресурс таъминотини бюджет ва бюджетдан ташқари молиялаштириш асосида ташкил этилади.

3. Қайта тайёрлаш ва малака ошириш курслари тингловчилари бепул асосда (такрорий ўқитишдан ташқари) ўқитилади.

4. Қайта тайёрлаш ва малака ошириш курсларида ўқиш тасарруфида олий таълим муассасалари бўлган вазирликлар ва идоралар билан келишган ҳолда Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги томонидан тасдиқланган қайта тайёрлаш ва малака ошириш курси ўқув режасининг намунавий тузилмаси асосида ишлаб чиқилган 288 соат ҳажмдаги ўқув дастурлари бўйича икки ой давомида, ишдан ажраган ҳолда амалга оширилади.

5. Бир ҳафтадаги ўқув юкмасининг энг юқори ҳажми 36 соатни ташкил этади.

6. Қайта тайёрлаш ва малака ошириш курслари тингловчилари ўқишни тугатгандан кейин таркиби Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий таълим муассасаларининг раҳбар ва педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш, аттестациядан ўтказиш жараёнларини ташкил этиш ишларини мувофиқлаштириш бўйича Идоралараро комиссия томонидан тасдиқланадиган аттестация комиссиялари томонидан ўтказиладиган аттестациядан ўтишлари керак. Аттестация комиссияси тегишли соҳалардаги етакчи олимлар ва мутахассислар, илмий

кенгаш аъзолари, ўқув-услубий ишлар соҳасидаги йирик мутахассислар сафидан камида 7 кишидан иборат бўлган олий таълим муассасаси ректори ёки фан доктори илмий унвони бериш бўйича илмий кенгаш раиси бошчилигида шакллантирилади.

7. Аттестациядан муваффақиятли ўтган қайта тайёрлаш ва малака ошириш курслари тингловчиларига қатъий ҳисобда турадиган давлат намунасидаги ҳужжат ҳисобланадиган малака аттестати берилади.

8. Қайта тайёрлаш ва малака ошириш курсларида ўқиш якунлари бўйича аттестациядан муваффақиятли ўтган олий таълим муассасалари педагог кадрлари тегишли йўналишлар бўйича бўш турган педагог лавозимини танлов бўйича эгаллашда имтиёзли ҳуқуққа эга бўлади.

9. Қайта тайёрлаш ва малака ошириш курсларида ўқиш якунлари бўйича аттестациядан ўтмаган олий таълим муассасаларининг раҳбар ва педагог кадрлари бир йил мобайнида пулли асосда қайта тайёрлаш ва малака ошириш курсидан такроран ўтиши ҳамда ўқишнинг тегишли йўналиши (мутахассислиги) бўйича кейинги қайта тайёрлаш ва малака ошириш курсидан ўтиш муддати мобайнида аттестациядан ўтиши шарт.

10. Қайта тайёрлаш ва малака ошириш курсларидан такроран ўтиш 288 соат ҳажмида ташкил этилади.

11. Қайта тайёрлаш ва малака ошириш курсларида ўқиш якунлари бўйича аттестациядан такроран ўтмаган ёки асосий иш жойи бўйича белгиланган муддатда қайта тайёрлаш ва малака ошириш курсларидан такроран ўтмаган тақдирда, ушбу ходимлар билан тузилган меҳнат шартномасининг амал қилиш муддатидан ҳамда бўш турган педагог лавозимини эгаллаш танлови даврининг тугаган муддатидан қатъи назар, меҳнат шартномаси белгиланган тартибда икки ой мобайнида бекор қилинади. Бунда улар ўз педагогик фаолиятини бошқа таълим муассасаларида (олий таълим муассасаларидан ташқари) давом эттириши ёхуд бошқа ташкилотларда ишлаши ҳамда ўзининг касбий малакасини мустақил равишда ошириши мумкин.

12. Бунда олий таълим муассасаларининг педагог кадрларига қайта тайёрлаш ва малака ошириш курсларидан ўтишга ҳамда улар билан асосий иш жойи бўйича меҳнат шартномаси тўхтатилган кундан 3 йил ўтгандан кейин пулли асосда аттестациядан ўтишга руҳсат берилади. Бунинг учун улар тегишли қайта тайёрлаш ва малака ошириш таълим муассасасига курслардан ва аттестациядан ўтиш тўғрисида ариза билан мурожаат қиладилар.

13. Қайта тайёрлаш ва малака ошириш курсларидан, шунингдек, аттестациядан муваффақиятли ўтган педагог кадрлар олий таълим муассасаларидаги бўш турган педагог лавозимларини эгаллаш учун танловда белгиланган тартибда иштирок этиш ҳуқуқига эга.

14. Олий таълим муассасаларининг раҳбар кадрлари аттестациядан такроран ўтмаган тақдирда, муайян раҳбарлик лавозимига тайинлашга ваколатли бошқарув органи (ёки олий таълим муассасаси раҳбари) бундан

кейин ушбу шахсларнинг эгаллаб турган раҳбарлик лавозимида бўлишининг мақсадга мувофиқлиги тўғрисида қарор қабул қилади.

15. Қайта тайёрлаш ва малака ошириш курсларининг ўқув жараёнларини мониторинг қилиш, шунингдек, тингловчиларнинг касбий фаолияти натижалари Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги ҳузуридаги олий таълим тизими педагог ва раҳбар кадрларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини оширишни ташкил этиш Бош илмий-методик марказининг ягона электрон тизими орқали амалга оширилади.

16. Ҳар йили 15 ноябрга қадар идоравий олий таълим муассасалари, олий таълим муассасаларига эга бўлган вазирликлар ва идоралар буюртманомалари асосида ҳамда Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги томонидан белгиланган қайта тайёрлаш ва малака ошириш курсларидан ўтиш даврийлигига мувофиқ кейинги календарь йил учун ойлар ва ўқиш йўналишлари бўйича қайта тайёрлаш ва малака ошириш курслари тингловчиларининг контингенти шакллантирилади. Қайта тайёрлаш ва малака ошириш курсларидан ўтиш жадвали ҳар йили 1 декабрга қадар Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги томонидан тасдиқланади ҳамда олий таълим муассасаларига етказилади. Тасдиқланган режа-жадвалга мувофиқ олий таълим муассасаларининг раҳбар ва педагог кадрлари ўқиш йўналиши ва эгаллаб турган лавозимига боғлиқ ҳолда, базавий олий таълим муассасалари, Бош илмий-методик марказ ва бошқа таълим муассасаларидаги доимий ишлайдиган қайта тайёрлаш ва малака ошириш курсларига юборилади.

17. Курсларга тингловчиларни қабул қилиш тасдиқланган ва жўнатувчи томонларнинг буйруғи асосида тегишли қайта тайёрлаш ва малака ошириш таълим муассасаси раҳбарининг буйруғи билан расмийлаштирилади. Қайта тайёрлаш ва малака ошириш курсларига тингловчиларни қабул қилиш тўғрисидаги буйруқ курслар бошланиши санасидан бошлаб 3 кун мобайнида расмийлаштирилади.

18. Қайта тайёрлаш ва малака ошириш курслари бошлангандан кейин икки кун мобайнида келмаган тингловчилар, келмасликнинг сабабларидан катъи назар, курсларга қўйилмайди.

Тингловчиларнинг қайта тайёрлаш ва малака ошириш курсларига ўз вақтида келмаганликнинг ҳужжат билан тасдиқланган узрли сабаблари бўлганда уларга ўқишнинг тегишли йўналиши (мутахассислиги) бўйича кейинги курсларда қайта тайёрлаш ва малакасини оширишдан ўтиш ҳуқуқи берилади.

Тингловчилар қайта тайёрлаш ва малака ошириш курсларига узрсиз сабаблар бўйича келмаган тақдирда аттестациядан ўтмаган деб ҳисобланади.

Қайта тайёрлаш ва малака ошириш таълим муассасалари тингловчиларнинг қайта тайёрлаш ва малака ошириш курсларига ўз вақтида келмаганлигининг барча ҳолатлари тўғрисида тегишли чоралар кўриш учун жўнатувчи томонга ва Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигига хабар беради.

19. Тингловчиларнинг касаллиги тасдиқланган тақдирда уларнинг қайта тайёрлаш ва малака ошириш курсларидан ҳамда аттестациядан ўтиш муддатлари Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги билан келишув бўйича тасдиқланган режа-жадвалга мувофиқ энг кеч муддатга кўчирилади.

20. Ўқиш тугалланадиган йилда олий таълим муассасаларига педагог лавозимларига қабул қилинган магистратура битирувчилари педагогик фаолиятнинг учинчи йилида қайта тайёрлаш ва малака ошириш курсларидан ўтадилар.

21. Қайта тайёрлаш ва малака ошириш курсларида ўқишдан ўтадиган тингловчилар учун ўқишнинг барча даврида уларнинг асосий иш жойи бўйича эгаллаган лавозими ва ўртача иш ҳақи сақланади, уларнинг ўқув юкламаси эса олий таълим муассасаси кафедраларининг бошқа аъзолари ўртасида тақсимланади.

11. Олий таълим муассасасининг “Васийлик кенгаши тўғрисида”ги намунавий Низом.

Олий таълим муассасасининг васийлик Кенгаши тўғрисидаги намунавий низом Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2014 йил 23 майдаги №129-сонли қарори билан тасдиқланган.

Олий таълим муассасасининг васийлик кенгаши "Таълим тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонунига, бошқа қонун ҳужжатларига мувофиқ ташкил этилади ва олий таълим муассасасининг жамоатчилик бошқаруви органларидан бири ҳисобланади.

Васийлик Кенгаши Ўзбекистон Республикасининг ҳар бир олий таълим муассасасида ташкил этилади. Васийлик Кенгаши юридик шахс ҳисобланмайди у ўз фаолиятини жамоатчилик асосида амалга оширади.

Васийлик Кенгаши ўз фаолиятини Ўзбекистон Республикаси Конституциясига ва қонунларига, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг қарорларига, Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонлари, қарорлари ва фармойишларига, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари ва фармойишларига, олий таълим муассасасининг васийлик кенгаши тўғрисидаги низомга ҳамда бошқа қонун ҳужжатларига мувофиқ амалга оширади.

Таълим жараёнида ижтимоий шериклик тамойилларини самарали амалга ошириш, таълим сифатини яхшилаш, олий таълим муассасасининг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш ва таълим жараёнини такомиллаштириш Кенгашнинг асосий мақсадлари ҳисобланади.

Кенгаш таркибига давлат органларининг, нодавлат нотижорат ташкилотларининг вакиллари, ҳомийлар, шунингдек, олий таълим муассасаси фаолиятини такомиллаштириш ва ривожлантиришдан манфаатдор бўлган бошқа юридик ва жисмоний шахслар кириши мумкин.

Кенгашнинг таркиби тасарруфида тегишли олий таълим муассасаси бўлган вазирлик ва идора томонидан тасдиқланади. Кенгаш таркибига Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасига ҳисобот берадиган давлат

ва хўжалик бошқаруви органларининг раҳбарлари киритиладиган ҳолатларда Кенгаш таркиби тегишли вазирликлар ва идоралар томонидан Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасига тасдиқлаш учун киритилади.

Кенгаш таркибига ҳуқуқни муҳофаза қилиш ва суд органларининг, ҳарбийлаштирилган тузилмаларнинг, шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Президентига ҳисобот берадиган давлат бошқаруви органларининг раҳбарлари киритиладиган ҳолатларда тасарруфида тегишли олий таълим муассасаси бўлган вазирлик ва идоранинг тақдимномасига биноан Вазирлар Маҳкамаси томонидан Ўзбекистон Республикаси Президентига кўриб чиқиш учун киритилади. Нодавлат олий таълим муассасасининг Кенгаши таркиби унинг муассислари томонидан тасдиқланади.

Васийлик Кенгашининг асосий вазифаларига қуйидагилар киради:

- олий таълим муассасаларининг моддий-техника, ўқув-методик базасини мустаҳкамлаш, ижтимоий ва маиший инфратузилмасини яхшилаш, биноларини мувофиқлаштириш ва ҳудудларини ободонлаштириш;

- таълим жараёнини ҳамда талабаларнинг ишлаб чиқариш амалиётини самарали ташкил этиш ва такомиллаштириш, шунингдек олий таълим муассасалари битирувчиларини келгусида ишлаб чиқариш, фан ва таълимни интеграциялашни ривожлантириш орқали ишга жойлаштириш;

- бакалаврлар ва магистрлар тайёрлаш сифатини ҳамда илмий тадқиқотлар самарадорлигини баҳолаш ишларини ташкил этиш;

- таълим жараёни сифати ва натижадорлигини ошириш, келгусида меҳнат бозори ривожланишини ҳисобга олган ҳолда мутахассислар ва илмий-техника кадрларини тайёрлашнинг истиқболли йўналишларини аниқлаш;

- мутахассислар тайёрлаш сифатига кўмаклашадиган истиқболли дастурларни молиялаштириш ва амалга ошириш;

- олий таълим муассасасида илмий-тадқиқот ва инновация фаолиятини ривожлантириш, фундаментал (амалий) илмий-техника ишланмаларини амалга ошириш, ўқув ва илмий жараёнларни оқилона интеграциялаш;

- талабаларнинг бевосита ишлаб чиқаришдаги амалий машғулотларини ўтказишни ташкил этиш;

- ишлаб чиқариш ва хизматлар кўрсатиш соҳасидаги малакали ва тажрибали мутахассисларни таълим жараёнига жалб этиш;

- олий таълим муассасалари педагог кадрларининг меҳнат шaroитларини яхшилаш ҳамда уларнинг малака ошириш ва қайта тайёрлашдан ўтишларини ташкил этиш;

- олий таълим муассасалари фаолиятининг изчил ривожлантирилишини таъминлаш учун ҳомийлик эҳсонларини, техникавий кўмаклашиш (грантлар) маблағларини ва бошқа бюджетдан ташқари маблағларни жалб этиш;

- энг аввало, етим болалар жумласидан бўлган талабаларни ижтимоий ҳимоялашни таъминлаш, иқтидорли талабаларга стипендиялар ажратиш, талабаларнинг яшаши учун хонадонларда яшаш ва фойдали ҳордиқ чиқариш

шароитларини яхшилаш, шунингдек, таътиллер даврида талабаларнинг дам олишини ташкил этиш;

- ўқитишнинг илғор шакллари ва методларини, компьютер ва ахборот-коммуникация технологияларини, электрон таълим ресурсларини таълим жараёнига жорий этиш, шу жумладан, интернет тармоғидан фойдаланилишини таъминлаш, олий таълим муассасасини замонавий ўқув-лаборатория анжомлари ва ўқув-методик адабиётлар билан таъминлаш, илмий-тадқиқот ва инновация фаолиятини қўллаб-қувватлаш ва рағбатлантириш, олий таълим муассасасининг замонавий илмий лабораторияларини шакллантириш ва ривожлантириш;

- олий таълим муассасасида соғлом интеллектуал ва маънавий-психологик, педагоглар ва талабалар ўртасида ўзаро ҳамфикрлик муҳитини шакллантиришга, уларда касбий, маънавий, интеллектуал ва жисмоний такомиллашувга доимий интилишни тарбиялашга йўналтирилган тадбирларни амалга ошириш;

- муаллифлик ўқув дастурлари, методик қўлланмалар, тавсияномалар, дидактик материаллар ҳамда бошқа ўқув-методик хужжатларни ишлаб чиқиш ва нашр этиш;

- иқтидорли талабаларни етакчи хорижий таълим муассасаларига тажриба орттиришга юбориш бўйича таклифларни шакллантириш, улар учун махсус стипендиялар таъсис этиш;

- олий таълим муассасаларининг профессор-ўқитувчилар таркиби, катта илмий ходимлари - изланувчилари ва талабалари учун халқаро тажриба алмашувларни ташкил этиш борасида қўмаклашиш ва бошқалар.

Васийлик Кенгаши ўзига юкланган вазифаларни бажариш мақсадида:

- олий таълим муассасасидан Кенгашга юкланган вазифаларни бажариш учун зарур маълумотлар ва ахборотларни белгиланган тартибда олади;

- Кенгаш тўғрисидаги низомга ўзгартиришлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисидаги таклифларни ишлаб чиқади ва белгиланган тартибда киритади;

- олий таълим муассасасининг иш режаларини, тадбирлар режаларини, дастурларини ва бошқа хужжатларини муҳокама этишда қатнашади, уларни такомиллаштиришга доир таклифлар киритади;

- олий таълим муассасаси фаолиятини такомиллаштириш ва ривожлантириш, шу жумладан, олий таълим муассасасининг раҳбарлик лавозимларига номзодларни кўриб чиқиш юзасидан давлат органларига мурожаат қилади;

- олий таълим муассасасида кадрлар тайёрлаш сифатини яхшилаш бўйича таклифлар киритади, шунингдек олий таълим муассасасининг ректорига (директорига) олий таълим муассасасининг ходимлари ва талабаларини моддий ва маънавий рағбатлантириш тўғрисида тавсияномалар тақдим этади;

- Кенгашнинг маблағ тушумлари ва маблағларнинг сарфланиши бўйича молиявий режасини тасдиқлайди;

- Кенгаш маблағларидан фойдаланиш тартибини белгилайди;

-Кенгаш маблағлари бўйича молиявий режанинг ижроси тўғрисидаги ҳисоботларни кўриб чиқади;

-Кенгаш маблағларидан мақсадли ва самарали фойдаланилишини текшириш учун назорат-тафтиш комиссиясини тайинлайди.

-Кенгаш амалдаги қонун ҳужжатларига, ўз Низомига ва олий таълим муассасасининг уставига мувофиқ бошқа ваколатларга ҳам эга бўлиши мумкин.

Кенгаш иштирок этишнинг ихтиёрийлиги ва Кенгаш ваколатига тегишли масалаларни ҳал этишда унинг барча аъзоларининг тенг ҳуқуқлилиги тамойиллари асосида шакллантирилади.

Кенгаш, қоидага кўра, Кенгаш раиси, раиснинг ўринбосари, котиб ва аъзоларидан иборат таркибда шакллантирилади. Кенгашнинг сон таркиби тартибга солинмайди. Кенгашнинг шахсий таркиби ва раҳбариятидаги ўзгаришлар, қоидага кўра, бир йилда бир марта амалга оширилади.

Олий таълим муассасасининг ректори лавозимига кўра Кенгаш аъзоси ҳисобланади.

Кенгаш раиси ва унинг ўринбосари Кенгашнинг биринчи ташкилий мажлисида сайланади, мажлисда олий таълим муассасасининг ректори раислик қилади. Кенгаш раиси ва унинг ўринбосари Кенгаш аъзолари орасидан сайланади. Кенгаш ўз ваколатларини олий таълим муассасасининг ректорига бериш ҳуқуқига эга эмас.

Кенгаш томонидан қарорлар қабул қилинади ва уларнинг бажарилиши ташкил этилади. Кенгаш қарори Кенгашнинг мажлисда қатнашган аъзоларининг оддий кўпчилик овози билан қабул қилинади. Овозлар тенг бўлган тақдирда Кенгаш раисининг овози ҳал қилувчи ҳисобланади.

Тушумлар ва сарфларнинг йиллик молиявий режасини, шунингдек, Кенгаш маблағларидан фойдаланилишини тасдиқлаш масалалари бўйича қарор Кенгашнинг мажлисда қатнашган аъзолари учдан икки қисмининг овозлари билан қабул қилинади.

Кенгаш қарорлари Кенгаш мажлисининг баённомаси билан расмийлаштирилади. Кенгаш мажлисининг баённомаси Кенгаш раиси томонидан тасдиқланади ва бир ҳафта муддатда Кенгаш аъзоларига ва манфаатдор ташкилотларга юборилади.

Кенгаш баённомасининг асл нусхаси ва унинг материаллари олий таълим муассасасида сақланади. Олий таълим муассасасининг ректори Кенгаш ҳужжатларининг сақланиши ва уларнинг сақланишини таъминлаш учун шарт-шароитлар яратади.

Кенгаш котиби Кенгаш аъзоларининг ёрдамида Кенгаш қарорларининг бажарилишини мунтазам равишда ўрганади ва кўриб чиқади, зарурият бўлганда, Кенгаш раисига тегишли таклифлар киритади.

Кенгаш ўз маблағларига эга бўлади. Кенгаш маблағлари, вакиллари Кенгаш аъзолари ҳисобланадиган ташкилотларнинг, шунингдек, Кенгаш аъзоларининг хайрия эҳсонлари, ихтиёрий бадаллари шаклида Кенгаш томонидан олий таълим муассасасига жалб этиладиган бюджетдан ташқари

маблағлар, шунингдек, қонун ҳужжатларида таъқиқланмаган бошқа маблағлар ҳисобидан шакллантирилади.

Кенгаш маблағлари мол-мулк, пул маблағлари, бошқа моддий ва номоддий активлар шаклида киритилади. Кенгаш маблағларидан Кенгашнинг мақсадлари, вазифалари ва ваколатларини амалга ошириш ва уларга эришиш учун фойдаланилиши мумкин.

Кенгаш маблағлари Олий таълим муассасасини ривожлантириш жамғармасининг бюджетдан ташқари шахсий ҳисоб рақамида жамланади, Жамғарманинг даромадлари ва харажатлари сметасига киритилади ва улардан белгиланган тартибда фойдаланилади.

Кенгашнинг назорат-тафтиш комиссияси:

-бир йилда камида бир марта ҳисоб рақамининг тўғрилигини текширади, Кенгаш маблағлари ҳисобига амалга оширилган сарф-харажатларни тафтиш қилади, йиллик ҳисоботлар ва баланс бўйича хулоса тайёрлайди;

-Кенгашнинг келгуси йилги тушумлари ва маблағлари сарфларининг молиявий режасини уни тузишнинг тўғрилиги ва асосланганлиги юзасидан кўриб чиқади;

-Кенгаш маблағларидан мақсадли ва самарали фойдаланилгани юзасидан Кенгаш олдида ҳисобот беради.

Кенгашнинг келгуси йилги тушумлари ва маблағлари сарфларининг молиявий режаси кўриб чиқилгандан ва назорат-тафтиш комиссияси томонидан маъқуллангандан кейин Кенгаш томонидан тасдиқланади. Молия-хўжалик фаолияти билан боғлиқ келишмовчиликлар қонун ҳужжатларида назарда тутилган тартибда ҳал этилади. Кенгашни фаолиятини тугатиш тасарруфида тегишли олий таълим муассасаси бўлган вазирликлар ва идораларнинг қарорлари асосида амалга оширилади.

Назорат саволлари:

1. Президент фармонининг моҳиятини тушинтириб беринг?
2. Фармойишларни қандай турларини биласиз?
3. Васийлик Кенгашининг асосий вазифаларига нималар киради?
4. Олий малакали илмий ва илмий-педагог кадрлар тайёрлаш ва аттестациядан ўтказиш тизимини янада такомиллаштириш нималардан иборат?
5. Ўзбекистон Республикаси таълим муассасаларини давлат аккредитациясидан ўтказиш тартиби қайси норматив ҳужжатда берилган?

Адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2011 йил майдаги “Олий таълим муассасаларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш ва юқори малакали мутахассислар тайёрлаш сифатини тубдан яхшилаш чоратадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-1533-сонли Қарори.

2.Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2012 йил 24 июлдаги “Олий малакали илмий ва илмий-педагог кадрлар тайёрлаш ва аттестациядан ўтказиш тизимини янада такомиллаштириш тўғрисида”ги ПФ-4456-сон Фармони.

3.Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Олий таълим муассасаларининг раҳбар ва педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 12.06.2015 йилдаги № 4732 -сонли Фармони.

4.Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2012 йил 28 декабрдаги “Олий ўқув юртидан кейинги таълим ҳамда олий малакали илмий ва илмий педагогик кадрларни аттестациядан ўтказиш тизимини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги №365-сонли Қарори.

5.Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2001 йил 16 августдаги “Олий таълимнинг давлат таълим стандарти. Асосий қоидаларни тасдиқлаш тўғрисида”ги № 343 сонли Қарори.

6.Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2001 йил 17 августдаги “Олий ўқув юртлари талабаларига стипендиялар тўлаш тартиби тўғрисида”ги № 344 - сонли Қарори.

7.Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2006 йил 10 февралдаги № 21-сон қарори билан тасдиқланган “Ўзбекистон Республикаси таълим муассасаларини давлат аккредитациясидан ўтказиш тартиби тўғрисида”ги Низом// Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2006, 6-7-сон, 37-модда.

8.Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2015 йил 10 январдаги “Вазирлар Маҳкамасининг “Олий таълимнинг Давлат таълим стандартларини тасдиқлаш тўғрисида” 2001 йил 16 августдаги 343-сон қарорига ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш ҳақида”ги № 3-сонли Қарори.

3-мавзу: Таълим ва тарбия жараёнларини ташкил этиш бўйича олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг буйруқлари.

Режа:

- 3.1. Таълим соҳасининг Давлат таълим стандартлари.
- 3.2. Бакалаврият таълим йўналишининг малака талаблари.
- 3.3. Магистратура мутахассислигининг малака талаблари.
- 3.4. Ўқув режалар ва уларни шакллантириш тартиби.
- 3.5. Фан дастурлари ва уларни тузиш тартиби.
- 3.6. Буйруқлар ва низомлар.

Таянч иборалар: Давлат таълим стандарти, Малака талаблари, ўқув режа, фан дастури, ўқув-тарбия фаолиятини самарали амалга оширувчи ходимлар, Давлат аттестация комиссиялари, олий таълим муассасасини молиялаштиришни таъминловчи органлар, олий таълим тизимини аккредитация ва сифатини назорат қилувчи ваколатли Давлат органлари.

3.1. Таълим соҳасининг Давлат таълим стандартлари.

Таълим соҳасининг Давлат таълим стандартлари, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2001 йил 16 августдаги №343 - сонли қарори билан тасдиқланган ҳамда 2013 йил 10 июлдаги №199-сонли, 2015 йил 10 январдаги №3-сонли қарорлари билан кўшимча ва ўзгартиришлар киритилган “Олий таълимнинг Давлат таълим стандарти. Асосий қоидалар” талабларига қатъий риоя этилган ҳолда таянч олий таълим муассасалари томонидан “Таълим тўғрисида”ги, “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикасининг қонунлари, Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Таълим-тарбия ва кадрлар тайёрлаш тизимини тубдан ислоҳ қилиш, баркамол авлодни вояга етказиш тўғрисида” 1997 йил 6 октябрдаги [ПФ-1869-сонли](#) ва “Ўзбекистон Республикаси соғлиқни сақлаш тизимини ислоҳ қилиш давлат дастури тўғрисида” 1998 йил 10 ноябрдаги [ПФ-2107-сон](#) фармонлари, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Узлуксиз таълим тизими учун давлат таълим стандартларини ишлаб чиқиш ва жорий этиш тўғрисида” 1998 йил 5 январдаги [5-сонли](#), “Давлат тест маркази таркибида Кадрлар тайёрлаш сифатини назорат қилиш, педагог кадрлар ва таълим муассасалари аттестацияси бошқармасини ташкил этиш тўғрисида” 1998 йил 11 мартдаги 109-сонли, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2001 йил 16 августдаги “Олий таълимнинг давлат таълим стандартларини тасдиқлаш тўғрисида” 343-сонли, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Давлат тест маркази фаолиятини такомиллаштириш тўғрисида” 2004 йил 24 июндаги

[293-сонли](#) қарорлари ва олий таълим соҳасини тартибга солувчи бошқа норматив-ҳуқуқий ҳужжатларга мувофиқ ишлаб чиқилади.

Таълим соҳаси учун давлат таълим стандартини ишлаб чиқишда қуйидаги ҳужжатларга асосланилади:

1. Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги Қонуни. Тошкент, 1997 й., 29 август №463-1.

2. Ўзбекистон Республикасининг “Кадрлар тайёрлаш Миллий дастури”. Тошкент, 1997 й., 29 август №463-1.

3. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1998 йил 5 январдаги “Узлуксиз таълим тизими учун давлат таълим стандартларини ишлаб чиқиш ва жорий этиш тўғрисида”ги №5 – сонли Қарори.

4. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2001 йил 16 августдаги “Олий таълимнинг давлат таълим стандартларини тасдиқлаш тўғрисида”ги №343-сонли Қарори.

5. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги фаолиятини такомиллаштириш тўғрисида”ги 2004 йил 20 июлидаги № 341-сонли Қарори.

6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2011 йил 20 майдаги “Олий таълим муассасаларининг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш ва юқори малакали мутахассислар тайёрлаш сифатини тубдан яхшилаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-1533-сонли Қарори.

7. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Олий малакали илмий ва илмий-педагог кадрлар тайёрлаш ва аттестациядан ўтказиш тизимини янада такомиллаштириш тўғрисида» 2012 йил 24 июлдаги ПФ-4456-сонли Фармони.

8. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2012 йил 10 декабрдаги “Чет тилларни ўрганиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-1875-сонли Қарори.

9. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2012 йил 28 декабрь “Олий ўқув юртидан кейинги таълим ҳамда олий малакали илмий ва илмий-педагог кадрларни аттестациядан ўтказиш тизимини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги №365-сонли Қарори

10. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2013 йил 26 мартдаги “Ахборот-коммуникация технологиялари соҳасида кадрлар тайёрлаш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-1942-сонли Қарори.

Таълим соҳаси учун давлат таълим стандартини қўлланиш соҳаси.

Олий таълимнинг давлат таълим стандарти муайян таълим соҳаси бўйича олий маълумотли бакалавр (магистр)лар ўқув режа ва фан дастурларининг ўзлаштирилишини амалга оширишда Ўзбекистон Республикаси ҳудудидаги барча олий таълим муассасалари учун талаблар мажмуини ифодалайди.

Олий таълим муассасаси мазкур таълим соҳаси бўйича кадрлар тайёрлаш ваколатига эга бўлганда ушбу ДТС ҳамда малака талаблари

асосида ўқув режа ва фан дастурларини амалга ошириш ҳуқуқига эга деб ҳисобланади.

Давлат таълим стандартининг асосий фойдаланувчилари:

- олий таълим муассасаларининг профессор – ўқитувчилари, талабалари;
- таълим соҳасининг ўқув режа ва фан дастурларини ўзлаштириш бўйича ўқув-тарбия фаолиятини самарали амалга оширувчи барча ходимлари;
- ректор, проректорлар, ўқув бўлими бошлиғи, деканлар ва кафедра мудирлари;
- Давлат аттестация комиссиялари;
- олий таълим муассасасини молиялаштиришни таъминловчи органлар;
- олий таълим тизимини аккредитация ва сифатини назорат қилувчи ваколатли Давлат органлари;
- абитуриентлар, ота-оналар ва бошқа манфаатдорлар.

Таълим соҳаси учун Давлат таълим стандартларида:

- Қўлланилиш соҳаси
- Давлат таълим стандартини ишлаб чиқиш асослари
- Атамалар, таърифлар, қисқартмалар
- Таълим соҳаси битирувчиларининг касбий фаолиятларининг таснифи

Стандартнинг биринчи қисмида:

- таълим соҳаси бакалавриат таълим йўналишлари битирувчилари учун соҳа бўйича тайёргарлик даражасига қўйиладиган умумий талаблар;
- таълим соҳаси бакалавриат таълим йўналишлари битирувчиларига қўйиладиган умумий малака талаблари;
- таълим соҳаси бакалавриат таълим йўналишлари битирувчилари касбий фаолиятининг асосий турлари бўйича қўйиладиган умумий малака талаблар;
- таълим соҳаси бакалавриат таълим йўналишлари талабалари учун амалиёт объектлари ва уларга қўйиладиган талаблар;
- таълим соҳаси бакалавриат таълим йўналишлари бўйича ўқув режаларнинг тузилмаси;
- олий таълим соҳаси бакалавриат таълим йўналишлари ўқув режалари ва фан дастурлари мазмунига қўйиладиган умумий талаблар;
- олий таълим соҳаси бакалавриат таълим йўналишлари ўқув юкламаларининг ҳажми;

Стандартнинг иккинчи қисмида:

- таълим соҳаси магистратура мутахассисликлари битирувчилари учун соҳа бўйича тайёргарлик даражасига қўйиладиган умумий талаблар;
- таълим соҳаси магистратура мутахассисликлари битирувчиларига қўйиладиган умумий малака талаблари;
- таълим соҳаси магистратура мутахассисликлари битирувчиларига қўйиладиган умумий малака талаблар;

- таълим соҳаси магистратура мутахассисликлари талабалари учун амалиёт объектлари ва уларга қўйиладиган умумий талаблар;
- таълим соҳаси магистратура мутахассисликлари бўйича ўқув режаларнинг тузилмаси;
- олий таълим соҳаси магистратура мутахассисликлари ўқув режалари ва фан дастурлари мазмунига қўйиладиган умумий талаблар;
- олий таълим соҳаси магистратура мутахассисликлари ўқув юкламаларининг ҳажми;
- таълим соҳаси бўйича кадрлар тайёрлайдиган олий таълим муассасаси педагог кадрларига ва моддий-техник базасига қўйиладиган умумий талаблар;
- таълим соҳаси бўйича кадрлар тайёрлаш сифатини баҳолаш берилади.

Олий таълимнинг давлат таълим стандарти таълим йўналишлари ва магистратура мутахассисликлари бўйича олий маълумотли бакалавр ва магистрлар тайёрлашнинг асосий таълим дастурлари ўзлаштирилишини амалга оширишда Ўзбекистон Республикаси ҳудудидаги барча олий таълим муассасалари учун талаблар мажмуини ифодалайди.

Таълим соҳаси учун давлат таълим стандартлари камида 5 йил амалда бўлади.

3.2. Бакалаврият таълим йўналишининг малака талаблари.

Олий таълимнинг бакалаврият таълим йўналишининг малака талаблари - таълим йўналиши бўйича олий маълумотли бакалаврлар тайёрлаш, ўқув режа ва фан дастурларининг ўзлаштирилишини амалга оширишда Ўзбекистон Республикаси ҳудудидаги барча олий таълим муассасалари учун талаблар мажмуини ифодалайди.

Олий таълим муассасаси муайян бакалаврият таълим йўналиши бўйича кадрлар тайёрлаш ваколатига эга бўлганда малака талаб асосида ўқув режа ва фан дастурларини амалга ошириш ҳуқуқига эга деб ҳисобланади.

Малака талабининг асосий фойдаланувчилари:

- мазкур таълим йўналиш бўйича фан, техника ва ижтимоий соҳа ютуқларини ҳисобга олган ҳолда ўқув режа ва фан дастурларини сифатли ишлаб чиқиш, самарали амалга ошириш ва янгилаш учун масъул олий таълим муассасаларининг профессор - ўқитувчилари;

- таълим йўналишининг ўқув режа ва фан дастурларини ўзлаштириш бўйича ўқув-тарбия фаолиятини самарали амалга оширувчи барча ходимлари ва талабалари;

- ўз ваколат доирасида битирувчиларнинг тайёргарлик даражасига жавоб берадиган олий таълим муассасаларининг бошқарув ходимлари (ректор, проректорлар, ўқув бўлими бошлиғи, деканлар ва кафедра мудирлари);

-битирувчиларнинг тайёргарлик даражасини баҳолашни амалга оширувчи Давлат аттестация комиссиялари;

- олий таълим муассасасини молиялаштиришни таъминловчи органлар;

-олий таълим тизимини аккредитация ва сифатини назорат қилувчи ваколатли Давлат органлари;

-таълим йўналишини ихтиёрий танлаш ҳуқуқига эга бўлган абитуриентлар ва бошқа манфаатдорлар.

Муайян таълим йўналиши бўйича бакалаврлар касбий фаолиятларининг турлари:

• илмий-тадқиқот;

• ташкилий-бошқарув;

• лойиҳа – изланиш;

• ишлаб чиқариш, технологик;

• умумий ўрта, ўрта махсус, касб-ҳунар таълим муассасаларида педагогик фаолият;

• турли хизматлар кўрсатиш кабиларни ўз ичига олади.

Йўналиш бўйича фан, техника ва технологияларнинг замонавий ютуқлари, кадрлар буюртмачилари талабларидан келиб чиққан ҳолда бакалаврларнинг касбий фаолият турларида қўшимча ва ўзгаришлар бўлиши мумкин.

Таълим йўналиши учун малака талабларида:

1. Бакалаврият таълим йўналишининг умумий таснифи;

2. Қўлланиш соҳаси;

3. Таълим йўналиши бўйича бакалаврлар касбий фаолиятларининг таснифи;

4. Таълим йўналиши бўйича бакалаврларнинг тайёргарлик даражасига қўйиладиган умумий талаблар;

5. Бакалаврларнинг тайёргарлик даражасига қўйиладиган умумий талаблар;

6. Таълим йўналиши бўйича бакалаврларнинг касбий фаолиятларига қўйиладиган малака талаблари;

7. Таълим йўналиши ўқув режаси ва фан дастурлари мазмунига қўйиладиган умумий талаблар;

8. Таълим йўналиши ўқув режа фанлари блоклари мазмунига қўйиладиган умумий талаблар;

9. Малакавий амалиётга қўйиладиган талаблар;

10. Таълим йўналиши ўқув режасидаги юклама ҳажми;

11. Малака талабларининг амал қилиш муддати ўз мужассасини топади.

3.3. Магистратура мутахассислигининг малака талаблари.

Олий таълимнинг малака талаблари магистратура мутахассислиги бўйича магистрлар тайёрлаш, ўқув режа ва фан дастурларининг ўзлаштирилишини амалга оширишда Ўзбекистон Республикаси ҳудудидаги барча олий таълим муассасалари учун талаблар мажмуини ифодалайди.

Олий таълим муассасаси магистратура мутахассислиги бўйича магистрлар тайёрлаш ваколатига эга бўлганда ушбу малака талаблари асосида тайёрланган ўқув режа ва фан дастурларини амалга ошириш ҳуқуқига эга деб ҳисобланади.

Малака талабининг асосий фойдаланувчилари:

– мазкур таълим соҳасининг магистратура мутахассисликлари бўйича фан, техника ва ижтимоий соҳа ютуқларини ҳисобга олган ҳолда ўқув режа ва фан дастурларини сифатли ишлаб чиқиш, самарали амалга ошириш ва янгилаш учун масъул олий таълим муассасаларининг профессор-ўқитувчилари;

– таълим соҳаси магистратура мутахассисликларнинг ўқув режа ва фан дастурларини ўзлаштириш бўйича ўқув-тарбия фаолиятини самарали амалга оширувчи барча ходимлари ва талабалари;

– ўз ваколат доирасида битирувчиларнинг тайёргарлик даражасига жавоб берадиган олий таълим муассасаларининг бошқарув ходимлари (ректор, проректорлар, ўқув бўлими бошлиғи, деканлар ва кафедра мудирлари);

– битирувчиларнинг тайёргарлик даражасини баҳолашни амалга оширувчи Давлат аттестация комиссиялари;

– олий таълим муассасасини молиялаштиришни таъминловчи органлар;

– олий таълим тизимини аккредитация ва сифатини назорат қилувчи ваколатли Давлат органлари;

– таълим соҳасининг магистратура мутахассисликлардан бирини ихтиёрий танлаш ҳуқуқига эга бўлган бакалаврлар, ота-оналар ва бошқа манфаатдорлар.

Мутахассислик бўйича магистрлар касбий фаолиятларининг турлари:

- Илмий-тадқиқот фаолияти;
- Ишлаб чиқариш фаолияти;
- Ташкилий-бошқарув фаолияти;
- Олий, малака ошириш ва қайта тайёрлаш таълим муассасаларида илмий-педагогик ҳамда ўрта махсус, касб-ҳунар таълим муассасаларида педагогик фаолият;

- Консалтинг хизмати фаолияти ва шу кабиларни ўз ичига олади.

Мутахассислик бўйича тайёрланган магистрлар касбий фаолиятларининг муайян турлари таълим жараёнининг манфаатдор иштирокчилари билан ҳамкорликда олий таълим муассасаси томонидан аниқланади.

Мутахассислик бўйича малака талабларида:

1. Магистратура мутахассислигининг умумий таснифи;
2. Қўлланиш соҳаси;
3. Магистратура мутахассислиги бўйича магистрлар касбий фаолиятларининг таснифи;
4. Магистратура мутахассислиги бўйича магистрларнинг тайёргарлик даражасига қўйиладиган умумий талаблар;
5. Магистрларнинг тайёргарлик даражасига қўйиладиган умумий талаблар;
6. Магистратура мутахассислиги бўйича магистрларнинг касбий фаолиятларига қўйиладиган малака талаблари;
7. Магистратура мутахассислиги ўқув режаси ва фан дастурлари мазмунига қўйиладиган умумий талаблар;
8. Ўқув режа фанлари блоклари мазмунига қўйиладиган умумий талаблар;
9. Илмий фаолиятга қўйиладиган талаблар;
10. Магистратура мутахассислиги ўқув режасидаги юклама ҳажми;
11. Магистратура асосий таълим дастурларини ўзлаштириш сифатини баҳолаш;
12. Малака талабларининг амал қилиш муддати ўз мужассасини топади.

3.4. Ўқув режалар ва уларни шакллантириш тартиби.

Ўқув режаси – олий таълимнинг муайян йўналиши ёки мутахассислиги бўйича ўқув фаолияти турлари, ўқув фанлари, курсларининг таркиби, уларни ўрганишнинг изчиллиги ва соатлардаги ҳажмини белгилайдиган норматив ҳужжат ҳисобланади.

Олий таълим тизимида ўқув режа норматив ҳужжат бўлиб у иккига бўлинади.

Ўқув режа - олий таълим муассасаларининг аниқ бир таълим йўналиши ёки магистратура мутахассислиги учун ўрнатилган тартибда Давлат таълим стандартларига асосан таянч олий таълим муассасаларининг тегишли кафедрасининг етук профессор-ўқитувчилари томонидан, шунингдек, турдош олий таълим муассасаларининг шу соҳа бўйича юқори малакали мутахассисларини ҳамда кадрларни буюртмачиларини жалб этган ҳолда ишлаб чиқиладиган - норматив ҳуқуқий ҳужжат ҳисобланади.

Ўқув режа ўқув жараёнини аниқлаштирадиган энг асосий ҳужжат бўлиб унда блокларнинг номлари, ўқув фанларининг номлари, ҳажми, фанларнинг ўқитиш кетма-кетлиги, ўтиладиган дарс машғулотларининг (маъруза, семинар, амалий машғулот, лаборатория) турлари, жорий аттестациялар, малакавий амалиётлар, таътиллар, давлат аттестациялари ва малакавий битирув ишларининг химояси кўрсатилади.

Ишчи ўқув режа олий таълим муассасасининг аниқ бир таълим йўналиши ёки магистратура мутахассислиги учун намунавий ўқув режага

асосан хар ўқув йили учун ишлаб чиқиладиган ва ўрнатилган тартибда ОТМнинг ректори (ўқув ишлари бўйича проректори) томонидан тасдиқланадиган ўқув жараёнининг норматив ҳужжати ҳисобланади.

Тегишли таълим йўналишлари ва магистратура мутахассисликларининг ишчи ўқув режалари Олий таълим муассасаларида ўқув жараёни графигини тузиш учун асос бўлиб ҳисобланади. ОТМ ўқув жараёни графигида тегишли белгилар асосида хар бир курс учун hafta кунлари ойлари, назарий таълим, амалиёт, якуний назорат, таътиллар кўрсатилади.

Ишчи ўқув режалар ўқув режаларга асосан аниқ бир бакалаврият таълим йўналиши ёки магистратура мутахассислиги бўйича хар ўқув йили учун таълим дастурлари, ўқув курслари, фанлари ва ўқув йиллари бўйича ихтисослик, танлов ва қўшимча фанларни шакллантирган ҳолда ишлаб чиқилади ва ўрнатилган тартибда тасдиқланади.

Гуманитар ва ижтимоий-иқтисодий фанлар намунавий ўқув режага асосан ишчи ўқув режаларда шакллантирилади. Улар

- умумий ўрта ва ўрта махсус, касб-ҳунар таълими негизида олинган билимларни тўлдириши ва ривожлантириши;

- миллий истиқлол ғояси ва демократия, миллий ва умуминсоний қадриятлар негизида илмий ва гуманитар дунёқарашни, юксак маънавият ва демократик маданиятни, иқтисодий, ҳуқуқий ва ижодий тафаккурни, эътиқод ва ижтимоий-сиёсий фаолликни шакллантириши;

- таълимнинг тарих, фалсафа, халқ анъаналари, урф-одатлари билан узвий бирлигини, Ўзбекистон халқлари маданиятини асраш ва бойитишни, бошқа халқлар тарихи ва маданиятига ҳурмат билан муносабатда бўлишини таъминлаши;

- инсонпарварлик, ватанпарварлик ва байналминалчилик руҳини ривожлантириши;

- таълим ва тарбия жараёнининг мустақил фикрлайдиган, қарорлар қабул қилишга қодир, ҳар томонлама ривожланган, баркамол шахсни шакллантиришга йўналтирилганлигини таъминлаши лозим.

Математик ва табиий илмий фанлар ўрнатилган тартибда намунавий ўқув режаларга асосан шакллантирилади. Ушбу блок:

- умумий ўрта ва ўрта махсус, касб-ҳунар таълими билан узвийлик ҳамда узлуксизликни инobatга олган ҳолда билишнинг математик усуллари, информатика ҳамда ахборот тўплаш, уларни қайта ишлаш ва узатиш усулларининг жамиятдаги ўрни ва аҳамияти ҳақида олий даражадаги тасаввурни шакллантириши;

- коинотнинг физик объект эканлиги ва унинг эволюцияси, табиий фанларнинг ўзаро фундаментал бирлиги, замонавий табиий ҳодисаларни тадқиқ этиш концепцияси, табиатдан оқилона фойдаланиш ва инсон фаолиятининг экологик тамойиллари, табиатни бузмайдиган технологиялар яратиш истиқболлари ҳақида илмий тасаввурларни шакллантириши;

- муайян билимлар соҳаси учун зарур бўлган фундаментал фанларни чуқур ўрганишнинг илмий ва назарий асосларини таъминлаши лозим.

Умумкасбий фанлар юқори малакали кадрларни тайёрлаш нуктаи назаридан келиб чиққан холда намунавий ўқув режаларга асосан ва унга мос холда шакллантирилади. Ушбу блок:

- математик ва табиий-илмий фанлар билан махсус фанлар ўртасида илмий ва назарий боғлиқликни таъминлаши;

- махсус фанларни ўрганиш ва чуқур эгаллаш учун зарур бўлган фундаментал умумкасбий билимларни, амалий кўникма ва уқувларни шакллантириши;

- модели тасаввурларни тажриба усуллари ва олинган натижаларни қайта ишлаш йўриқларига оид билимларни амалда қўллаш кўникмаларини таъминлаши лозим.

Ихтисослик фанлари юқори малакали кадрлар тайёрлашни ажралмас қисми бўлиб, талабалар томонидан танланган мутахассисликни турли соҳаларида янада чуқурроқ билим ва кўникмаларни эгаллаш, шунингдек, магистратура босқичида ўқишини давом эттиришни назарда тутган холда шакллантирилади. Ушбу блок:

- бакалаврият таълим йўналиши бўйича мувофиқ касб фаолияти соҳаларида эришилган асосий ютуқлар, муаммолар ва уларнинг ривожланиш истиқболлари ҳақида тасаввур ҳосил қилиши;

- тегишли бакалаврият йўналиши бўйича махсус билимларни касб фаолияти кўникмалар ва уқувларни шакллантириши;

- талабанинг муайян магистратура мутахассислиги бўйича келгусида таълимни давом эттиришга онгли муносабатда бўлишига кўмаклашиши лозим.

ОТМлардаги мутахассис чиқарувчи ҳар бир кафедра ўзининг ихтисослик фанлари рўйхатини шакллантиради. Ихтисослик фанлари ишчи ўқув режасининг ихтисослик фанлари блокида кўрсатилади.

Кўшимча фанлар блоки талабаларнинг таълим фанлари бўйича кўшимча равишда билим олишга бўлган эҳтиёжини қондириш, таълим сифатига қўйилаётган талаблар ва меҳнат бозори канъюктураси тез ўзгараётган шароитида бакалаврият йўналишлари бўйича таълим дастурларининг сафарбарлиги ва мослашувчан бўлишини таъминлашни инobatга олган холда шакллантирилади.

ОТМларда ишчи ўқув режаларни ишлаб чиқиш ва тасдиқлаш тартиби!

№	Тадбирлар	Муддатлар
1.	Олий таълим муассасасининг мутахассис чиқарувчи кафедралар томонидан ишчи ўқув режаларни ишлаб чиқиш ва бошқа кафедралар билан келишиш.	Март
2.	Ишчи ўқув режаларни мантиқий кетма-кетлик асосида тузилганлигини факультет ўқув-услубий кенгашида кўриб чиқиш ва факультет деканига келишиш учун тақдим этиш.	Март

3.	Ишчи ўқув режаларни ОТМ ўқув-услубий бошқармасига экспертизага тақдим этиш.	Апрель
4.	Ишчи ўқув режаларни ОТМ ўқув ишлари бўйича проректорига келишиш учун тақдим этиш.	Апрель
5.	ОТМ ўқув-услубий кенгаши котибига ишчи ўқув режани тақдим этиш.	Май
6.	Ишчи ўқув режани ОТМ ўқув-услубий кенгашида кўриб чиқиш.	Май
7.	Ишчи ўқув режани ОТМ ўқув-услубий кенгашида кўриб чиқиб маъқулланганлиги тўғрисида баённома кўчирмасини кенгаш котиби томонидан тайёрлаш.	Июн
8.	Ишчи ўқув режани тасдиқлаш тўғрисидаги ОТМ ректорини буйруғини тайёрлаш.	Июн
9.	Ишчи ўқув режани канцелярияга тақдим этиш.	Июн
10.	Ўқув жараёнида қатнашадиган барча тузилмаларга ишчи ўқув режаларни етказиш.	1- Июлгача

3.5. Фан дастурлари ва уларни тузиш тартиби.

Олий таълим муассасаларида фанлар бўйича ўқув дастурларини тузишда методик кўрсатмалар ва йўриқномаларнинг мавжуд эмаслиги ҳозирги кунда ўз ечимини кутаётган долзарб муаммолардан бири ҳисобланади. “Фан дастури нима”, “Фан дастурининг қандай турлари мавжуд”, “Фан дастурининг тузилиши ва мазмуни қандай бўлиши керак”, “Фан дастури ким томонидан ишлаб чиқилади”, “Фан дастури ким томонидан тасдиқланади”, “Намунавий ўқув дастури” ва “Ишчи ўқув дастури”нинг фарқи нималардан иборат деган ўринли саволлар туғилади.

Фан дастури меъёрий ҳужжат сифатида Олий таълим муассасаларида таълим фаолиятининг асоси бўлиб ҳисобланади. Унда ўқув фанлари бўйича талабалар томонидан ўзлаштириладиган асосий билим ва зарурий кўникмалар назарда тутилади.

Фан дастури икки турга бўлинади:

- Намунавий ўқув дастури
- Ишчи ўқув дастури.

Намунавий ўқув дастури - ўқув режадаги аниқ фанлар бўйича давлат таълим стандартларига асосан таянч ОТМларининг тегишли кафедралари томонидан ишлаб чиқиладиган, ўқув материалларни ўзлаштиришга ва ўқитиш мазмунига қўйиладиган мажбурий талабларни ўз ичига оладиган Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги томонидан тасдиқланадиган, ОТМлари бакалаврият таълим йўналишлари ва магистратура мутахассисликлари талабалари учун тавсия этиладиган меъёрий ҳужжат ҳисобланади.

Намунавий ўқув дастури Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг буйруғи билан таянч этиб белгиланган олий таълим муассасалари

кафедраларида тегишли фан соҳасидаги етук олимлар, мутахассислар ва тажрибали профессор-ўқитувчилардан ташкил топган ижодий гуруҳ томонидан тузилади.

Намунавий ўқув дастури қуйидагиларни ўз ичига олади:

- Кириш
- Асосий қисм
- Амалий машғулот мавзулари
- Семинар мавзулари
- Мустақил таълим мавзулари
- Тавсия этиладиган дарсликлар ва ўқув қўлланмалар рўйхати.

Давлат таълим стандартлари талабларидан келиб чиқиб, маълум фанлардан чизма-ҳисоб, курс ишлари, лойиҳалари ва уларнинг мавзу ва йўналишлари ҳам келтирилиши мумкин.

Намунавий ўқув дастури тасдиқланган ўқув режаларига киритилган муайян фан учун ажратилган энг кўп вақт бюджетига мослаб, ҳар 20-соатлик материал учун тахминан бир бет ҳажмда тузилади.

Дастур фан, техника, технологиянинг сўнги ютуқлари, олий таълим ривожланишининг жаҳон тенденциясини ҳисобга олиш Республикада жорий этилган узлуксиз таълим тизимининг таълим турлари ўртасидаги узвийлик ва узлуксизликни таъминлаши, айниқса умумий ўрта таълим, ўрта махсус, касб-ҳунар таълими ва олий таълимда узлуксиз ўқитиладиган фанларда мавзуларнинг мантиқий кетма-кетлиги, оддийдан мураккабликка, хусусийдан умумийликка ўтиб бориш тамойилларига амал қилиши шарт. Дастурда таълим олувчиларнинг мустақил билим излаш ва уни ўзлаштириш, ўқитиш жараёнини интерактив педагогика асосида ташкил этишга мавзуларнинг бир хил талқинида такрорланмаслигига эътибор берилиши зарур.

Намунавий ўқув дастури таянч олий таълим муассасасининг тегишли кафедраси, факультет ёки ОТМ услубий (илмий) кенгашида муҳокама қилинади.

Намунавий ўқув дастурига камида 2 та ташқи тақриз олинади.

Ижтимоий, гуманитар ва иқтисодий фанлар бўйича тузилган намунавий ўқув дастурлари махсус методологик комиссиясига муҳокама қилиш учун топширилади.

Барча фанлар бўйича тузилган ўқув дастурлари олий ўқув юртлариаро илмий-услубий бирлашмалар фаолиятини мувофиқлаштирувчи Кенгаш экспертизасидан ўтиши шарт ва унинг тавсияси билан вазирлик томонидан рўйхатга олинади ва амалга киритилади.

Намунавий ўқув дастурлари вазирликнинг тегишли бошқармаси томонидан тасдиқга тавсия этилади ва рўйхатга олинади. Бу ҳақда ўқув дастурнинг бош варағига белги қўйилади.

Намунавий ўқув дастурнинг эталон нусхаси вазирликда сақланади. Ўқув дастури тасдиқланган ва рўйхатга олинган кундан бошлаб амалга киритилади.

Намунавий ўқув дастур давлат таълим стандартларига ўзгартиришлар киритилган тақдирда ёки ўзга ҳолларда 5 йилда бир марта қайта ишлаб чиқилиши ва ушбу тартибга асосан қайта экспертиза ва тасдиқдан ўтиши зарур.

Намунавий ўқув дастурларини кўпайтириш ва тарқатиш ҳуқуқи таянч олий таълим муассасалари ва ОЎМТВ хузуридаги ривожлантириш марказига берилади. Нашр этиш ёки кўпайтириш билан боғлиқ харажатларни инобатга олиб дастурга нарх белгиланиши мумкин.

Ишчи ўқув дастури - ОТМнинг аниқ бир бакалавриат таълим йўналиши ёки магистратура мутахассислиги талабалари учун ўқув режадаги аниқ бир фан бўйича ўқув дастурига асосан профессор-ўқитувчилар томонидан ишлаб чиқиладиган, фаннинг мазмунига қўшимча ва ўзгартиришлар киритилган, мавзуларнинг ўқитиш кетма-кетлигига риоя қилинган ҳолда фанга ажратилган соатлар аниқ кўрсатилган меъёрий ҳужжат ҳисобланади.

Ишчи ўқув дастури тегишли таълим стандартларини конкретлаштиради, ўқув жараёнини услубий, инфорацион ва техник жихатидан таъминланишини назарда тутди. ОТМларда талабаларни тайёрлаш ва ўқитиш хусусиятларини акс эттиради.

Ишчи ўқув дастури олий таълим муассасаси таълим дастурини асосий қисми сифатида талабалар томонидан маҳаллий шарт шароитларни хусусиятларни ҳисобга олган ҳолда давлат таълим стандартига асосан мажбурий минимум талабларни олинишини қафолатлайди.

Ўқув дастури асосида тузилган ишчи ўқув дастурида аниқ мавзулар, уларга ажратилган соатлар, мавзулар бўйича қўлланилувчи дидактик ва техник воситалар, мавзулар ва бўлимлар бўйича билимни назорат қилиш турлари ҳамда тегишли услубий тавсиялар аниқ кўрсатилади шунинг учун унинг ҳажми чекланмайди.

Ишчи ўқув дастурида қуйидагилар ўз аксини топиши лозим:

- ДТС талаблари;
- Ўқув дастурларини мазмунига қўйиладиган мажбурий талаблар;
- Талабалар учун бериладиган ўқув материалларининг максимал ҳажми;
- Битирувчиларни тайёргарлигига қўйиладиган талаблар;
- ОТМ томонидан ўқув режага асосан белгиланган ўқув юкламасининг ҳажми;
- Таълим дастурларини мақсади ва вазифалари;

Юқорида келтирилган компонентлар асосида ишчи ўқув дастурининг тузилиши ишлаб чиқилади ва қоидага асосан унинг таркиби қуйидагиларни ўз ичига олади:

- Титул варағи
- Кириш сўзи
- Фаннинг мақсади ва вазифалари
- Фанни ўқитиш жараёнини ташкил этиш ва ўтказиш бўйича тавсиялар
- Талабаларнинг билими, кўникма ва малакаларига қўйиладиган талаблар;

- Фаннинг ўқув режадаги бошқа фанлар билан ўзаро боғлиқлиги, услубий жиҳатидан узвийлиги ва кетма-кетлиги;
- Фаннинг илм-фан ва ишлаб чиқаришдаги ўрни;
- Фанни ўқитишда фойдаланиладиган замонавий ахборот ва педагогик технологиялар;
- Фан бўйича соатлар тақсимооти;
- Назарий машғулотлар мавзулари мазмуни;
- Амалий, семинар ва лаборатория машғулотлари мавзулари ва режалари;
- Мустақил таълим мавзулари;
- Фойдаланиладиган адабиётлар рўйхати.

Ишчи ўқув дастурларини тузиш ва тасдиққа киритиш тартиби:

1. Ишчи ўқув дастурлари ОТМларининг тегишли кафедраларини профессор-ўқитувчилари томонидан ишлаб чиқилади.

2. Ишчи ўқув дастурларини ДТС талаблари ва ўқув дастурларга мос ҳолда ишлаб чиқилишига тегишли кафедра мудири ва профессор-ўқитувчилар масъул ҳисобланади.

3. Ишчи ўқув дастурининг кириш қисмида ўқитиладиган фаннинг долзарблиги, соҳанинг тарихи, жамиятни демократлаштириш ва иқтисодий бозор тамойиллари асосида ислоҳ қилишдаги аҳамияти ва ўрни очиқ берилади. Шунингдек, фанни ўқитишнинг асосий мақсади ва вазифалари, бошқа фанлар билан ўзаро боғлиқлиги кўрсатилади.

4. Ишчи ўқув дастурида услубий жиҳатдан узвий кетма-кетликлиги ҳамда ўқитиш турлари ўқитишнинг интерактив услублари ва воситалари ҳамда фанни ўқитишда замонавий педагогик технологияларни қўллаш, таълим жараёнини оптималлаштириш учун омил бўладиган механизмлар кўрсатилади.

5. Ишчи ўқув дастурларида ўқув жараёни учун зарур техник воситалар, ахборот-ресурс марказидаги тегишли ўқув адабиётлари, дидактик воситалар, ашёлар ва бошқа моддий-техник база тўғрисида маълумотлар киритилиши мақсадга мувофиқ.

6. Ишчи ўқув дастурининг титулида амалдаги Классификатор бўйича тегишли билим, таълим соҳалари ва таълим йўналиш (мутахассислик) ларнинг шифри ва номлари ҳамда ишчи ўқув режага мувофиқ фаннинг тўла номи кўрсатилади.

7. Ишчи ўқув дастурининг яратилишига масъул кафедранинг номи, муаллифлар ва тақризчилар тўғрисида маълумотлар (фамилияси, исми, отасининг исми, лавозими, илмий даражаси ва унвони), тасдиққа тавсия этувчи илмий-услубий Кенгашларнинг баённомаси рақами ва санаси кўрсатилади.

8. Ишчи ўқув дастурининг фойдаланиладиган манбалар рўйхатига асосий адабиётлар ва қўшимча адабиётлар киритилади.

9. Ишчи ўқув дастурининг матни А-4 формат, Times New Roman шрифтида, 14-чи ўлчамда, чап томонидан - 3 см, пастидан - 2 см, юқоридан -

2 см, ўнг томонидан - 1,5 см ўлчамида ҳошияланади. Бетларни рақамлаш – пастки қисмининг марказида жойлаштирилади.

10. Ишчи ўқув дастури хар ўқув йили кафедра йиғилишида кўриб чиқиб муҳокама қилинади ва тегишли ўқув – услубий кенгашида кўриб чиқиб маъқулланади ҳамда ОТМнинг рухсат этилган кенгаши қарори билан тасдиқланади.

11.ОТМ ўқув ишлари бўйича проректори ёки факультет декани томонидан тасдиқланади.

3.6. Буйруқлар ва низомлар.

Мамлакатимизда мустақилликнинг биринчи йилларидан бошлаб таълим соҳасида эски ёндашувлардан бутунлай воз кечилиб, янгича тамойилларга, миллий қадрият ва анъаналаримизга, илғор жаҳон тажрибасига асосланиб, ҳаётимизни тубдан янгилаш, узоқ ва давомли мақсадларимизни амалга ошириш учун таълим ва тарбия соҳасига устувор аҳамият қаратилиб, бор куч ва имкониятлар шу йўлда сафарбар этилиб келинмоқда. Мухтарам Президентимиз И.А.Каримов таъкидлаганидек “Биз бир ҳақиқатни эсдан чиқаришга ҳаққимиз йўқ, яъни ҳаёт ҳеч қачон бир жойда тўхтаб турмайди. Ислохотлар ва ўзгаришлар йўлида фақатгина эришилган марралар билан чекланиб қолиш асло мумкин эмас. Ислохотлар ва ўзгаришлар жараёни ҳеч қачон ниҳоя билмайди. Албатта, бирон бир босқич якунланиши мумкин, аммо ҳаётнинг ўзи янгидан – янги босқич ва вазифаларни ҳали олдимизга қўяверади”.²

Республикаимизда таълим-тарбия тизимини тубдан ўзгартириш йўлида олиб борилаётган ислохотларни амалга ошириш ва бу борада қабул қилинган меъёрий - ҳуқуқий ҳужжатлар моҳиятини кенг жамоатчилик томонидан чуқур англаб олинишига ҳар томонлама шароит яратиш - давлат бошқаруви идоралари, таълим-тарбия муассасалари ходимларининг энг долзарб вазифаларидан бири хисобланади.

Олий таълим муассасаларида таълим ва тарбия жараёнларини ташкил этиш ва бошқаришда олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг буйруқлари алоҳида ўрин тутади. Биз қуйида айрим буйруқлар билан танишиб чиқамиз.

“Олий таълим тўғрисида”ги Низом

“Олий таълим тўғрисида”ги Низом Ўзбекистон Республикаси олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 09.02.2003 йилдаги № 9-сонли буйруғи билан таслиқланган. Олий таълим муассасаси юридик шахс бўлиб, Олий таълим ўқув дастурларини амалга оширади, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан белгиланган тартибда ташкил этилиб, ўзининг устави ва мазкур низом асосида фаолият юритади. Олий таълим муассасаси устави белгиланган тартибда ишлаб чиқилиб, олий таълимни

²Каримов И.А. “Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш Концепцияси” -Т. Халқ сўзи 2010 йил. 13 - ноябрь.

бошқарувчи ваколатли давлат ташкилоти томонидан тасдиқланади ва маҳаллий маъмурий идораларда рўйхатга олинади.

Олий таълимнинг мақсади мамлакатнинг истиқболдаги тараққиётини ҳисобга олиб, юксак маънавий-маърифий сифатларга, мустақил фикрлаш қобилиятига ҳамда жамиятнинг илмий-техникавий, ижтимоий-иқтисодий ва маданий ривожини таъминлашга қодир юқори малакали рақобатбардош кадрлар етиштиришдир.

Олий таълимнинг асосий вазифаларига қуйидагилар киради:

- давлат таълим стандартларига мувофиқ илғор, замонавий таълим ва касб-ҳунар дастурлари асосида юқори самарали ўқитишни ташкил қилиш ва малакали кадрлар етиштиришни таъминлаш;

- олий малакали илмий-педагогик кадрлар тайёрлаш;

- мамлакатнинг иқтисодий, ижтимоий ривожланиш истиқболлари ҳамда жамият эҳтиёжларидан келиб чиқиб, фан, техника, илғор технология, иқтисодиёт ва маданиятнинг замонавий ютуқлари асосида кадрлар тайёрлашни ташкилий ва услубий жиҳатдан мунтазам такомиллаштириш;

- олий таълимнинг инсонпарварлик йўналишида бўлишини таъминлаш ҳамда ёшларни миллий истиқлол мафкураси ва умуминсоний қадриятлар асосида, Ватанга, жамиятга, оилага ва табиатга меҳр-муҳаббат руҳида тарбиялаш;

- ўқув амалиётига интерфаол усулларни, янги педагогик ва ахборот технологияларини ўқитишнинг мустақил таълим ва индивидуал ёндашув методикаси ҳамда воситаларини, масофавий ўқитиш тизимини татбиқ этиш;

- олий таълимнинг фан ва ишлаб чиқариш билан интеграциясини таъминловчи тизимларни ишлаб чиқиш ҳамда амалиётга татбиқ қилиш;

- илмий-педагогик кадрлар ва талабаларнинг илмий тадқиқотлари ва ижодий фаолиятлари орқали фан, техника ва технологияни ривожлантириш, олинган натижалардан таълим жараёнида ва мамлакат иқтисодиётида фойдаланиш;

- давлат ва нодавлат таълим муассасаларини ривожлантириш асосида таълим хизматлари бозорида рақобат муҳитини шакллантириш;

- олий таълим муассасалари бошқарувини такомиллаштириш ва улар мустақиллигини кенгайтириш;

- васийлар ва назорат кенгашлари шаклида янги жамоатчилик бошқарувини киритиш;

- касбий тайёргарлик бўйича иш билан таъминлашнинг мониторинги ва маркетинг тадқиқотлари, таълим сифатига кадрлар тайёрлаш ва мониторинг назоратини қўллаш;

- олий таълим соҳасида тараққий этган мамлакатлар билан ўзаро фойдали ҳамкорликни ривожлантириш.

Олий таълим иккига бўлинади бакалаврият ва магистратура.

Бакалавр тайёрланади:

1. Муайян йўналишлар бўйича олий маълумотли шахслар эгаллаши мумкин бўлган лавозимларга;

2. Бакалариат йўналишига мувофиқ келувчи танланган мутахассислик бўйича магистратурада олий таълимни давом эттиришга;

3.Қайта тайёргарлик ва малака ошириш тизимида қўшимча касбий таълим олишга.

Магистр тайёрланади:

1.Аниқ ихтисослик бўйича мустақил илмий-тадқиқот, илмий-педагогик, бошқарув ва касбий фаолиятга;

2.Магистр тайёрлашнинг тегишли мутахассислиги бўйича олий таълимнинг кейинги босқичи докторантурада таълим олишга;

3.Кадрларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш тизимида қўшимча касбий таълим олишга.

Олий таълим муассасаларининг қуйидаги турлари мавжуд:

Университет:

- билим ва таълимнинг бир қанча соҳалари бўйича олий ва ундан кейинги таълим турлари дастурларини амалга оширади;

-турли соҳа мутахассисларини қайта тайёрлайди ва малакасини оширади;

-фанларнинг кенг қамрови бўйича фундаментал ва амалий тадқиқотлар олиб боради;

-билимларнинг тегишли соҳалари бўйича илмий ва услубий марказ ҳисобланади.

Академия:

-билим ва таълимнинг муайян соҳалари бўйича ва ундан кейинги таълим турлари дастурларини амалга оширади;

-билимнинг муайян соҳалари мутахассисларини қайта тайёрлайди ва малакасини оширади;

-фан, маданият ва санъатнинг аниқ соҳалари бўйича фундаментал ва амалий тадқиқотлар олиб боради;

-ўз фаолияти доирасида етакчи илмий ва услубий марказ ҳисобланади.

Институт:

-билимнинг бир соҳаси доирасида олий ва ундан кейинги таълим дастурларини амалга оширади;

-муайян соҳа мутахассисларини қайта тайёрлайди ва малакасини оширади;

-амалий ва фундаментал илмий тадқиқотлар олиб боради.

Ушбу низомда талабаларнинг қуйидаги ҳуқуқлари:

1.Йўналишлар ва мутахассисликлар таълим дастурларида кўзда тутилган, фан, техника ва технологиялар, иқтисодиёт ва маданият ривожининг замонавий даражасига муносиб билимларни эгаллаш;

2.Ўқув дастурига мувофиқ кўзда тутилган қўшимча курслар ва ўқиш турини танлаш;

3.Таълим муассасаси фаолиятининг муҳим масалаларини муҳокама ва ҳал қилишда қатнашиш, шу жумладан жамоат ташкилотлари орқали ҳам;

4.Таълим муассасаси Уставида жорий қилинган тартибда кутубхона, ахборот фонди, ўқув, илмий, тиббий ва бошқа бўлинмалар хизматларидан текин фойдаланиш;

5. Илмий-тадқиқот ишлари, анжуманлар, симпозиумларда иштирок этиш;

6. Ўз илмий ишларини чоп эттириш;

7. Олий таълим муассасаси маъмурияти қарорлари устидан шикоят қилиш;

8. Белгиланган тартибда ҳарбий мутахассислик бўйича таълим олиш.

Талабаларнинг қуйидаги мажбуриятлари:

1. Билим эгаллаши;

2. Кўрсатилган муддатларда ўқув режасида кўзда тутилган барча топшириқларни бажариши;

3. Таълим муассасаси Уставига амал қилиш;

4. Таълим муассасаси ички тартиби қоидаларига амал қилиш;

5. Талабалар турар жойи қоидаларига амал қилиш.

Олий таълим муассасаси профессор-ўқитувчиларининг қуйидаги ҳуқуқлари:

1. Қонунда белгиланган тартибда ихтисослигига мувофиқ иш ҳақи олиш ва мукофотланиш;

2. Олий таълим муассасаси (факультет) кенгашига сайланиш ва унга сайлаш;

3. Олий таълим муассасаси фаолиятига тегишли масалаларни муҳокама қилиш ва ҳал этишда қатнашиш;

4. Кутубхоналар, ахборот фондлари, ўқув ва илмий бўлинмалар ҳамда таълим муассасаси Низомида кўрсатилган ёки жамоат келишувига мувофиқ, ижтимоий-маиший, тиббий ва бошқа таркибий бўлинмалар хизматларидан текин фойдаланиш;

5. Ўқув курслари мазмунини олий таълимнинг давлат таълим стандартларига мувофиқ аниқлашда қатнашиш;

6. Ўқув-тарбия жараёнининг юқори сифатини таъминлаш мақсадида, ўзларининг шахсий хусусиятларига жавоб берадиган таълим усуллари ва воситаларини танлаш;

7. Қонунда белгиланган тартибда олий таълим муассасаси маъмурияти буйруқлари ва фармойишларига норозилик билдириш;

8. Ўз касбий фаолиятининг ташкилий ва моддий-техникавий таъминланишини талаб қилиш.

Олий таълим муассасаси профессор-ўқитувчиларининг қуйидаги мажбуриятлари:

1. Талабаларда юқори маданият ва маънавиятни, ўз касбига, Ватанига, табиатга муҳаббатни, ватанпарварлик, фуқаролик нуқтаи назарни шакллантириш;

2. Ўқув тарбия ва илмий жараёнларнинг юқори самарадорлигини таъминлаш;

3. Талабаларда танлаган йўналиши (ихтисослиги)га монанд касбий маҳоратни, фуқаролик нуқтаи назарни шакллантириш;

4. Олий таълим муассасаси Уставига амал қилиш;

5.Талабаларда мустақиллик, ташаббускорлик ва ижодий қобилиятни ривожлантириш ва хоказолар ўрин олган.

6.2. Талабалар билимини баҳолаш ва назорат қилишнинг “Рейтинг тизими тўғрисида”ги Низом.

“Олий таълим муассасаларида талабалар билимини назорат қилиш ва баҳолашнинг рейтинг тизими тўғрисида”ги Низом Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2009 йил 11 июндаги 204-сон буйруғи билан тасдиқланган низомга Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2010 йил 25 августдаги 333-сон ва 2013 йил 13 декабрдаги 470-сонли буйруғлари билан ўзгартириш ва қўшимчалар киритилган ҳамда Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигида 1981-2 - сон билан давлат рўйхатидан қайта ўтказилган. (ЎР ҚХТ, 2013 й., 50-сон, 659-модда).

Талабалар билимини назорат қилиш ва рейтинг тизими орқали баҳолашдан асосий мақсад таълим сифатини бошқариш орқали рақобатбардош кадрлар тайёрлашга эришиш, талабаларнинг фанларни ўзлаштиришида бўшлиқлар ҳосил бўлишини олдини олиш, уларни аниқлаш ва бартараф этишдан иборат.

Рейтинг тизимининг асосий вазифалари қуйидагилардан иборат:

- талабаларда Давлат таълим **стандартларига** мувофиқ тегишли билим, кўникма ва малакалар шаклланганлиги даражасини назорат қилиш ва таҳлил қилиб бориш;
- талабалар билими, кўникма ва малакаларини баҳолашнинг асосий тамойиллари:
 - Давлат таълим **стандартларига** асосланганлик, аниқлик, ҳаққонийлик, ишонччилик ва қулай шаклда баҳолашни таъминлаш;
 - фанларнинг талабалар томонидан тизимли тарзда ва белгиланган муддатларда ўзлаштирилишини ташкил этиш ва таҳлил қилиш;
 - талабаларда мустақил ишлаш кўникмаларини ривожлантириш, ахборот ресурслари манбаларидан самарали фойдаланишни ташкил этиш;
 - талабалар билимини холис ва адолатли баҳолаш ҳамда унинг натижаларини вақтида маълум қилиш;
 - талабаларнинг фанлар бўйича комплекс ҳамда узлуксиз тайёргарлигини таъминлаш;
 - ўқув жараёнининг ташкилий ишларини компьютерлаштиришга шароит яратиш.

Талабаларнинг билим савияси ва ўзлаштириш даражасининг Давлат таълим стандартларига мувофиқлигини таъминлаш учун қуйидаги назорат турларини ўтказилади:

жорий назорат – талабанинг фан мавзулари бўйича билим ва амалий кўникма даражасини аниқлаш ва баҳолаш усули. Жорий назорат фаннинг хусусиятидан келиб чиққан ҳолда, семинар, лаборатория ва амалий машғулотларида оғзаки сўров, тест ўтказиш, суҳбат, назорат иши,

коллоквиум, уй вазифаларини текшириш ва шу каби бошқа шаклларда ўтказилиши мумкин;

оралиқ назорат – семестр давомида ўқув дастурининг тегишли (фаннинг бир неча мавзуларини ўз ичига олган) бўлими тугаллангандан кейин талабанинг билим ва амалий кўникма даражасини аниқлаш ва баҳолаш усули. Оралиқ назоратининг сони (бир семестрда икки мартадан кўп ўтказилмаслиги лозим) ва шакли (ёзма, оғзаки, тест ва ҳоказо) ўқув фанига ажратилган умумий соатлар ҳажмидан келиб чиққан ҳолда белгиланади;

якуний назорат – семестр якунида муайян фан бўйича назарий билим ва амалий кўникмаларни талабалар томонидан ўзлаштириш даражасини баҳолаш усули. Якуний назорат асосан таянч тушунча ва ибораларга асосланган “Ёзма иш” шаклида ўтказилади.

Таълим йўналишлари ва мутахассисликларининг хусусиятларидан келиб чиққан ҳолда ОТМ факультети Илмий кенгаши қарори асосида кўпи билан 40% фанлардан якуний назоратлар бошқа шаклларда ўтказилиши мумкин.

Талабаларнинг билим савияси, кўникма ва малакаларини назорат қилишнинг рейтинг тизими асосида талабанинг ҳар бир фан бўйича ўзлаштириш даражаси баллар орқали ифодаланади.

Ҳар бир фан бўйича талабанинг семестр давомидаги ўзлаштириш кўрсаткичи 100 баллик тизимда бутун сонлар билан баҳоланади.

Ушбу 100 балл назорат турлари бўйича қуйидагича тақсимланади:

якуний назоратга – 30 балл;

жорий ва оралиқ назоратларга – 70 балл фаннинг хусусиятидан келиб чиққан ҳолда кафедра томонидан жорий ва оралиқ назоратларга тақсимланади.

6.3. Малакавий амалиёт тўғрисидаги Низом.

Ўзбекистон Республикаси “Олий таълим муассасалари талабаларининг малакавий амалиёти тўғрисида”ги Низом Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 1998 йил 30 октябрдаги №305 сонли буйруғи билан тасдиқланган. Ҳозирги кунда барча олий таълим муассасаларида малакавий амалиётлар ушбу Низом талаблари асосида ўтказилмоқда.

Бакалаврият таълим йўналишлари ва магистратура мутахассисликлари бўйича мутахассислар тайёрлашнинг муҳим қисми бўлган талабалар амалиёти - илғор корхоналар, муассасалар ва ташкилотларда ўтказилади.

Талабалар амалиёти бакалаврият таълим йўналишлари ва магистратура мутахассисликлари фанларининг назарий қисмини мустаҳкамлаш учун зарур бўлган, ўқиш жараёнининг бевосита ишлаб чиқариш шароитларида ўтказиладиган давомидир.

Ҳар бир амалиётнинг мақсади, мазмуни ва муддати таълим йўналиши (мутахассислик)нинг ДТС, ўқув режалари ва амалиёт дастурларида белгиланади.

Малакавий амалиётлар бакалавриат таълим йўналишлари ва магистратура мутахассисликлари давлат таълим стандартларида (ДТС) ва ўқув режаларда кўзда тутилган турли шаклларда, яъни:

- ўқув-танишув;
- ишлаб чиқариш;
- педагогик;
- битирув олди амалиётлари ва бошқа турларда ташкил қилинади.

Олий таълим муассасаси таълим йўналишларининг ўзига хослигини ҳисобга олиб, кадрлар буюртмачилари талабларига биноан, ОТМ Илмий Кенгаши қарорига мувофиқ амалиётнинг бошқа турларини киритиш ҳуқуқига эга

Хозирги кунда олий таълим муассасаларининг бакалавриат таълим йўналишларида талабаларни малакавий амалиётлари амалдаги ДТС ва ўқув режаларга асосан 12- хафтадан 24 хафтагача қўйилган.

Амалиётларга ОТМ ректори буйруғи билан кафедраларнинг ишлаб чиқаришни яхши биладиган, тажрибали профессорлар, доцентлар ва ўқитувчилар раҳбарлик қилади.

Амалиёт раҳбарининг асосий вазифалари қуйидагилардан иборат:

- зарурий тайёргарлик ташкил этиш учун амалиёт объектларига амалиёт бошланишидан олдин бориш;
- талабаларнинг амалиётга боришидан олдин ташкилий тадбирлар (амалиёт ўтказиш тартиблари, хавфсизлик техникаси ҳақида кўрсатмалар бериш ва ҳ.к) ни ўтказишни таъминлаш;
- талабаларни кафедра топшириқларида кўзда тутилган илмий тадқиқот ишларига раҳбарлик қилиш;
- амалиёт объектларида талабаларни меҳнат шароитлари меъёрдагидек таъминланганлигини назорат қилиш;
- талабаларни ички меҳнат тартиб-қоидаларига риоя қилишларини назорат қилиш;
- амалиёт якунлари бўйича талабалар илмий анжуманлари тайёрланишида ва амалиёт натижалари ҳимоясида иштирок этиш;
- талабаларнинг амалиёт бўйича ҳисоботларини кўриб чиқиш ва тавсиянома бериш;
- Талабалар амалиёт ўтганлиги ва уларнинг амалий тайёргарлигидаги камчиликлари кўрсатилган, амалиётни янада такомиллаштириш бўйича баён этилган таклифлар, ёзма ҳисоботни кафедра мудирига тақдим этиш;
- барча амалиёт билан боғлиқ ишларни амалиётдан бириктирилган раҳбар билан биргаликда амалга ошириш ва хоказолар.

Талабалар амалиётининг умумий раҳбарлиги амалиёт объекти раҳбарининг буйруғи билан масъул ходимларнинг бирига юклатилади. Цех, бўлим, лаборатория кабиларда талабалар амалиётининг бевосита раҳбарлиги амалиёт объекти бошлиғининг буйруғи билан таркибий бўлимнинг юқори малакали мутахассиси зиммасига юкланади.

Талаба амалиёт ўтишда:

- амалиёт дастурида кўзда тутилган топшириқларни тўлиқ бажариши;
- амалиёт объектининг ички меҳнат тартиб қоидаларига бўйсунуши;
- меҳнат муҳофазаси, ҳавфсизлик техникаси ва ишлаб чиқариш санитарияси қоидаларини ўрганиши ва қатъий риоя қилиши;
- бажарилган иш ва унинг натижалари учун шу амалиёт объектлари ишчилари қатори жавобгарлик олиши;
- кундалик дафтар юритиши, чизмалар, тасвирлар ва бошқаларни бажариши;
- амалиёт раҳбарига барча топшириқлар бажарилгани ҳақида ёзма равишда ҳисобот бериши ва амалиёт бўйича якуний ҳисоботни топшириши лозим.

Амалиёт якунида талаба юқорида айтиб ўтилганидек, ёзма ҳисобот тайёрлайди ва уни бевосита амалиёт объектдан тайинланган раҳбар имзолаган кундалик дафтар билан бирга олий таълим муассасасидан тайинланган раҳбарга топширади.

Ҳисобот талабанинг амалиёт даврида бажарган муайян ишлари тўғрисидаги маълумотлар, амалиёт объекти бўлимларининг қисқача изохи, улар фаолиятининг ташкилий асослари, амалиёт натижалари бўйича хулоса ва таклифларни ўз ичига олади.

Амалиёт якунида талаба ўз ҳисоботини факультетда ёки кафедрада тайинланган комиссия олдида ҳимоя қилади.

Амалиёт ҳисоботлари ҳимояси натижалари факультет Илмий Кенгашларида ва олий таълим муассасасининг ўқув-услубий кенгашида муҳокама қилинади.

Амалиёт ўтган ҳар бир талаба:

- биринчидан, амалиёт ўтиш жараёнини янада такомиллаштириш бўйича ўз таклифларини бериши;
- иккинчидан, чет эллардаги ишлаб чиқариш тажрибаларини ўрганиши унинг илғор натижаларини амалиётга жорий этишга эътибор бериши;
- учинчидан, ҳисобот мазмунини шакллантиришда ҳар бир талаба ўз мутахассислиги бўйича амалиёт давомида олган маълумотларни олдинги маълумотлар ва интернетдан олинган маълумотлар билан қиёсий таҳлил қилиши лозим.

Шу ўринда ўринли бир савол туғилади ҳозирги кунда олий таълим муассасаларида талабаларнинг малакавий амалиёти қандай ўтказилмоқда? Малакавий амалиётларнинг меъёрий ҳужжатлар билан таъминланиши қай аҳволда?

Афсуски айрим олий таълим муассасаларида малакавий амалиётларга етарлича аҳамият берилмаяпти бунинг натижасида ДТС ва ўқув режаларда назарда тутилган малакавий амалиётлар фақатгина қоғозда ёки талабаларни амалиёт бўйича якуний қайдномаларида ўз мужассамини топмоқда. Назарий билим олган лекин уни амалиёт билан боғлай олмайдиган кадрлар эртага қандай қилиб ўз фаолиятини олиб бориши мумкин.

Президентимиз И.А.Каримовнинг “Келажак авлод ҳақида қайғуриш, соғлом, баркамол наслни тарбиялаб етиштиришга интилиш бизнинг миллий хусусиятимиздир”, “Билимга чанқоқ, истеъдодли ёшларни танлаб, уларни Ватанга фидоий инсонлар қилиб тарбиялаш муқаддас вазифадир”, “Биз ўз истеъдодли, фидоий болаларимиз, фарзандларимизга билим ва касб чўққиларини забт этиш учун қанот беришимиз зарур”, “Менинг энг катта ишончим ва умидим ёшлардан” деган фикрларни ҳозирги кунда амалиёт учун жуда ўринлидир.

Президентимизнинг фикр ва мулоҳазаларига асосланиб олий таълим муассасаларида малакавий амалиётлар хусусида юқорида келтирилган камчиликларни бартараф қилиш учун қуйидагиларни амалга ошириш зарур:

1. Олий таълим муассасалари факультетларида жамоатчилик асосида факультет деканининг амалиёт ишлари бўйича муовини лавозими киритилиши лозим.

2. Олий таълим муассасаларида барча таълим йўналишлари ва магистратура мутахассисликлари бўйича малакавий амалиётларни ўтказилишини танқидий ўрганиб чиқиш ва амалиётларни ўтказилишининг оптимал йўллари ишлаб чиқиш лозим.

3. Олий таълим муассасаларида режалаштирилган малакавий амалиётларни меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларини қайта кўриб чиқиш ҳар бир амалиёт тури бўйича махсус дастурларни ишлаб чиқиш лозим.

4. Олий таълим муассасалари ва амалиёт объектлари ўртасида ҳамкорлик шартномаларини ҳозирги кун талабидан келиб чиқиб қайта шакллантириш лозим.

5. Факультетларда малакавий амалиётларни ўтказиш бўйича амалиётга қатнашадиган ва амалиётга раҳбарлик қиладиган профессор ўқитувчилар учун махсус семинарлар ташкил қилиш лозим.

6. Битирувчиларни ишга жойлаштириш масаласида амалиёт объектлари билан мутахассис чиқарувчи кафедралар ўртасида узвий алоқани йўлга қўйиш лозим.

7. Ҳар бир фанга ажратилган умумий соатлар миқдоридан келиб чиқиб амалиёт дастури ишлаб чиқилиши ва календар режаси тузилиши лозим.

8. Амалиёт раҳбарлари талабалар амалиёт ўтганлиги ва амалиёт ўтказишда йўл қўйилган камчиликлар кўрсатилган ҳамда амалиётни янада такомиллаштириш бўйича ўз таклиф ва тавсиялари тўғрисидаги ёзма ҳисоботни кафедра мудирларига тақдим этишлари лозим.

9. Олий таълим муассасаларида амалиётни молиялаштириш масаласини ҳозирги кун талабидан келиб чиқиб қайта кўриб чиқиш лозим.

10. Олий таълим муассасаларининг ҳар бир факультети амалиёт бўлимида қуйидаги ҳужжатлар шакллантирилиши лозим:

- Амалиёт низомлари
- Амалиёт жадвали
- Амалиёт дастурлари
- Амалиёт рейтинг графиги ва баҳолаш мезонлари

- Амалиёт календар режалари
- Амалиёт техника хавфсизлиги журнали
- Амалиёт кундалиги
- Амалиёт ҳисоботларини қабул қилиш журнали
- Амалиёт хисоботлари
- Амалиёт хисоботи бўйича кафедра баённомалари
- Амалиёт бўйича Илмий Кенгаш баённомалари
- Амалиёт бўйича Ўқув-услугий Кенгаш баённомалари
- Амалиёт бўйича ҳамкорлик шартномалари
- Амалиёт бўйича буйруқлар ва ҳоказолар.

6.4. Вақт меъёрлари тўғрисидаги № 5-2015 сонли буйруқ.

Ўзбекистон Республикаси олий ва ўрта махсус таълим вазирининг 2015 йил 9 сентябрдаги 5-2015-сонли буйруғи билан амалга киритилган **“Олий таълим муассасаси профессор-ўқитувчилар таркибининг ўқув, илмий-методик, илмий-тадқиқот, ташкилий-методик, маънавий-ахлоқий ва тарбиявий ишлар юкламасини аниқлаш” Қоидалари** Олий таълим муассасаларида профессор-ўқитувчиларнинг бир йиллик ўқув юкламаларини оптимал расмийлаштиришда алоҳида ўрин тутади.

Ушбу буйруқда профессор-ўқитувчиларнинг юкламаси ўқув ишлари, ўқув-услугий ишлар, илмий тадқиқот ишлар, маънавий-маърифий ишлар ва ташкилий-услугий ишлардан иборат бўлиши кўрсатиб ўтилган. Хозирги кунда олий таълим муассасалари кафедраларида қуйидаги мезонлар асосида юкламалар шакллантирилади.

Профессор-ўқитувчилар таркиби меҳнатини нормалаштириш ҳар йили келгуси ўқув йили учун тузиладиган ва белгиланган тартибда тасдиқланадиган шахсий иш режаларига асосланган.

Йиллик шахсий иш режа мазкур Қоидаларнинг иловасида назарда тутилган Олий таълим муассасаси профессор-ўқитувчилар таркибининг ўқув, илмий-методик, илмий-тадқиқот, ташкилий-методик, маънавий-ахлоқий ва тарбиявий ишлар ҳажмини ҳисоблашнинг вақт меъёрларига мувофиқ асосий тадбирлар рўйхатини (тадбирлардан ҳар бири бўйича соатлар миқдорини кўрсатган ҳолда) ўз ичига олади.

Йиллик шахсий иш режа 1540 соат миқдоридagi иш вақтининг жамланган ҳисобидан келиб чиқади.

Иш турлари профессор-ўқитувчиларнинг йиллик шахсий иш режаларида тўла ва аниқ акс эттирилиши керак. Жорий ўқув йили якунида фақат мазкур ўқув йили давомида амалга оширилган ишлар ҳисобга олинади.

Ўқув йили давомида бажарилган қўшимча иш турлари профессор-ўқитувчиларнинг йиллик шахсий иш режаларига киритиб борилиши мумкин.

Иш турлари бўйича ҳисобланган соатлар ҳажми олий таълим муассасасининг штат бирликлари сонини ҳамда профессор-ўқитувчилар таркибининг ойлик маошларини белгилаш учун асос бўлмайди.

Штат бирликлари профессор-ўқитувчиларнинг талабалар сонига нисбати бўйича, ойлик иш ҳақи эса, харажатлар сметаси бўйича тегишли норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар асосида белгиланади.

Кафедра профессор-ўқитувчилари ўртасида ишларни нормалаштириш бўйича тавсия этиладиган тақсимот:

ўқув ишлари — 50% — 70%;

илмий-методик ишлари — 5% — 10%;

илмий-тадқиқот ишлари — 15% — 20%;

ташкилий-методик ишлар — 5% — 10%;

маънавий-ахлоқий ва тарбиявий ишлар — 10% — 15%.

6.5. “Ўзбекистон Республикаси олий таълим муассасалари битирувчиларининг якуний давлат аттестацияси тўғрисида”ги Низом.

Ўзбекистон Республикаси олий таълим муассасалари битирувчиларининг якуний давлат аттестацияси тўғрисидаги Низом Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2009 йил 22 майдаги 160-сонли буйруғи билан тасдиқланган.

Мазкур Низом Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги ва “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури тўғрисида”ги қонунлари ва Олий таълимнинг Давлат таълим стандартига мувофиқ олий таълим муассасалари битирувчиларининг якуний давлат аттестациясини ўтказиш тартибини белгилайди.

Олий таълим муассасалари битирувчиларининг якуний давлат аттестацияси бакалавриат йўналишлари ва магистратура мутахассисликлари ўқув жараёни жадвалига мувофиқ ўтказилади.

Якуний давлат аттестацияси олий таълим муассасасидаги ҳар бир таълим йўналиши (мутахассислиги) бўйича ташкил этиладиган якуний давлат аттестация комиссиялари томонидан амалга оширилади.

Якуний давлат аттестация комиссияларининг асосий вазифалари кўйидагилардан иборат:

- битирувчининг билим, малака ва кўникма даражасининг давлат таълим стандартлари талабларига мувофиқ келишини комплекс баҳолаш;

- якуний давлат аттестацияси натижалари бўйича битирувчиларга бакалавр (магистр) академик даражасини бериш масаласини ҳал қилиш;

- комиссия фаолияти натижаларини таҳлил қилиш ва улар асосида олий маълумотли кадрлар тайёрлашни такомиллаштириш бўйича таклифлар ишлаб чиқиш.

Якуний давлат аттестация комиссиялари ўз фаолиятларини мазкур Низом, олий таълимнинг меъёрий ҳужжатлари ҳамда бакалавриат таълим йўналишлари ва магистратура мутахассисликлари бўйича битирувчиларнинг тайёргарлик даражаси ва таълим мазмунига қўйилган Давлат таълим стандартлари талабларини бажаришга йўналтирилган бошқа ҳужжатларга таянган ҳолда олиб борадилар.

Якуний давлат аттестацияси кўйидаги кўринишдаги бир ёки бир неча аттестация синовларидан иборат:

- айрим фан бўйича якуний аттестация синови;
- таълим йўналиши (мутахассислиги) бўйича фанлараро якуний аттестация синови;
- битирув малакавий иш (магистрлик диссертацияси) ҳимояси.

Якуний давлат аттестацияси комиссиялари таркиби мутахассис тайёрловчи олий таълим муассасасининг илмий-педагогик кадрлари, шунингдек мазкур соҳа кадрларининг истеъмолчилари бўлган корхона, ташкилот ва муассасаларнинг юқори малакали мутахассислари, турдош олий таълим муассасаларининг етакчи профессор-ўқитувчи ва илмий ходимлари, Ўзбекистон Республикаси Фанлар Академияси тизимидаги мувофиқ соҳалар олимларидан иборат бўлади.

Якуний давлат аттестацияси комиссиялари таркиби камида 5 нафар профессор-ўқитувчи ва мутахассислардан шакллантирилади. Якуний давлат аттестациясида васийлик кенгаши, фуқароларни ўзини-ўзи бошқариш органлари ва ота-оналар вакиллари жамоатчилик асосида кузатувчи сифатида қатнашиши мумкин.

Якуний давлат аттестацияси жараёнида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Давлат тест маркази вакиллари иштирок этишлари мумкин.

Якуний давлат аттестацияси синовлари бошланишидан олдин якуний давлат аттестация комиссияси раислари билан олий таълим муассасаси ректори шахсан якуний давлат аттестацияси комиссияларининг тайёргарлик даражаси, комиссия раислари ва аъзоларининг вазифалари, битирувчиларга қўйилаётган талаблар, тартиб-интизом тўғрисида семинар - кенгаш ўтказилади.

Якуний давлат аттестацияси синовлари ёзма ёки оғзаки усулда ташкил этилади ва ушбу тартиб олий таълим муассасаси Илмий кенгаши қарори асосида таълим муассасаси ректори томонидан белгиланади ҳамда якуний давлат аттестацияси бошланишидан олти ой илгари талабалар эътиборига етказилади. Талабалар дастурлар билан таъминланадилар, уларга тайёргарлик кўриш ва маслаҳатлар бериш учун зарур шароитлар яратилади.

Таълим йўналиши (мутахассислиги) бўйича фанлараро якуний аттестация синовларига ва битирув малакавий иш (магистрлик диссертацияси) ҳимоясига тегишли таълим дастурларини тўлиқ тугатган ва ўқув режасида назарда тутилган барча синовлардан муваффақиятли ўтган талабалар қўйилади.

Якуний давлат аттестация комиссияси битирувчиларнинг якуний давлат аттестацияси синовлари натижалари асосида уларга таълим йўналиши (мутахассислиги) бўйича бакалавр (магистр) даражаси бериш ҳақида қарор қабул қилади.

Якуний давлат аттестация комиссияларининг қарорлари очик овоз бериш йўли билан, мажлисда иштирок этувчиларнинг кўпчилик овози билан қабул қилинади. Овозлар тенг бўлган ҳолда, раиснинг овози ҳал қилувчи ҳисобланади.

Олий таълим муассасаси битирувчиси якуний давлат аттестацияси таркибига киритилган аттестация синовларининг барча турларидан

муваффақиятли ўтгандан сўнг унга мувофиқ даража ва олий маълумот тўғрисидаги диплом берилади.

Ўқув дастурларини ўзлаштиришда катта ютуқларга эришган ва ўқув режасидаги барча фанларнинг камида 3/4 қисми бўйича 86 балл ва ундан юқори ўзлаштириш кўрсаткичларига эришган, (бошқа фанлар бўйича ўзлаштириш кўрсаткичи 71 баллдан кам бўлмаган), шунингдек, якуний давлат аттестацияси синовларининг ҳар бири бўйича камида 86 балл ўзлаштириш кўрсаткичларига эга бўлган бакалаврият битирувчисига “имтиёзли” диплом берилади.

Якуний давлат аттестацияси синовларидан (ёки аттестация синовлари турларидан бири бўйича) ўта олмаган талаба уч йил ичида якуний давлат аттестациясига (ўтолмаган аттестация синовларининг ҳар бир тури бўйича бир марта) қайтадан киритилади.

Муддатли ҳарбий хизматда бўлиш ва 3 ёшга тўлмаган бола парвариши бўйича таътил, кўрсатилган 3 йиллик муддатга кирмайди.

Якуний давлат аттестацияси синовидан иккинчи марта ҳам ўта олмаган талабалар масаласи уларнинг аризасига мувофиқ Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги томонидан кўриб чиқилади.

6.6. “Олий таълим муассасаларида мустақил таълимни ташкил этиш тартиби тўғрисида”ги Низом.

Ўзбекистон Республикаси таълим тизимида таълим ва тарбиянинг узвий равишда олиб борилиши нафақат мамлакатнинг интеллектуал жиҳатдан юксалишига, шунингдек, маънавий баркамол бўлишини ҳам таъминлайди. Шу маънода мухтарам Президентимиз И.А.Каримов бу масалага эътибор бериб қуйидагиларни таъкидлайди: “Шуни унутмаслик керакки, келажагимиз пойдевори билим даргоҳларида яратилади, бошқача айтганда, халқимизнинг эртанги куни қандай бўлиши фарзандларимизнинг бугун қандай таълим ва тарбия олишига боғлиқ”.³

Кадрлар тайёрлаш Миллий дастурининг асосий талабларидан бири замон талабларига жавоб бера оладиган, ҳар томонлама етук, рақобатбардош, қўйилган муаммони мустақил ҳал қилиш лаёқатига эга, ўз устида ижодий ишлаб борадиган мутахассислар тайёрлашдир. Бу хусусиятларга эга бўлган кадрларни тайёрлашда мустақил таълим алоҳида ўрин тутаети, чунки ахборот ва билимлар доираси жадал суръатлар билан ривожланиб бораётган ҳозирги кунда ҳамма маълумотларни фақат дарс машғулотларида бериб бўлмайди. Қўйилган муаммо ва вазифалар бўйича маълум ечимга келиш ҳамда унинг оптимал вариантыни танлаш учун керакли бўлган мустақил фикрлаш кўникмаси мустақил ижодий ишлаш жараёнида шаклланади ва мустаҳкамланиб боради.

Юқори малакали кадрлар тайёрлашнинг муҳим омилларидан бири - бу таълим сифати ва самарадорлигини оширишдир. Таълим сифати ва самарадорлигини оширишда ўқитишнинг замонавий усуллари, шакл ва

³ Каримов И.А. Юксак маънавият - енгилмас куч. -Тошкент., Маънавият., 2008. –Б. 61.

воситалари, ўйин технологиялари, муаммоли ўқитиш, хусусан, мустақил таълимнинг ноанъанавий методлари ҳам муҳим ўрин эгаллайди.

Замонавий таълим жараёни бу талабаларга фақат билим бериш, уларда фикрлаш қобилиятини ривожлантириш, олинган билимлардан фойдаланиш бўйича ўқув кўникмаларини шакллантиришдан иборат бўлмай, балки уларга мустақил билимларни қидириб топиш, ўзлаштириш шакллари, усуллари, воситаларини ўргатишдан иборат. Талабаларда мустақил билимларни тўлдириб бориш, маълумотлар оқими ичидан кераклигини ажратиб олиш ва маълумотларни қайта ишлаш, таҳлил қилиш қобилиятларини шакллантириш, сифатли кадрлар тайёрлаш жараёнининг асосий йўналишларидан бири ҳисобланади.

Ҳозирги вақтда олий таълим муассасаларида талабаларнинг мустақил таълимини ташкил этиш Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2005 йил 21 февралдаги 34-сонли буйруғи билан тасдиқланган “Талабаларнинг мустақил ишини ташкил этиш, назорат қилиш ва баҳолаш тартиби тўғрисида”ги намунавий Низом асосида амалга оширилмоқда.

Талабанинг мустақил иши ўқув режада муайян фанни ўзлаштириш учун белгиланган ўқув соатининг ажралмас қисми бўлиб у услубий ахборот ресурслари билан таъминланади.

Талабанинг мустақил иши рейтинг тизими талаблари асосида назорат қилинади.

Талабаларнинг ҳафталик мустақил ишларининг умумий ҳажми бакалаврият йўналишида - 22 соатни, магистратура мутахассисликларида 18-соатни ташкил этади.

Олий таълим муассасаларида мустақил таълим ҳар бир фаннинг хусусиятларидан келиб чиққан ҳолда, реферат, уй вазифаси, презентация, курс иши ва шу каби бошқа шаклларда амалга оширилиши мумкин.

Мустақил таълимни турларига қуйидагилар киради:

- айрим мавзуларни ўқув адабиётлари ёрдамида мустақил ўзлаштириш;
- берилган мавзу бўйича реферат тайёрлаш;
- амалий машғулотлар ва семинарларга тайёргарлик кўриш;
- лаборатория ишларини бажаришга тайёргарлик кўриш;
- курс ишларини бажариш;
- назарий билимларни амалиётда қўллаш;
- мавзу ёки маълум бир боб бўйича таҳлилий маълумотлар асосида хулосалар қилиш ва илмий мақола тайёрлаш;
- анжуманларда маърузалар билан қатнашиш;
- битирув малакавий ишини тайёрлаш;
- магистрлик диссертациясини тайёрлаш;
- фанлар бўйича уйга берилган топшириқларни бажариш;
- мавзулар бўйича слайдлар, презентациялар тайёрлаш.

Ўқитилаётган фаннинг хусусиятларидан келиб чиққан холда талабалар мустақил ишини ташкил этишда бошқа шакллардан ҳам фойдаланиш мумкин.

Ўқитиладиган фанлар бўйича ишчи ўқув дастурларида талабалар мустақил ишининг мазмуни, моҳияти, шакли ва хажми ҳамда манбалари кўрсатилади.

Талаба мустақил иши учун ўқув режада ажратилган вақтга мос равишда ҳар бир фан бўйича тегишли кафедраларда мустақил ишнинг ташкилий шакллари, топшириқ вариантлари ишлаб чиқилади ва факультет ўқув-услубий кенгашида тасдиқланади.

Мустақил ишни бажариш учун ҳар бир фан бўйича талабаларга кўрсатма ва тавсиялар ишлаб чиқилади ҳамда тарқатма материал сифатида фан бўйича биринчи машғулотда талабаларга етказилади.

Мустақил таълимнинг асосий вазифаларига:

- Билимларни чуқурлаштириш ва кенгайтириш;
- Ижодий фаолиятга қизиқишни шакллантириш;
- Таълим олиш усуллари эгаллаш;
- Тушуниш ва фикрлаш қобилиятини ривожлантириш;
- Мустақил хулосалар чиқариш кўникмаларини шакллантириш киради.

6.7. “Олий таълим муассасаларида очик лекцияларни ташкил этиш ва ўтказиш тартиби тўғрисида”ги Низом.

Ўзбекистон Республикаси олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2004 йил 26 мартдаги “Очик лекцияларни ташкил этиш ва ўтказиш тартиби тўғрисида”ги №79 сонли буйруғи билан “Олий таълим муассасаларида очик лекцияларни ташкил этиш ва ўтказиш тартиби тўғрисида”ги Низом тасдиқланган.

Очик лекцияларни ўтказишнинг мақсади - профессор-ўқитувчиларни тегишли фан, техника ва технологиялар соҳалари бўйича жаҳонда эришилган ютуқ ва янгиликлардан хабардор бўлишларига эришиш ва улар асосида замонавий педагогик ва ахборот комуникация технологияларидан самарали фойдаланган холда лекцияларни тайёрлаш, ўтказиш, таълим сифатини ошириш ҳамда тайёрланаётган кадрларнинг рақобатбардошлигини таъминлашдан иборат.

Очик лекцияларни ўтказиш вазифаларига:

- талабаларга фандаги сўнгги ютуқ ва янгиликларни етказиш;
- таълим сифатини бошқаришда фан, ишлаб чиқариш ва жамоатчилик иштирокини таъминлаш;
- илмий-услубий жихатидан етуқ лекцияларни тарғибот қилиш;
- ёш бўлажак кадрларни малакасини ошириш;
- илмий унвонларга эга бўлган профессор-ўқитувчиларни, ўз касбий маҳоратини ошириш устида мунтазам ишлашни таъминлаш;
- профессор-ўқитувчиларни ўқув жараёнидаги маъсулиятни ошириш;

-юқори савиядаги лекция муаллифларини рағбатлантириш ва тақдирлаш киради.

Очиқ лекциялар, одатда ўз соҳаси бўйича таниқли, фанда янги йўналишга асос солган ёки илмий мактаб яратган, илмий даража ёки унвонларга эга бўлган тажрибали профессор – ўқитувчилар томонидан ихтиёрий равишда ўтказилади.

Олий таълим муассасаларида профессор ёки доцент илмий унвонларига ўрнатилган тартибда даъвогарлик қилаётган профессор-ўқитувчилар учун очиқ лекцияларни ўтказиш мажбурий ҳисобланади.

Очиқ лекцияларни мавзуси, услуби, техник воситалари лектор томонидан ихтиёрий танланади.

Очиқ лекцияларни ўтказиш олий таълим муассасалари профессор-ўқитувчиларининг малака ошириш шаклларига киради.

Олий таълим муассасаларида очиқ лекциялар ўқув режадаги барча фанлардан ўтказилиши мумкин. Умумқасбий ва ихтисослик фанларидан ўтказиладиган очиқ лекцияларга алоҳида эътибор қаратилиши лозим.

Очиқ лекцияни ўтказиш тўғрисидаги таклиф профессор, доцент ёки айрим ҳолларда катта ўқитувчи лавозимида фаолият кўрсатаётган профессор-ўқитувчилар, шунингдек, профессор ва доцент илмий унвонларига даъвогарлик қилаётган педагог кадрлар томонидан ўқув йили бошланишидан олдин кафедра мудирига маълум қилинади. Таклифда ўқув семестри мобайнида ўқув режадаги муайян фан, мавзу, талабалар курси ва академик гуруҳлари, шунингдек, очиқ лекция ўтказиладиган кун, жойи ва вақти кўрсатилади.

Очиқ лекцияга бошқа олий таълим муассасаларидаги турдош кафедраларнинг тажрибали профессор-ўқитувчилари, ишлаб чиқаришнинг тегишли соҳаларида фаолият юритаётган илғор корхоналар, кўшма корхоналарнинг юқори малакали мутахассислари, илмий тадқиқот муассасаларининг етакчи олимлари ҳамда мутассадди давлат органлари-Фанлар академияси, Фан ва технологиялар маркази, Олий аттестация комиссияси, Давлат тест маркази таркибидаги Кадрлар тайёрлаш сифатини назорат қилиш, педагог кадрлар ва таълим муассасалари аттестация бошқармасининг вакиллари лекция ўтказилишидан икки ҳафта олдин ёзма равишда таклиф этилади.

Очиқ лекциянинг матни ёки унинг қисқача аннотацияси аввалдан ўрнатилган тартибда барча талабалар ва таклиф этилган экспертларга тарқатилади.

Очиқ лекцияда лекцияни ташкил этаётган кафедранинг ёш педагоглари, магистрантлари, докторантлари ва мустақил изланувчиларининг қатнашиши мажбурий ҳисобланади.

Очиқ лекцияларнинг мазмун-моҳияти ва илмий-услубий савияси бўйича муҳокамаси лекциядан сўнг кафедрада давом эттирилади. Очиқ лекциянинг муҳокамаси кафедра мажлислари баённомасида қайд этилади.

Профессор-ўқитувчилар томонидан муваффақиятли ўтказилган очик лекциялар уларнинг рейтингини аниқлаш, малака ошириш курсларига жалб этиш ва аттестациядан ўтказишда инобатга олинади.

6.8. “Иқтидорли талабаларни излаш, аниқлаш ва уларни мақсадли тайёрлаш тўғрисида”ги намунавий Низом.

Давлат истеъдодли ёшларни алоҳида қўллаб-қувватлайди. Ўзбекистон Республикасида давлат ташкилотлари ҳамда жамоат бирлашмалари, мансабдор шахслар истеъдодли ёшларни аниқлашда ва уларнинг ижодий камол топишида кўмаклашишлари шарт. Ана шу мақсадда Ўзбекистон Республикасида фан ва техника, иқтисодиёт, бошқарув, санъат соҳаларида истеъдодли ёшларни қидириб топишни, уларни муҳофаза қилиш ва қўллаб-қувватлашни амалга оширишда моддий-техника базалари билан таъминланган давлат муассасалари, жамоат ташкилотлари ва комиссиялари фаолият кўрсатади. Истеъдодли ёшларни қўллаб-қувватлаш чора-тадбирлари республика ва маҳаллий бюджетлар ҳамда бошқа манбалардан пул билан таъминланади.

Иқтидорли талабаларни излаш, аниқлаш ва уларни мақсадли тайёрлаш тўғрисидаги низом Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 1998 йил 10 июлдаги № 185 сонли буйруғи билан тасдиқланган бўлиб унда иқтидорли талабаларни излаш, аниқлаш тартиби ҳамда улар билан мақсадли ишлашнинг шакл ва услублари белгиланган.

Иқтидорли талабаларни излаш, аниқлаш ва уларни мақсадли тайёрлашнинг асосий мақсади - Республиканинг илмий ва ижодий салохиятини ривожлантирувчи интеллектуал элитани тайёрлаш ва бу борада юксак истеъдод соҳибларига, билимнинг тегишли соҳалари ва фаннинг аниқ йўналишлари бўйича ўз табиий қобилиятларини намоён этиш ва ривожлантириш, ўзларидаги ноёб истеъдодни рўёбга чиқариш учун имконият яратиш.

Иқтидорли талабаларни мақсадли тайёрлаш вазифаларига:

-иқтидорли талабаларнинг интеллектуал салохияти чуқур билим олишга ва қобилиятларини ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратиш;

-малакали профессор-ўқитувчиларни иқтидорли талабалар билан индивидуал ишлашга жалб этиш;

-илм-фан тараққиётининг устивор йўналишлари бўйича илмий тадқиқот ишларига иқтидорли талабаларни кенг жалб этиш;

-иқтидорли талабалар бўйича республика банки ва мониторингини шакллантириш;

-махсус ўқув дастурлари ва прогрессив педагогик технологияларни ишлаб чиқиш;

-буюртмачилар талабларини қондирувчи малакали, ҳар томонлама камол топган кадрларни тайёрлаш ва хоказолар киради.

Иқтидорли талабаларни мақсадли тайёрлаш дастурларида қуйидаги омиллар назарда тутилади:

-фанларни юқори даражада ўзлаштириш;

- компьютер билимдонлиги ҳамда программалаштириш;
- чет тилларидан бирини пухта эгаллаш;
- курс, битирув малакавий ишини ҳамда магистрлик диссертациясини ёзишда компьютер ва чет тилидан самарали фойдаланиш;
- илмий-ижодий ишларни бажариш жараёнида мустақил фикрлаш, янги фикр ва мулохазаларни билдириш, амлда тадбиқ этиш;
- соха бўйича мустақил билим олишга йўналтириш ва илм-фан соҳасидаги янгиликларни тезкорлик билан эгаллаш хусусиятларини шакллантириш;
- давлатнинг ички ва ташқи сиёсатини тўғри тушунадиган ва уни қўллаб қувватлайдиган, ватанпарвар, баркамол инсон этиб шакллантириш.

Иқтидорли талабаларга дарс бериш ва уларга раҳбарлик қилиш учун биринчидан, етарли билим ва тажрибага иккинчидан, ижодий ва услубий ишлаш тажрибасига эга бўлган, учунчидан, ўқув-услубий ва илмий фаолият бўйича рейтинг юқори бўлган профессор ва доцентлар тайинланади.

Иқтидорли талабалар илмий раҳбарларининг асосий вазифаларига:

- иқтидорли талабаларни мақсадли тайёрлаш дастурларини тузиш ва уни амалга оширишга раҳбарлик қилиш;

- иқтидорли талабалар билан ишлаш бўйича етакчи хорижий давлатлардаги илғор тажрибаларни ўрганиш ва уларни ўз фаолиятида қўллаш;

- янги педагогик технология, компьютер технологияси ва видео-аудио техникаларини ўқув жараёнида кенг қўллаш;

- мақсадли дастурни муваффақиятли бажараётган иқтидорли талабаларни моддий ва маънавий рағбатлантириш бўйича таклифлар киритиш киради.

6.9. Олий таълим муассасасининг “Илмий кенгаши тўғрисида”ги намунавий Низом.

Олий таълим муассасасининг Илмий кенгаши тўғрисидаги намунавий Низом, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2011 йил 3 декабрдаги №487-сонли буйруғи билан тасдиқланган. Ушбу Низом олий таълим муассасаларида Илмий кенгаш фаолиятини ташкил этиш тартибини белгилайди.

Олий таълим муассасаси фаолиятига тегишли асосий масалаларни кўриб чиқиш учун ОТМ ректори раислигида Илмий кенгаш ташкил этилади.⁴

Илмий кенгаш таркиби ОТМ ректори, проректорлар, факультет деканлари, олий таълим муассасаси таркибига кирувчи мустақил ташкилот ва тармоқлар директорлари, мутахассис чиқарувчи кафедралар мудирлари, бўлим бошлиқлари, шунингдек, жамоат ташкилотлари раҳбарларидан ташкил этилади. ОТМ Илмий кенгашининг ваколат муддати - 5 йил.

⁴ ОТМ Илмий кенгаши 2013 йилдан бошлаб ОТМ Кенгаши деб номланган.

Илмий кенгаш таркиби ОТМ ректорининг буйруғи билан тасдиқланади.

Илмий кенгашнинг мақсади - олий таълим муассасаси жамоаси сайъ-харакатлари, интеллектуал салохияти ва қонун ҳужжатларида белгиланган вазифаларнинг бажарилишини таъминлаш, олий таълимнинг давлат таълим стандарти талаблари даражасида мукамал билим, малака, кўникмаларига эга бўлган профессионал мутахассислар тайёрлашга йўналтиришдан иборат.

ОТМ Илмий кенгаши:

-олий таълимнинг тегишли қонун ҳужжатларига мувофиқ ДТС, ўқув режалар ва фан дастурларининг қатъий бажарилишини ўрганиб чиқади ҳамда устивор масалалар бўйича тавсия ва топшириқлар белгилайди;

-ўқув, ўқув-услугий, илмий-тадқиқот, маънавий - маърифий ишлар режалари ижроси бўйича масалаларни муҳокама қилади ва тегишли қарорлар қабул қилади;

-профессор-ўқитувчиларнинг малакасини ошириш ва қайта тайёрлаш хусусидаги масалаларни муҳокама қилади ва қарорлар қабул қилади;

-факультетларнинг ўқув, ўқув-услугий, илмий-тадқиқот, маънавий - маърифий ишлари тўғрисидаги, академик лицейлар, олий таълим муассасаси қошидаги илмий жамиятларнинг фаолияти тўғрисидаги, шунингдек, маркетинг хизматининг буюртмачиларни битирувчи мутахассисларга бўлган эҳтиёжи, буюртмачи ташкилотлар билан ҳамкорлик алоқалари тўрисидаги ҳисоботларни эшитади ва тегишли қарорлар қабул қилади;

-асосий буюртмачи ташкилотлар, корхоналар ва муассасалар билан корпоратив ҳамкорликни ривожлантириш, моддий – техник базани мустаҳкамлаш ҳамда талабаларнинг малакавий амалиёти самарадорлигини ошириш масалаларини муҳокама қилади ва уларни яхшилаш бўйича тавсиялар ишлаб чиқади;

-хорижий мамлакатларнинг олий таълим муассасалари билан ҳамкорлик алоқаларини ўрнатиш бўйича қарорлар қабул қилади ва бошқа масалалар бўйича тегишли тadbирларни белгилайди.

ОТМ Илмий кенгаши ўз фаолиятини ҳар ўқув йили учун ишлаб чиқиладиган режага мувофиқ амалга оширади. Илмий кенгаш режаси Илмий кенгаш томонидан кўриб чиқилади ҳамда ОТМ ректори томонидан тасдиқланади.

Олий таълим муассасасининг ўқув, ўқув - услубий, илмий-тадқиқот, маънавий – маърифий ва ташкилий ишларга доир барча масалалар бўйича Илмий кенгаш қарорлари очик овоз бериш тартибида кўпчиликнинг овози билан қабул қилинади.

Илмий кенгаш қарорлари ОТМ ректори томонидан тасдиқлангандан сўнг кучга киради. Илмий кенгаш мажлиси баённома билан расмийлаштирилади ва баённомалар илмий кенгаш раиси ва илмий котиби томонидан имзоланади.

Илмий кенгаш раиси мунтазам равишда илмий кенгаш қарорларининг бажарилишини ўрганиш бўйича ишчи гуруҳларини ташкил этади ва Илмий кенгаш аъзоларига уларнинг натижалари тўғрисида ахборот беради.

6.10. “Олий таълим муассасасининг факультети тўғрисида”ги намунавий Низом.

“Олий таълим муассасасининг факультети тўғрисида”ги намунавий Низом, олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2011 йил 3 декабрдаги №487 сонли буйруғи билан тасдиқланган. Ушбу Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги ва “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури тўғрисида”ги қонунларига ҳамда “Олий таълим тўғрисида”ги Низомга мувофиқ олий таълим муассасаларида факультет фаолиятини ташкил этиш тартибини белгилайди.

Факультет - ОТМ бошқарув тузилмасининг таркибий бўлинмаси бўлиб, унинг фаолияти тегишли таълим йўналишлари ва мутахассисликлари бўйича талабаларни ўқитиш, таълим - тарбия жараёнларини узвий ва уйғунлашган ҳолда олиб бориш, илмий - педагогик кадрлар тайёрлаш, малака ошириш ва қайта тайёрлаш, шунингдек, кафедраларда илмий-тадқиқот лойиҳаларини бажариш ишларини мувофиқлаштирувчи тузилма ҳисобланади.

Факультет одатда ўз таркибига киритилган бакаларият таълим йўналишлари ва магистратура мутахассисликларига тааллуқли кафедра ва лабораторияларни, шунингдек ОТМ таркибидаги, фаолият мазмуни бўйича факультет ихтисослигига мос бўлган бошқа кафедраларни бирлаштиради.

ОТМнинг факультети таълим, фан ва ишлаб чиқариш интеграциясини кенгайтириш ва мустаҳкамлаш мақсадида йирик корхона ва муассасалар қошида, шунингдек, белгиланган тартибда тузилган битим асосида хорижий таълим муассасалари билан ҳамкорликда ҳам ташкил этилиши мумкин.

Факультет кадрлар тайёрлаш жараёнини ишлаб чиқаришдан ажралган ва ажралмаган ҳолда амалга оширади.

Факультет – ОТМ Илмий кенгашининг тавсияси асосида олий таълимни бошқариш бўйича ваколатли давлат органи билан келишилган ҳолда ОТМ ректорининг буйруғи билан ташкил этилади.

Факультет ишига раҳбарликни факультет декани амалга оширади. Факультет декани, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги билан келишилган ҳолда ОТМ ректори томонидан тайинланади.

Факультет декани ҳар йили ОТМ Илмий кенгашида ўтган ўқув йили давомида амалга оширилган, ўқув, ўқув-услубий, илмий-тадқиқот, маънавий-маърифий ва тарбиявий ишлар бўйича ҳисобот беради ҳамда факультет фаолиятининг натижалари бўйича тўла маъсулиятни ўз зиммасига олади.

Факультет фаолиятининг асосий масалаларини кўриб чиқиш учун декан раислигида факультетнинг Кенгаши ташкил этилади.

Бундан ташқари ушбу низомда факультет деканининг бир қатор вазифалари белгилаб қўйилган. Ушбу намунавий низомга асосан ҳар бир

ОТМнинг факультети ўзининг хусусиятларидан келиб чиққан ҳолда факультет низомини ишлаб чиқади ва ўрнатилган тартибда тасдиқлайди.

6.11. “Олий таълим муассасаси кафедралари тўғрисида”ги Низом.

“Олий таълим муассасаси кафедралари тўғрисида”ги Низом, олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2011 йил 3 декабрдаги № 487 сонли буйруғи билан тасдиқланган. Ушбу Низом олий таълим муассасаларида кафедра фаолиятини ташкил этиш тартибини белгилайди.

Кафедра - ОТМ ёки факультет тузилмасининг таркибий қисми бўлиб, унда бир ёки бир неча турдош фанлар бўйича ўқув, ўқув-услубий, илмий тадқиқот ишлари, шунингдек, илмий ва илмий - педагогик кадрлар тайёрлаш, малакасини ошириш ва қайта тайёрлаш ҳамда ташкилий, маънавий - маърифий ва тарбиявий ишларни амалга оширадиган энг асосий механизм.

Кафедра факультет деканига ёки бевосита ОТМ ректорига бўйсунди. Кафедра ОТМ Кенгашининг қарори асосида ташкил этилади ва тугатилади.

Кафедра умумий ва махсус фанларни ўқитиш учун камида 7 та профессор ўқитувчи, улардан бири фан доктори илмий даражаси ёки профессор илмий унвонига ва камида иккитаси фан номзоди илмий даражаси ёки доцент илмий унвонига эга бўлганда ташкил этилади.

Кафедра ўз фаолиятини Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси, “Таълим тўғрисида”ги қонуни, Кадрлар тайёрлаш Миллий дастури, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг меъёрий ҳужжатлари ва ОТМ устави асосида ташкил этади.

Кафедранинг асосий вазифаларига:

Барча ўқув шакллари бўйича Олий таълимнинг Давлат таълим стандартларига мувофиқ тузилган ўқув режаларида белгиланган маърузалар, семинарлар, амалий машғулотлар, лабораториялар ва бошқа турдаги машғулотларни юксак назарий, илмий услубий ва касбий даражада ўтказиш;

Талабаларнинг малакавий амалиётига, курс лойиҳаларига, битирув малакавий ишларига, магистрлик диссертацияларига раҳбарлик қилиш, талабалар билимини баҳолашнинг рейтинг назоратини жорий этиш ва мустақил ишларни ташкил этиш бўйича тадбирлар ўтказиш;

Кафедра фанлари бўйича ўқув дастурларини ишлаб чиқиш ва белгиланган тартибда тасдиққа тақдим этиш, шунингдек турдош кафедралар томонидан тайёрланган ўқув дастурларига тақриз ва хулосалар тайёрлаш;

Дарслик, ўқув қўлланма, услубий ва методик кўрсатмаларни тайёрлаш;

Иқтидорли талабалар билан ишлаш, уларни олимпиада ва танловларда иштирок этишга тайёрлаш;

Белгиланган тартибда профессор-ўқитувчиларнинг малакасини оширишни ташкил этиш ҳамда уларнинг Республика ҳамда ҳалқаро илмий анжуманларда маърузалар билан иштирок этишини таъминлаш;

Тасдиқланган режага мувофиқ илмий тадқиқот ишларини олиб бориш, тугалланган илмий тадқиқот ишларини муҳокамадан ўтказиш ва уларнинг

натижаларини ишлаб чиқаришга жорий этиш, таълим фан ва ишлаб чиқаришнинг самарали интеграциясини таъминлаш, талабаларнинг илмий-тадқиқот ишларига раҳбарлик қилиш;

Бюджетдан ташқари маблағларни жалб этиш, шунингдек, илмий-техникавий ёрдам кўрсатиш мақсадида саноат, қишлоқ хўжалиги корхоналари, кооперативлар, деҳқон, фермер ва бошқа хўжаликлар билан алоқа ўрнатиш;

Олий ўқув юртини битирганлар ва мазкур кафедрада мустақил тадқиқотчиликни ўтаганлар мониторингини олиб бориш ва улар билан мунтазам алоқаларни ташкил этиш;

Хорижий ҳамкорлик, илмий ва таълим муассасалари билан халқаро алоқаларни ривожлантириш ва ҳақозолар киради.

Кафедранинг иш фаолияти:

Кафедранинг йиллик иш режаси бўлиши, режада ўқув йили давомида профессор-ўқитувчилар томонидан амалга ошириладиган ишлар тўла қамраб олинishi лозим;

Кафедранинг иш режасида кафедра мажлиси бир ойда камида икки марта ўтказилиши белгиланган бўлиши, унинг кун тартиби ва ўтказилиш санаси акс этиши лозим;

Кафедрада ўтказилган мажлис кун тартибидаги ҳар бир масала юзасидан тегишли қарор қабул қилиниши ва мажлис баённомасида қайд қилиниши лозим.

Кафедра таркиби ва тузилмаси:

Кафедра таркиби профессорлар, доцентлар, катта ўқитувчилар, ўқитувчилар, ассистентлар, мустақил тадқиқотчилар, докторантлар ва ўқув ёрдамчи ходимларни бирлаштиради. Кафедра аъзолари ОТМ Уставида кўрсатилган ҳуқуқлардан фойдаланадилар ва мажбуриятларни бажарадилар.

Кафедра қошида ўқув ва илмий лабараториялар, услубий хоналар, тўгараклар ва бошқа тузилмалар ташкил этилиши мумкин. Кафедра тузилмаси ва штатлари ОТМ ректорининг буйруғи билан тасдиқланади.

Кафедранинг иш фаолияти учун кўйидаги ҳужжатлар бўлиши тавсия этилади:

• Ўзбекистон Республикаси қонунлари, Ўзбекистон Республикаси Президенти фармонлари, фармойишлари ва қарорлари, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари ва фармойишлари;

- Низомлар ва йўриқномалар;
- Буйруқлар;
- Кафедра режалари;
- ОТМ Кенгаши қарорлари;
- Бакалавриат таълим йўналишлари ва магистратура мутахассисликлари ДТСлари;
- Ўқув режалар (намунавий ва ишчи ўқув режалар);
- Бакалавриат йўналишлари ва магистратура мутахассисликлари ўқув дастурлари;

- Бакалавриат йўналишлари ва магистратура мутахассисликлари ишчи ўқув дастурлари;
- Талабалар ва магистрлар тўғрисида маълумотлар;
- Фанлар бўйича рейтинг назоратлари жадвали ва рейтинг назоратлари натижалари;
- Ўқув юкламалари;
- Илмий ишлар;
- Иқтидорли талабалар ва магистрлар билан ишлаш;
- Кафедранинг ҳамкорлик алоқалари;
- Битирув малакавий ишлари ва магистрлик диссертациялари мавзулари жамғармаси;
- Топшириқлар ва ижро;
- Профессор-ўқитувчилар ва ходимлар тўғрисида маълумот;
- Мустақил тадқиқотчилар ва докторантлар тўғрисида маълумот;
- Амалиёт;
- Баённомалар;
- Ҳисоботлар ва ҳоказолар.

6.12. Олий таълим муассасаларида таълим соҳалари блоклари ва шакллари бўйича бир нафар ўқитувчи ҳисобига тўғри келадиган талабалар сони нисбатининг нормативлари.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2008 йил 1 августдаги 164-сонли "Республика олий таълим муассасалари ходимлари меҳнатига ҳақ тўлашнинг такомиллаштирилган тизимини тасдиқлаш тўғрисида"ги қарорига мувофиқ Ўзбекистон Республикаси олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг "Олий таълим муассасаларида таълим соҳалари блоклари ва шакллари бўйича бир нафар ўқитувчи ҳисобига тўғри келадиган талабалар сони нисбатининг нормативларини тасдиқлаш тўғрисида"ги 27.08.2014 йилдаги №7-сонли буйруғи қабул қилинган ва унга асосан бир нафар ўқитувчи ҳисобига тўғри келадиган талабалар сони нисбатининг нормативлари иловага мувофиқ тасдиқланган.

Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигида
2014 йил 29 августда 2613-сон билан рўйхатга
олинган Ўзбекистон Республикаси олий ва
ўрта махсус таълим вазирининг 2014 йил 27
августдаги 7-сонли буйруғига ИЛОВА

Олий таълим муассасаларида таълим соҳалари блоклари ва шакллари бўйича
бир нафар ўқитувчи ҳисобига тўғри келадиган талабалар сони нисбатининг

НОРМАТИВЛАРИ.

Т/р	Таълим соҳалари блоклари	Таълим соҳалари ва йўналишлари номи	Нормативлар	
			2017/2018 ўқув йилигача	2017/2018 ўқув йилидан
1.	Техник	Муҳандислик иши таълим соҳаси; Ишлаб чиқариш технологиялари таълим соҳаси; Математика таълим соҳаси; Компьютер технологиялари ва информатика таълим соҳаси; Архитектура ва қурилиш таълим соҳаси (Архитектура (турлари бўйича) таълим йўналиши бундан мустасно); Алоқа ва ахборотлаштириш, телекоммуникация технологиялари таълим соҳаси; Қишлоқ хўжалиги техникаси таълим соҳаси; Транспорт таълим соҳаси; Ҳаёт фаолият хавфсизлиги таълим соҳаси; Хизматлар соҳаси (фаолият турлари ва йўналишлари бўйича) таълим йўналиши	10,3	12,2
2.	Гуманитар ва табиий	Гуманитар фанлар таълим соҳаси (Филология ва тилларни ўқитиш (тиллар бўйича) таълим йўналиши (хорижий тилларга оид қисми), шунингдек Таржима назарияси ва амалиёти (тиллар бўйича) таълим йўналиши бундан мустасно); Табиий фанлар таълим соҳаси; Социология ва психология таълим	10,5	12,5

		соҳаси; Журналистика ва ахборот таълим соҳаси; Ҳуқуқ таълим соҳаси; Ижтимоий таъминот таълим соҳаси; Атроф-муҳит муҳофазаси таълим соҳаси; Ижтимоий-маданий фаолият таълим йўналиши; Хизмат кўрсатиш техникаси ва технологияси (хизмат кўрсатиш тармоқлари бўйича) таълим йўналиши		
3.	Тиллар	Филология ва тилларни ўқитиш (тиллар бўйича) таълим йўналиши (хорижий тилларга оид қисми); Таржима назарияси ва амалиёти (тиллар бўйича) таълим йўналиши	7,9	9,4
4.	Тиббиёт	Соғлиқни сақлаш таълим соҳаси	6,8	8,2
5.	Санъат	Санъат таълим соҳаси	3,5	4,1
6.	Спорт	Спорт фаолияти (фаолият турлари бўйича) таълим йўналиши	7,1	8,4
7.	Педагогика	Педагогика таълим соҳаси	10,5	12,5
8.	Иқтисодиёт	Иқтисод таълим соҳаси; Меҳмонхона хўжалигини ташкил этиш ва бошқариш таълим йўналиши; Туризм (фаолият йўналишлари бўйича) таълим йўналиши	10,5	12,5
9.	Қишлоқ хўжалиги	Қишлоқ, ўрмон ва балиқ хўжалиги таълим соҳаси; Қишлоқ хўжалигида менежмент таълим соҳаси; Ветеринария таълим соҳаси; Ирригация ва мелиорация таълим соҳаси	10,3	12,2
10.	Архитектура	Архитектура (турлар бўйича) таълим йўналиши	6,8	8,2

IV. АМАЛИЙ МАШҒУЛОТ МАТЕРИАЛЛАРИ

Таълим ва тарбия жараёнларини ташкил этишни норматив ҳужжатлари!

№	Тушунчалар	Тушунчаларнинг таърифини беринг?
1.	Норматив ҳужжат	
2.	Қонун	
3.	Фармон	
4.	Фармойиш	
5.	Қарор	
6.	Буйруқ	

Таълим ва тарбия жараёнларини ташкил этишни қонун ҳужжатлари!

№	Қонун ҳужжатининг номи ва қабул қилинган санаси?	Қонун ҳужжатининг қайси бандига ўзгартириш ёки қўшимча киритиш лозим?	Қонунга киритиш учун таклиф қилинаётган қўшимча ва ўзгартиришлар?
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			

Таълим ва тарбия жараёнларини ташкил этишни қонуности ҳужжатлари! (Президент фармонлари ва қарорлари, ВМнинг қарорлари)

№	Қонуности ҳужжатининг номи ва қабул қилинган санаси?	Қонуности ҳужжатининг қайси бандига ўзгартириш ёки қўшимча киритиш лозим?	Қонуности ҳужжатига киритиш учун таклиф қилинаётган қўшимча ва ўзгартиришлар?
1.			
2.			
3.			

4.			
5.			

**Таълим ва тарбия жараёнларини ташкил этиш бўйича
ОЎМТВнинг буйруқлари!**

№	Буйруқнинг номи ва қабул қилинган санаси?	Буйруқнинг ёки у билан тасдиқланган Низомнинг қайси бандига ўзгартириш ёки қўшимча киритиш лозим?	Буйруққа ёки Низомга киритиш учун таклиф қилинаётган қўшимча ва ўзгартиришлар?
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			

V. КЕЙСЛАР

Кейс

1-вариант

1. Қонун ҳужжатларини санаб беринг?	2. Норматив ҳужжат сифатида фармойиш деганда нимани тушинасиз ва унинг қандай турларини биласиз?
3. Очиқ дарс ва очиқ лекция фарқини тушинтириб беринг?	4. Талабалар билимини баҳолашнинг “Рейтинг Низоми”ни янада такомиллаштириш учун таклифлар беринг?

Кейс

2-вариант

1. Қонуности ҳужжатларини санаб беринг?	2. Норматив ҳужжат сифатида фармон ва фармойишнинг фарқини тушинтириб беринг?
3. ДТСларини яратишнинг асосий тамойиллари нималардан иборат?	4. “Вақт меъёрларини” янада такомиллаштириш учун таклифлар беринг?

Кейс

3-вариант

1. Кадрлар тайёрлаш тизимининг ислох қилиш омиллари нималардан иборат?	2. Таълим тўғрисидаги қонун ҳужжатларини бузишда айбдор бўлган шахсларга қандай жавобгарлик қўлланилади?
3. Олий таълим тизимини ташкил этиш ва ривожлантириш учун нималар қилиш керак?	4. “Малакавий амалиёт тўғрисида”ги Низомни такомиллаштириш учун таклифлар беринг?

Кейс

4-вариант

1. Кимлар ўқишга давлат грантлари ўринларига қайта тикланиши мумкин?	2. Қайси ҳолларда талабаликка қайта тиклашни сўраб мурожаат қилган шахсга рад жавоби берилиши мумкин?
3. Талаба олий таълим муассасасидан қайси ҳолларда четлаштирилиши мумкин?	4. Давлат таълим стандартининг асосий фойдаланувчилари кимлар?

Кейс

5-вариант

1. Стипендия комиссияси деганда нимани тушунасиз?	2. Рейтинг тизими нима?
3. Маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг таълим соҳасидаги ваколатларини санаб беринг?	4. Олий таълим муассасаларида қандай Кенгашлар ташкил этилади ва уларнинг вазифалари нималардан иборат?

Кейс

6-вариант

1. Олий таълимнинг давлат таълим стандарти Асосий қоидалар нималарни белгилайди?	2. ОТМларда ишчи ўқув режаларни ишлаб чиқиш ва тасдиқлаш тартибини тушинтириб беринг?
3. Талабалар ўқишини кўчириш ёки қайта тиклаш қандай амалга оширилади?	4. Олий таълим муассасалари педагог кадрларига қандай талаблар қўйилган?

Кейс

7-вариант

1. Битирув малакавий ишига бериладиган тақризда нималар ўз аксини топиши лозим?	2. Академик таътил олий таълим муассасалари талабаларига қайси ҳолларда берилиши мумкин?
3. Мустақил таълимни турларига нималар киради?	4. Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги Қонунини такомиллаштириш учун таклифлар беринг?

Кейс

8-вариант

1. Очик лекцияларни ўтказиш вазифаларига нималар киради?	2. Билим олиш ҳуқуқи қандай таъминланади?
--	---

3.Ўзбекистон Республикасининг таълим тизими ўз ичига нималарни олади?	4.Кадрлар тайёрлаш Миллий тизимини ривожлантиришнинг асосий йўналишларини янада такомиллаштириш бўйича таклифлар беринг?
---	--

Кейс

9-вариант

1. Дарс жадвалини тузишнинг асосий вазифаларига нималар киради?	2.Олий таълим муассасаларида аттестация ўтказиш тартиби ўз ичига нималарни олади?
3.Кафедранинг асосий вазифалари нималардан иборат?	4. Олий таълим муассасалари уставини ишлаб чиқиш тартибини такомиллаштириш бўйича таклифлар беринг?

Кейс

10-вариант

1.Магистратурада педагогик фаолиятга жалб этиладиган ўқитувчиларга қандай малака талаблари қўйилади?	2.Магистратурада педагогик фаолиятга жалб этиладиган профессор-ўқитувчи таълим жараёни доирасида нималарни билиши лозим?
3. Магистрларга раҳбарлик қилаётган илмий раҳбарнинг мажбуриятларига нималар киради?	4.Магистрларни расмий ҳимоясида Комиссия аъзолари магистратура талабасини қандай мезонлар асосида баҳолайди?

VI. МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМ МАВЗУЛАРИ

1. ОТМларда талабаларнинг мустақил ишини ташкил этиш шакллари.
2. ОТМларда якуний давлат аттестацияси синовлари ўтказиш тартиби.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг таълим тизимини такомиллаштиришга қаратилган фармонлари
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг таълим тизимини такомиллаштиришга қаратилган қарорлари.
5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг таълим тизимини такомиллаштиришга қаратилган фармойишлари.
6. Миллий таълим тизимини ривожлантиришда хорижий инвестициялар.
7. Масофавий таълим тизими ва унинг мазмуни.
8. Таълим олиш ҳуқуқининг мазмуни.
9. Рейтинг тизимининг асосий вазифалари.
10. Таълим олиш ҳуқуқига тегишли халқаро ҳужжатлар ва уларнинг мазмуни.
11. Педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини оширишга қўйиладиган давлат талаблари.
12. Узлуксиз таълим тизимининг турлари ва уларнинг мазмуни.
13. Маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг таълим соҳасидаги ваколатлари.
14. Олий таълим муассасаларининг профессор-ўқитувчилари билан тузилган меҳнат шартномасини тўхтатиш масалаларига доир меҳнат низолари.
15. Педагогик кадрларнинг фаолиятини рағбатлантириш ва моддий қўллаб қувватлаш масалалари.
16. Ўзбекистон Республикасида кадрлар тайёрлаш тизимини ривожлантиришнинг асосий йўналишлари.
17. Кадрлар тайёрлаш миллий моделининг таркибий қисмлари.
18. Таълим соҳасидаги давлат сиёсатининг асосий тамойиллари.
19. Таълим тизимини молиялаш масалалари.
20. ОТМларда моддий-техника таъминотини мустаҳкамлаш масалалари
21. Таълим тизимининг яхлит ахборот маконини вужудга келтириш муаммолари.
22. Таълим хизмати кўрсатиш бозорини ривожлантириш масалалари назария ва амалиёт.
23. Таълим соҳасида ижтимоий кафолатларни таъминлаш ва давлат томонидан қўллаб-қувватлаш.
24. ОТМларда назорат турлари ва уларни ўтказиш тартиби.
25. Олий таълим йўналишлари ва мутахассисликлари классификатори.
26. Ўқув режалар ва уларни шакллантириш тартиби.
27. Олий таълим муассасаларида ўқув адабиётларига қўйиладиган талаблар.
28. ОТМларда профессор - ўқитувчиларни ишга қабул қилиш тартиби.

29.Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси таълим ва тарбия жараёнларининг асосий қонун ҳужжати сифатида

30.Олий таълим тизимида педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини оширишга қўйиладиган талаблар

31.Ўзбекистон Республикасининг таълим соҳасидаги норматив ҳужжатларини хорижий давлатларнинг ҳужжатлари билан қиёсий таҳлили

32.Олий таълим муассасаларида малакавий амалиёт: уларни ташкил этиш ва ўтказиш тартиби

33.Олий таълим муассасалари кафедраларида иш юритиш тартиби ва кафедра мудирининг функционал мажбуриятлари

34.Олий таълим муассасалари факультетларида иш юритиш тартиби ва факультет деканининг функционал мажбуриятлари

35.Олий таълим муассасаларида дарс жадвалини тузиш тартиби ва унга қўйиладиган талаблар

36.Олий таълим муассасаларида ўқув жараёнини ташкил этишда ўқув - услубий кенгашнинг тутган ўрни

37.Олий таълим муассасаларининг деканат ва кафедралари иш юритувида бўлган асосий ҳужжатлар: назария ва амалиёт

38.Олий таълим муассасаларида талабалар мустақил таълимини ташкил этиш ва баҳолаш тартиби

39.Олий таълим муассасаларида таълим ва тарбия жараёнларини ташкил этиш ва бошқариш жараёнида ўқув ишлари бўйича проректорнинг функционал мажбуриятлари

40.Ўзбекистон Республикасида таълим тўғрисидаги қонун ҳужжатларининг ривожланиш тарихи ва босқичлари

41.Таълим соҳасини бошқаришда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг ваколатлари

42.Таълим соҳасини бошқаришда Маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг ваколатлари

43.Талабалар билимини назорат қилиш ва баҳолашнинг рейтинг тизими соҳасидаги муаммолар

44.Таълимни меъёрий - ҳуқуқий ҳужжатларини ишлаб чиқишда таянч олий таълим муассасаларини тутган ўрни

45.Олий таълим тизимида **“Вақт меъёрлари”**ни назарий ва амалий муаммолари

46.Олий таълим муассасаларида ўқув жараёнини ташкил этишда ОТМ Кенгашининг тутган ўрни

47.Кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг асосий йўналишлари

48.Таълим ва тарбия жараёнларини ташкил этиш ва бошқаришнинг қонуности ҳужжатлари.

VII. ГЛОССАРИЙ

1.Олий таълимнинг Давлат таълим стандарти - таълимнинг муайян бакалавриат йўналиши ёки магистратура мутахассислигига қўйиладиган малака талаблари, таълим мазмуни, бакалавр ёки магистр тайёргарлигининг зарурий ва етарли даражасини, кадрлар тайёрлаш сифатини баҳолаш даражаларини белгилайдиган эталон даража.

2.Олий таълим йўналишлари ва мутахассисликлари классификатори - олий маълумотли кадрлар тайёрлаш учун бакалавриат таълим йўналишлари ва магистратура мутахассисликларининг тизимлаштирилган рўйхати.

3.Таълим хизмати – маълум бир билим ва кўникмаларга, интеллектуал ва касбий салоҳиятга эга бўлиш мақсадида аҳолига таклиф қилинган ва яратилган у ёки бу таълим эҳтиёжларини қондириш учун мақсадга йўналтирилган ҳамда таълим берувчи томонидан таълимнинг маълум бир даражасига эга бўлганликни тасдиқловчи якуний ҳужжат бериладиган фаолиятдир.

4.Малака талаблари - узлуксиз таълимнинг тегишли босқичи битирувчисининг умумий билим ва касб тайёргарлиги даражасига қўйиладиган талаблар.

5.Ўқитишнинг меъёрий муддати - таълим олувчилар томонидан таълим дастури ўзлаштирилиши учун белгиланган муддат.

6.Таълим дастури - ўқув фанларининг бакалавриат йўналишлари ёки магистратура мутахассисликларига қўйилган малака талабларига мувофиқ кадрларнинг зарурий ва етарли даражадаги тайёргарлигини таъминловчи, блокларга жамланган рўйхат.

7.Ўқув фанлари блоки - таълим дастурининг кадрлар тайёрлаш жараёнида аниқ мақсад ва вазифаларга эришиш учун муайян билим соҳаси ёки фаолиятнинг ўзлаштирилишини таъминлайдиган ўқув фанларини бирлаштирувчи таркибий қисми.

8.Ўқув режаси - олий таълимнинг муайян йўналиши ёки мутахассислиги бўйича ўқув фаолияти турлари, ўқув фанлари ва курсларининг таркиби, уларни ўрганишнинг изчиллиги ва соатлардаги ҳажмини белгилайдиган норматив ҳужжат.

9.Ўқув фани - таълим муассасасида ўрганиш учун фан, техника, санъат, ишлаб чиқариш фаолиятининг муайян соҳасидан саралаб олинган билимлар, ўқув ва кўникмалар тизими.

10.Ўқув йили - олий таълим муассасасида бир таълим курсини якунлашга мўлжалланган ўқув фаолият даври.

11.Ўқув семестри - олий таълим муассасасида ўқув йилининг ярмини ташкил этувчи ўзаро боғланган фанларнинг маълум мажмуини ўзлаштиришга мўлжалланган ва улар бўйича якуний назорат билан тугалланадиган қисми.

12.Фан дастури - таълим мазмуни, уларнинг талабалар томонидан ўзлаштирилишининг энг мақбул усуллари, ахборот манбалари кўрсатилган норматив ҳужжат.

13.Малака амалиёти - ўқув жараёнининг назарий билимларни мустаҳкамлаш, амалий кўникма ва ўқув ҳосил қилиш, таълим дастурининг маълум (яқуний) қисмидаги мавзу бўйича материаллар тузиш учун ўтказиладиган қисми.

14. Яқунловчи давлат аттестацияси - бакалавр ёки магистр даражасига қўйиладиган малака талабларига мувофиқ ҳолда, маълум талаб ва тартиботлар воситасида (фанлар бўйича давлат аттестацияси, битирув иши ёки магистрлик диссертацияси ҳимояси) битирувчи томонидан олий таълим дастурининг бажарилиши сифатини баҳолаш.

15. Ўқитиш сифатини назорат қилиш - талабанинг билим савиясини текшириш ва унинг ўқув дастурини ўзлаштириш даражасини аниқлаш.

16.Таълим сифатини назорат қилиш - ўқитиш мазмуни ва натижаларининг давлат таълим стандартлари талабларига мувофиқлигини текшириш.

17.Олий таълим муассасаси аттестацияси - олий таълим муассасасида кадрлар тайёрлаш мазмуни, даражаси ва сифатининг ОТ ДТС талабларига мувофиқлигини аниқловчи тадбир.

18.Олий таълим муассасаси аккредитацияси - олий таълим муассасаси фаолияти даражасининг Олий таълим ДТС мезон ва талабларига жавоб беришининг давлат томонидан эътироф этилиши.

19. Касбий фаолият тури - касбий фаолият тури бу уни ўзгартириш, унга ўзгартишлар киритиш мақсадида касбий фаолият объектига таъсир қилишнинг методлари, усуллари, услублари ва тавсифи.

20. Компетенция - маълум соҳада муваффақиятли фаолият юритиш учун билимлар, амалий малакалар ва шахсий сифатларни қўллаш қобилияти.

21.Модуль - тарбиялаш, ўқитишга ўрнатилган мақсадлар ва натижаларга нисбатан муайян мантиқий тугалланганликка эга бўлган ўқув фани (курси) ёки ўқув фанлари (курслари) қисмларининг мажмуаси.

22. Мутахассислик - муайян касбий фаолият доирасидаги турли даражадаги таълим дастурларининг мажмуи.

23. Касбий фаолият объекти - предметлар, воқеликлар, жараёнлар ва фаолият доирасида ҳаракатга йўналтирилган тизимлар.

24. Касбий фаолият соҳаси - илмий, ижтимоий, иқтисодий, ишлаб чиқаришда намоён бўладиган касбий фаолият объектларининг мажмуи.

25.Магистратура дастури - таҳсил олаётганлар тарбияси ва тайёргарлик даражаси сифатини таъминловчи, ўз ичига ўқув режаси, ўқув курслари, предметлари, фанлари (модуллари)нинг дастурлари, малакавий амалиётлар дастурлари, календар ўқув графиги ва мос равишдаги таълим технологияларини амалга оширишни таъминловчи ўқув-услубий мажмуалари методик материаллар.

26. Дарслик - давлат таълим стандарлари, ўқув дастури, услубияти ва дидактик талаблари асосида, миллий ғоя ва маънавий кадриятларимиз

сингдирилган, муайян ўқув фанининг мавзулари тўлиқ ёритилган, тегишли фан асосларини мукамал ўзлаштирилишига қаратилган ҳолда, фанга тегишли билимларни талабалар томонидан мустақил ўзлаштириб олишга, уларда кўникма ва малакаларни шакллантиришга, керакли ўқув материални мустақил излаш ва топишга, ҳамда амалий фаолиятда қўллашни ўргатиш ҳамда ижодий қобилиятларни ривожлантиришга йўналтирилган ва тегишли таълим турлари учун Мувофиқлаштирувчи Кенгаш (ёки ваколатли Кенгашларнинг грифи) томонидан ўқув адабиётига берилган гувоҳнома, ўқув режаларда кўрсатилмаган (танлов ва қўшимча) фанлари учун таълим муассасасининг Илмий кенгаши қарори асосида чоп этиладиган нашр.

27.Ўқув қўлланма - дарсликни қисман тўлдирувчи, муайян фан дастури бўйича тузилган ва фан асосларининг чуқур ўзлаштирилишини таъминловчи, айрим боб ва бўлимларни кенг тарзда ёритишга ёки амалий машқ ва машғулотлар ечимига мўлжалланган тегишли таълим турлари учун Мувофиқлаштирувчи Кенгаш (ёки ваколатли Кенгашларнинг грифи) томонидан ўқув адабиётига берилган гувоҳнома, ўқув режаларда кўрсатилмаган (танлов ва қўшимча) фанлари учун таълим муассасасининг Илмий кенгаши қарори асосида чоп этиладиган нашр.

28.Луғат - аниқ бир тартибда жойлашган сўзлар (ёки сўз бирикмаси ва ҳоказо) тўплами, уларнинг мазмуни, ишлатилиши, келиб чиқиши, бошқа тилдаги таржимаси тўғрисида маълумот берувчи ёки сўзнинг тушунчаси, у билан белгиланувчи предметлар ҳақида ахборот берувчи таълим муассасаларининг илмий (педагогик) кенгаши тавсияси асосида чоп этиладиган нашр.

29.Изоҳли луғат - сўзларнинг мазмунини изоҳлайдиган, ҳар бир сўзнинг грамматик, этимологик ва стилистик тавсифи берилган, уларни қўллашга оид мисоллар ва бошқа маълумотлар келтирилган, қўшимча адабиёт сифатида фойдаланиладиган таълим муассасаларининг илмий (педагогик) кенгаши тавсияси асосида чоп этиладиган нашр.

30.Маълумотлар тўплами - фойдаланишга қулай шаклда яратилган муайян фанни ёки таълим йўналишини ўзлаштириш учун зарур бўлган, исбот талаб қилмайдиган маълумотлар, илмий кўрсаткич ва ўлчамлар, турли белги ва рақамлардан, илмий, ижтимоий-сиёсий, амалий, иқтисодий, маданий ва бошқа соҳалардаги қисқа маълумотлардан ташкил топган таълим муассасаларининг илмий (педагогик) кенгаши тавсияси асосида чоп этиладиган нашр.

31.Маърузалар курси - фаннинг ўқув дастури бўйича маърузалар курсининг номи тегишли фан номи билан аталган, ундаги барча мавзуларнинг асосий мазмуни қисқа ёритилган, бирламчи янги билимларни олишга қаратилган, фойдаланиладиган асосий ва қўшимча ўқув адабиётлар кўрсатилган, ўз-ўзини назорат қилишга оид саволлар туркуми, мавзуга тегишли таянч атама ва иборалар келтирилган таълим муассасаларининг илмий (педагогик) кенгаши тавсияси асосида чоп этиладиган нашр.

32. Маърузалар тўплами - муайян фаннинг ўқув дастури бўйича ундаги айрим мавзуларнинг асосий мазмуни қисқа ёритилган, бирламчи янги

билимларни олишга қаратилган, фойдаланиладиган асосий ва қўшимча ўқув адабиётлар кўрсатилган, ўз-ўзини назорат қилишга оид саволлар туркуми, мавзуга тегишли таянч атама ва иборалар келтирилган, даврий равишда илмий-тадқиқот изланишлар асосида янгиланиб туриладиган, таълим муассасаларининг илмий (педагогик) кенгаши тавсияси бўйича чиқариладиган кичик ададда нашр қилинган тарқатма материал.

33. Услубий кўрсатма - муайян фаннинг ўқув дастури бўйича курс ишлари (лойиҳалари), лаборатория ва амалий ишларни бажариш тартиби аниқ ва батафсил ифодаланган ҳамда ушбу фан бўйича талабаларда зарур амалий кўникмалар ҳосил қилишга мўлжалланган, таълим муассасаларининг илмий (педагогик) кенгаши тавсияси асосида нашр этиладиган кичик ададли тарқатма материал.

34. Услубий қўлланма - ўқитувчилар ва билим оловчилар учун мўлжалланган бўлиб, унда бир дарснинг мақсади, дарс ўтиш воситалари ва улардан фойдаланиш усуллари, дарснинг мазмуни, амалий машғулотлар, қўшимча топшириқлар ва бошқалар ҳақида тавсиялар баён қилинадиган, таълим муассасаларининг илмий (педагогик) кенгаши тавсияси асосида чоп этиладиган нашр.

35. Шарҳ - жамият тараққиёти учун муҳим аҳамият касб этадиган меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларни, шунингдек, баҳсга лойиқ асарларни, ғояларни, фикрларни ва таърифларни изоҳловчи, муайян масалалар ечимини кўрсатувчи, кенг оммага мўлжалланган қўшимча адабиёт сифатида фойдаланиладиган нашр.

36. Дайжест - илмий, илмий-услубий, ўқув, даврий адабиётлар, ҳукумат ва турли ташкилотлар фаолиятига тегишли қонунлар, қарорлар, низомлар мазмунининг қисқача баёни ва шарҳи келтирилган, соҳаларга оид маълумотлар тўплами сифатида фойдаланиладиган доимий нашр.

37. Маълумотлар банки - ахборот технологияларнинг имконияти ва воситалари асосида яратилган. Статик ва динамик режимда тузилган, товуш ва рангли тасвирлар билан таъминланган, катта ҳажмдаги ахборотларни ўз ичига қамраб олган ва уларни турли кўринишда (жадвал, диаграмма, гистограмма, матн, расм ва ҳоказо) бера оладиган, ўқув жараёнида билим оловчилар томонидан ўз устида мустақил ишлаши ва ўз билимларини назорат қилиши учун қўлланиладиган, доимий равишда тўлдириб бориладиган, кенг доирада фойдаланишга мўлжалланган, тегишли ваколатли давлат ташкилотида қайд этилган соҳалар бўйича маълумотлар тўплами.

38. Методик тавсиялар - таълим ва тарбиянинг самарали усулларини амалда татбиқ этиш бўйича қисқа ва аниқ баён этилган таклифлар мажмуидан иборат методик нашр.

39. Монография - илмий тадқиқотлар натижалари асосида яратилган босма нашр.

40. Электрон нашр - графикли, матнли, рақамли, нутқли, мусикали, видеофото ва бошқа ахборот объектларидан иборат бўлган жамланма.

41. Электрон ўқув нашри - таълим оловчилар томонидан билимлар, кўникмалар ва маҳоратларни ижодий ва фаол эгаллашларини

таъминлайдиган илмий-амалий билим соҳасига мос равишдаги тизимлаштирилган ўқув материалга эга бўлган электрон нашр.

42.Электрон услубий қўлланма - педагогик тажрибани умумлаштириш ва узатиш ҳамда таълим фаолиятининг янги моделларини шакллантириш ва тарқатиш шакли.

43.Электрон ўқув қўлланма - фаннинг ўқув ҳажмини қисман ёки тўлиқ камраган ва ахборотнинг адаптация блокини ўз ичига олган бўлиб, масофавий ўқитиш ва мустақил ўрганиш учун мўлжалланган манба.

44.Электрон маъруза - интерактив элементлар ва гипер узатишларни қўллаб, ўқув фани маъруза материални намоиш қилувчи мультимедик тизим.

45.Норматив-ҳуқуқий ҳужжат - норматив-ҳуқуқий ҳужжат Қонунга мувофиқ қабул қилинган, умум мажбурий давлат кўрсатмалари сифатида ҳуқуқий нормаларни белгилашга, ўзгартиришга ёки бекор қилишга қаратилган расмий ҳужжат.

46.Стипендия - олий таълим муассасаларининг давлат грантлари бўйича ва пулли - контракт асосда кундузги ўқийдиган, давомати яхши бўлган талабаларига, Ўзбекистон Республикасининг қонун ҳужжатларида назарда тутилган бошқа тўловлардан қатъи назар, тўланадиган ойлик пул таъминоти.

47.Стипендия комиссияси - олий таълим муассасаларида талабаларга стипендиялар тайинлаш учун ўқув ишлари бўйича проректор раислигида бир ўқув йилига факультетларнинг деканлари, касаба уюшмаси ва ёшлар ташкилотлари, академик гуруҳлар, бухгалтерия вакилларидан ташкил этиладиган ва Олий таълим муассасасининг ректори тасдиқлайдиган комиссия.

48.Рейтинг назорати - олий таълим муассасасида давлат таълим стандартларига кирадиган фанлар бўйича талабаларнинг билим ва маҳоратларининг аттестацион синовлари.

49.Ўқув режа - олий таълим муассасаларининг аниқ бир таълим йўналиши ёки магистратура мутахассислиги учун ўрнатилган тартибда Давлат таълим стандартларига асосан таянч олий таълим муассасаларининг тегишли кафедрасининг етук профессор-ўқитувчилари томонидан турдош олий таълим муассасаларининг шу соҳа бўйича юқори малакали мутахассисларини ҳамда кадрларни буюртмачиларини жалб этган ҳолда ишлаб чиқиладиган - норматив ҳуқуқий ҳужжат.

50.Ишчи ўқув режа - олий таълим муассасасининг аниқ бир таълим йўналиши ёки магистратура мутахассислиги учун Давлат таълим стандартларига асосан таянч олий таълим муассасалари томонидан ишлаб чиқилган ўқув режага асосан хар ўқув йили учун ишлаб чиқиладиган ва ўрнатилган тартибда ОТМнинг ўқув ишлари бўйича ректори (проректори) томонидан тасдиқланадиган ўқув жараёнининг норматив ҳужжати.

51.Намунавий ўқув дастури - ўқув режадаги аниқ фанлар бўйича давлат таълим стандартларига асосан таянч ОТМларининг тегишли кафедралари томонидан ишлаб чиқиладиган, ўқув материалларни ўзлаштиришга ва ўқитиш мазмунига қўйиладиган мажбурий талабларни ўз

ичига оладиган Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги томонидан тасдиқланадиган, ОТМлари бакалаврият таълим йўналишлари ва магистратура мутахассисликлари талабалари учун тавсия этиладиган меъёрий ҳужжат.

52.Ишчи ўқув дастури – олий таълим муассасасининг аниқ бир бакалаврият таълим йўналиши ёки магистратура мутахассислиги талабалари учун ўқув режадаги аниқ ҳар бир фан бўйича ўқув дастурига асосан профессор-ўқитувчи томонидан ишлаб чиқиладиган, фаннинг мазмунига қўшимча ва ўзгартиришлар киритилган, мавзуларнинг ўқитиш кетма-кетлигига риоя қилинган ҳолда фанга ажратилган соатлар аниқ кўрсатилган меъёрий ҳужжат.

53.Магистрлик диссертацияси - магистрлик диссертацияси магистратурада таълим олаётган талабанинг ўқиш даврида эгаллаган назарий ва амалий билимлари асосида бажарган илмий тадқиқот ишларининг натижаси.

54.Кафедра – олий таълим муассасаси ёки факультет тузилмасининг таркибий қисми бўлиб, унда бир ёки бир неча турдош фанлар бўйича ўқув-услубий, илмий-услубий, илмий тадқиқот ишлари шунингдек илмий ва илмий- педагогик кадрлар тайёрлаш, малакасини ошириш ва қайта тайёрлаш ҳамда ташкилий, маънавий маърифий ва тарбиявий ишларни амалга оширувчи асосий тармоқ.

55.Факультет - олий таълим муассасаси бошқарув тузилмасининг таркибий бўлинмаси. Унинг фаолияти тегишли таълим йўналишлари ва мутахассисликлари бўйича талабаларни ўқитиш, таълим ва тарбия жараёнларини узвий ва уйғунлашган ҳолда олиб бориш, илмий-педогогик кадрлар тайёрлаш, малака ошириш ва қайта тайёрлаш, шунингдек, кафедраларда илмий-тадқиқот лойиҳаларини бажариш ишларини мувофиқлаштиришга йўналтирилган.

56.Ихтисослик фанлари - юқори малакали кадрлар тайёрлашни ажралмас қисми бўлиб, талабалар томонидан танланган мутахассисликни турли соҳаларида янада чуқурроқ билим ва кўникмаларни эгаллаш, шунингдек, магистратура босқичида ўқишини давом эттиришни назарда тутадиган ўқув режасидаги блок.

57.Қўшимча фанлар - талабаларнинг таълим фанлари бўйича қўшимча равишда билим олишга бўлган эҳтиёжини қондириш, таълим сифатига қўйилаётган талаблар ва меҳнат бозори канъюктураси тез ўзгараётган шароитида бакалаврият йўналишлари бўйича таълим дастурларининг сафарбарлиги ва мослашувчан бўлишини таъминлашни назарда тутадиган ўқув режасидаги блок.

58.Йўналиш - 5-босқичнинг таълим дастури бўйича олий таълим муассасаси битирувчиси томонидан эгалланган ва бериладиган “бакалавр” академик даражаси доирасида касбий фаолиятнинг муайян турини бажаришни таъминловчи таянч ва фундаментал билимлар, уқувлар ва кўникмалар мажмуаси.

59.Мутахассислик - 5А-босқичнинг таълим дастури бўйича олий таълим муассасаси битирувчиси томонидан эгалланган ва бериладиган “магистр” академик даражаси доирасида касбий фаолиятнинг муайян турини бажаришни таъминловчи аниқ мутахассислик бўйича билимлар, уқувлар ва кўникмалар мажмуаси.

60.Битирув малакавий иши - бакалаврият йўналишида таълим олаётган талабанинг ўқиш даврида эгаллаган назарий ва амалий билимлари асосида бажарган илмий тадқиқот ишларининг натижаси.

61.Узлуксиз таълим - таълим турлари (мактабгача таълим, умумий ўрта таълим, ўрта махсус касб хунар таълими, олий таълим, олий таълимдан кейинги таълим ва малака ошириш, мактабдан ташқари таълим,) бўйича таълим-тарбиянинг мазмунан кетма-кетликда ва мантиқий узвийликда амалга оширилиши.

62. Модернизация - янгилаш, янги тузилмавий, мазмуний ўзгаришлар қилиш.

63.Давлат таълим стандартлари - стандарт тушунчаси (инглизча standart) меъёр, намуна, ўлчов маъноларини билдиради. ДТС – талаба томонидан ўзлаштирилиши керак бўлган билим, кўникма, малакаларнинг зарурий миқдор ва сифат даражаси.

64.Интеграция - таълимда интеграциялаш ўқув режадаги турдош фанлар, бошқа фанлар таркибидаги бўлим, мавзуларни узвийлаштириш.

65.Табақалаштириш - талаба (ўқувчи)ларнинг ёш хусусиятлари, психофизиологик имкониятлари, қобилиятлари ва шахсий сифатлари асосида гуруҳлаштириб ўқув-тарбия жараёнини ташкил этиш.

66.Ихтисослаштирилган таълим - талаба (ўқувчи)ларнинг қобилиятлари, истеъдодларини, иқтидорларини ривожлантириш ва рўёбга чиқаришга, маълум фанлар туркуми ёки соҳаларни чуқур ўрганишга йўналтирилган таълим.

67.Таълимда мониторинг - таълим сифати ва ўзгариш тенденцияларини таҳлил қилиш, бўшлиқларни аниқлаш, уларни тўлдириш бўйича хулосалар бериш ва истиқбол йўналишларини прогнозлаш комплекси.

68. Касбий салоҳият - педагогнинг ўз касби бўйича илмий-назарий, амалий-услубий тайёргарлиги ва касб маҳорати даражаси.

69.Рейтинг тизими - талаба (ўқувчи)ларнинг ДТСлар асосида эгаллаган билим, кўникма ва малакаларини баҳолашнинг кўп балли тизими.

70.Масофавий таълим - замонавий ахборот-коммуникация технологиялари воситасида масофадан туриб маълумотларни узатиш, қабул қилиш орқали маълум фан ёки соҳа бўйича ўқитиш.

71.Қонун - Ўзбекистон Республикасида энг муҳим ва барқарор ижтимоий муносабатларни тартибга соладиган масалалар бўйича, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси томонидан ёки референдум

Ўтказиш йўли билан қабул қилинадиган олий юридик кучга эга бўлган норматив ҳужжат.

72.Фармон - турмушда, ҳаётда, халқ хўжалигида, иқтисодиётда, таълимда, ишлаб чиқаришда ва бошқа соҳаларда жуда катта ўзгаришларга олиб келадиган ўта муҳим масалаларни тартибга солиш ва мустаҳкамлаш юзасидан Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ва қонунлари асосида ҳамда уларни ижро этиш учун Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан қабул қилинадиган норматив ҳужжат.

73.Фармойиш – кечиктириб бўлмайдиган ва тезда бажарилиши лозим бўлган масалалар бўйича Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан қабул қилинадиган норматив ҳужжат.

74.Қарор -Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ва қонунлари, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг қарорлари, Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонлари, қарорлари ва фармойишлари асосида ҳамда уларни ижро этиш учун Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан қабул қилинадиган норматив ҳужжат.

75.Буйруқ-Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ва қонунлари, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг қарорлари, Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонлари, қарорлари ва фармойишлари, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари ва фармойишлари асосида ҳамда уларни ижро этиш учун вазирликлар, давлат қўмиталари, идоралар, корхоналар ва ташкилотлар томонидан қабул қилинадиган норматив ҳужжат.

VII. АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

Норматив - ҳуқуқий ҳужжатлар.

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. -Т., 2014.
2. Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги Қонуни. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1997 йил. 9-сон, 225-модда.
3. Кадрлар тайёрлаш миллий дастури. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1997 йил. 11-12-сон, 295-модда.
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2010 йил 28 июлдаги “Таълим муассасаларининг битирувчиларини тадбиркорлик фаолиятига жалб этиш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги Фармони.
5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2010 йил 2 ноябрдаги “Олий малакали илмий ва илмий-педагогик кадрлар тайёрлаш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-1426-сонли Қарори.
6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2011 йил майдаги “Олий таълим муассасаларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш ва юқори малакали мутахассислар тайёрлаш сифатини тубдан яхшилаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-1533-сонли Қарори.
7. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2012 йил 24 июлдаги “Олий малакали илмий ва илмий-педагог кадрлар тайёрлаш ва аттестациядан ўтказиш тизимини янада такомиллаштириш тўғрисида”ги ПФ-4456-сон Фармони.
8. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Олий таълим муассасаларининг раҳбар ва педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 12.06. 2015 йилдаги № 4732 -сонли Фармони.
9. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2012 йил 28 декабрдаги “Олий ўқув юртидан кейинги таълим ҳамда олий малакали илмий ва илмий педагогик кадрларни аттестациядан ўтказиш тизимини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги №365-сонли Қарори.
10. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2001 йил 16 августдаги “Олий таълимнинг давлат таълим стандарти. Асосий қоидаларни тасдиқлаш тўғрисида”ги № 343 сонли Қарори.
11. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2001 йил 17 августдаги “Олий ўқув юртлари талабаларига стипендиялар тўлаш тартиби тўғрисида”ги № 344 - сонли Қарори.
12. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2000 йил 25 июлдаги №283-сонли қарори билан тасдиқланган “Хорижий давлатларда таълим олганлик тўғрисидаги ҳужжатларни тан олиш ва нострификациялаш (эквивалентлигини қайд этиш)” Тартиби.
13. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2001 йил 26 июлдаги №318-сон қарори билан тасдиқланган “Олий ўқув юртларида тўлов-

контракт асосида ўқиш учун таълим кредитлари бериш тўғрисида”ги Низом// Ўзбекистон Республикаси Ҳукумати қарорлари тўплами, 2001., № 7, 43-модда.

14. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2004 йил 1 мартдаги №100-сон қарори билан тасдиқланган “Нодавлат таълим муассасалари фаолиятини лицензиялаш тўғрисида”ги Низом// Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2004, 9-сон, 107-модда.

15. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2006 йил 10 февралдаги № 21-сон қарори билан тасдиқланган “Ўзбекистон Республикаси таълим муассасаларини давлат аккредитациясидан ўтказиш тартиби тўғрисида”ги Низом// Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2006, 6-7-сон, 37-модда.

16. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2015 йил 10 январдаги “Вазирлар Маҳкамасининг “Олий таълимнинг Давлат таълим стандартларини тасдиқлаш тўғрисида” 2001 йил 16 августдаги 343-сон қарорига ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш ҳақида”ги № 3-сонли Қарори.

17. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2015 йил 20 августдаги “Олий таълим муассасаларининг раҳбар ва педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини оширишни ташкил этиш чоратадбирлари тўғрисида”ги № 242-сонли Қарори.

18. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2015 йил 25 августдаги “Ўзбекистон Республикаси Ҳукуматининг айрим қарорларига педагогик фаолият самарадорлиги ва сифатини ошириш билан боғлиқ ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида”ги № 246-сонли Қарори. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2015 йил 2 сентябрь, 34-сон, 455-модда.

Махсус адабиётлар:

1. Олий таълим. Норматив - ҳуқуқий ва услубий ҳужжатлар тўплами. “Истиқлол” -Т., 2004.

2. Олий таълимнинг Норматив - ҳуқуқий ҳужжатлари тўплами. -Т., 2013.

3. Краснова Г.А. Открытое образование: цивилизационные подходы и перспективы. -М.: РУДН. 2002.

4. Регион: Управление образованием по результатам Теория и практика / Под редакцией П.И.Третьякова. -М.: Новая школа. 2001.

5. Семейсов В. Предпринимательская деятельность в вузе // Российская юстиция. -М.: 2000.

6. Галаган А.И. Финансирование образования в развитых зарубежных странах. -М., 2003. -С. 23

7. Запесоцкий А. Платное образование - не услуга, студент - не клиент // Высшее образование в России. -М., 2002. -№ 2. -С. 48.

8. Болубаш Я.Я. Организация учебного процесса в высших учебных заведениях. - К.: Компас, 1997.

9. Высшее образование в XXI веке: подходы и практические меры. - Париж: ЮНЕСКО, 1998, 5-9 окт.

10. Реформа и развитие высшего образования. Программный документ. - Париж: ЮНЕСКО, 1995.

11. The European Higher Education Area. - Joint Declaration of the Ministers of Education. - Bologna, 1999, 19 June.

12. Memorandum of Higher Education in the European Community // Commission of the European Communities. - Brussels, 1991.

13. Shaping our Own Future in the European Higher Education Area // Convention of European Higher Education Institutions. - Salamanca, 2001, 29-30 march.

14. Распространение Болонского процесса: о декларации к внедрению на практике. В 3-х частях. Часть 2. Тенденции развития Болонского процесса, его инструменты и опыт внедрения / Р.Р. Агишев, И.В. Анисимова, Ш.М. Валитов, Д.А. Гопкало, В.Г. Крюков, А.Е. Пушкина, Л.А. Симонова, А.П. Снегуренко. Под ред. проф. Р.Р. Агишева. - Казань, КГТУ им. А.Н. Туполева, 2008. - 118 с.

15. Образовательное законодательство и образовательные системы зарубежных стран / Федеральн. центр образоват. законодательства. Центр публ.-правовых исслед.; Под. ред. проф. А.Н. Козырина. - М.: Academia, 2007. - 432 с. (Монографические исследования: право).

IV. Электрон таълим ресурслари.

1. <http://www.lex.uz>
2. <http://www.ziyonet.uz>
3. <http://www.gov.uz>
4. <http://www.nopma.uz>
5. <http://ed.sjtu.edu.cn/ranking.htm>
6. <http://education.guardian.co.uk>
7. <http://www.aboutstudy.ru>
8. <http://www.reitor.ru>